

ACADEMICA

REVISTĂ EDITATĂ DE ACADEMIA ROMÂNĂ

DIRECTOR: ACAD. IOAN-AUREL POP, PREȘEDINTELE ACADEMIEI ROMÂNE

Nr. 1, IANUARIE 2022

Anul XXXII • 375

DIRECTORI

Acad. Mihai DRĂGĂNESCU
(director fondator)
octombrie 1990 – ianuarie 1994

Acad. V.N. CONSTANTINESCU
februarie 1994 – ianuarie 1998

Acad. Eugen SIMION
februarie 1998 – aprilie 2006

Acad. Ionel HAIDUC
mai 2006 – aprilie 2014

Acad. Ionel-Valentin VLAD
mai 2014 – decembrie 2017

Acad. Cristian HERA
ianuarie 2018 – aprilie 2018

Acad. Ioan-Aurel POP
mai 2018

COORDONATOR

Acad. Răzvan THEODORESCU
Vicepreședinte al Academiei Române

COLEGIUL DE REDACȚIE

Redactor-șef
Dr. Narcis ZĂRNESCU

Redactori I
Dr. Andrei MILCA
Mihaela-Dora NECULA

CONSILIUL EDITORIAL

Acad. Ioan-Aurel POP
Acad. Bogdan C. SIMIONESCU
Acad. Victor SPINEI
Acad. Răzvan THEODORESCU
Acad. Victor VOICU
Acad. Ioan DUMITRACHE

Acad. Dan BĂLTEANU
Acad. Cristian HERA
Acad. Constantin IONESCU-TÎRGOVIȘTE
Acad. Eugen SIMION
Acad. Maria ZAHARESCU

SECTOR TEHNIC

Tehnoredactor
Dr. Roland VASILIU

Operatori-corectori
Aurora POPA
Monalisa STANCA

Responsabili de număr
Mihaela-Dora Necula
Aurora Popa
Narcis Zărnescu

Adresa web: http://www.acad.ro/academica2002/pag_academica.htm

E-mail: academica@acad.ro

revista_academica2006@yahoo.com

Tel. 021 3188106/2712, 2713; Fax: 021 3188106/2711

Cuprins

ZIUA CULTURII NAȚIONALE	
Ioan-Aurel Pop, Locul european al culturii românești	6
Eugen Simion, Ziua lui Eminescu – Ziua Culturii Naționale	8
Răzvan Theodorescu, Coexistențe stilistice europene în vechea cultură românească	10
Gheorghe Păun, Urmuz – un scriitor româno-european	12
DISCURS DE RECEPȚIE	
Ion Boldea, Universitatea în secolul 21 – Dascălul și Cetatea	16
Mircea Dumitru, Cuvânt de răspuns	21
PREOCUPĂRI CONTEMPORANE	
Mircea Dușu, Starea excepțională și alerta ordinii de drept. Implicații juridice ale crizei sanitare generate de pandemia Covid-19 (II)	27
CONFERINȚELE ACADEMIEI ROMÂNE	
Magda Stavinschi, Astronomia și cultura (II)	33
INSTITUTE ALE ACADEMIEI ROMÂNE	
Andreea Buzaș, „Documente inedite” – un proiect al Institutului de Cercetări Socio-Umane Sibiu privind recuperarea și valorificarea elementelor de cultură tradițională din arhivele sibiene	39
PAGINI DE ISTORIE	
Alexandru Porțeanu, Mărturii memorialistice privind evocarea zilei de 1 Decembrie 1918	43
CONSEMĂNĂRI LITERARE	
Nicu Ciobanu, „Chestiunea timoceană”, subiectul care persistă în atenția cercetătorilor	46
PREMIILE ACADEMIEI ROMÂNE	
Premiile Academiei Române pe anul 2019 decernate în anul 2021	51
Diplome și distincții acordate de Academia Română în anul 2021	56
Cuvinte de grațitudine transmise la acordarea Premiilor Academiei Române	57

IN MEMORIAM	
Dan Berindei (1923–2021)	67
Preafericitul Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Academicianul Dan Berindei (1923–2021) – un ilustru savant al istoriografiei românești	69
Răzvan Theodorescu, Dan Berindei – cărturar patriot	70
CRONICA VIETȚII ACADEMICE	71
APARIȚII LA EDITURA ACADEMIEI	73
GHID PENTRU AUTORI	75

ZIUA CULTURII NAȚIONALE

*Portretul lui Mihai Eminescu, 1950-1955, bronz patinat
Cornel Medrea (1888-1964)*

Locul european al culturii românești*

Acad. Ioan-Aurel Pop

Președintele Academiei Române

Cultura românească a fost, de la începuturile sale, parte a culturii europene, deopotrivă prin geografie și prin istorie. Pe acest pământ și-a desăvârșit creația poetul Ovidiu, în spiritul clasicismului greco-latin, iar episcopul Ulfila (Wulfila) a tradus pentru prima oară Biblia într-o limbă „barbară”. În Evul Mediu, românii, fără să fi avut cultura catedralelor romanice și gotice sau erudiția universităților occidentale, au creat poeme despre îndrăzneala necesară marilor înfăptuiri, despre biruința vieții asupra morții, despre sacrificiul suprem pentru un scop nobil sau despre apărarea „Republicii Creștine”, unele comparabile cu faimosul *El Cid* (*Cidul*) sau cu binecunoscuta *La Chanson de Roland* (*Cântecul lui Roland*). În Epoca Renașterii, Nicolaus Olahus stătea la masă cu regii, dar și cu prinții neîncoronaiți ai umanismului, precum Erasmus din Rotterdam. Cronicarii moldoveni și Stolnicul Constantin Cantacuzino ne plasau – prin texte elaborate în românește – în cadrul latinității europene, iar Dimitrie Cantemir anunța, împreună cu Leibniz, zorile iluminismului, în ambianța Academiei din Berlin. Începând cu Epoca Luminilor, ritmul culturii românești a fost, cel mai adesea, sincronizat cu acela al culturii europene: erudiții Școlii Ardelene, de la acribia lor filologică și istorică până la strădania de „surpare a superstiției norodului” și de elaborare a epopeilor literare, fac parte din aceeași familie intelectuală cu Voltaire și cu J.J. Rousseau, ei crezând sincer în emanciparea prin cultură. Lozinca era: „Prin cultură la libertate!” Romanticii, de la Grigore Alexandrescu, Costache Negruzzi, Ion Heliade Rădulescu sau Vasile Alecsandri și până la

„întârziații” dinspre 1900, aduc în atenție, chiar dacă la dimensiuni mai modeste, temele europene ale Evului Mediu, motivul ruinelor, al gloriei cavalești, al iubirii și al melancoliei, întocmai cum se întâmpla în literaturile dătătoare de ton de pe continent. Din jurul anilor 1900 încoace, toate marile curente culturale europene au ecouri concomitente și la noi, de la simbolism până la generația anilor '80, iar unele dintre aceste curente avangardiste, între care dadaismul sau teatrul absurdului, au chiar protagoniști români, născuți în România și afirmați în Occident.

Dintre toți creatorii spirituali români, cel mai reprezentativ este, fără îndoială, Mihai Eminescu. El nu a fost declarat întruchiparea esenței culturii românești de către vreo instanță și nici impus de vreo instituție a statului, ci de viața însăși, de marea personalitate colectivă numită poporul român și, prin urmare, el nu poate fi judecat, admonestat ori coborât de pe acest pedestal la voința cuiva. Eminescu exprimă în opera sa, *in nuce*, întreaga istorie a culturii românești și europene. Poetul are versuri clasice, „în stil curat și antic”, precum cele ale lui Horațiu, Vergiliu și Ovidiu. El cântă dragostea galantă și onoarea cavalerilor medievali ca odinioară trubadurii și truverii, el privilegiază Evul Mediu al lui Alexandru cel Bun, de la 1400, așa cum făcea Victor Hugo, în *Notre-Dame de Paris*, pentru spațiul francez. Dar Eminescu anticipează și lumea viitorului, proiectând, prin perceperea vitezei luminii („La steaua care-a răsărit/ E-o cale-atât de lungă,/ Că mii de ani i-au trebuit/ Luminii să ne-ajungă.”) și prin portretizarea universului infinit, aflat în eternă mișcare, creația culturală și științifică

*Cuvânt dedicat sărbătorii Zilei Culturii Naționale
(14 ianuarie 2022, Aula Academiei Române și online)

---

românească înspre ultimul secol al mileniului al II-lea și înspre cel de-al treilea mileniu. Eminescu, născut la o dată precisă (15 ianuarie 1850) și într-un loc anume (în Țara de Sus a Moldovei), și-a încheiat creația odată cu vârsta hristică pământească, dar a fost atins de o aripă de înger și a fost destinat eternității. Cultura europeană nu există în sine, fiindcă ea nu este produsul unui popor european și nici al unei limbi europene. Ea există prin culturile naționale care poartă în ele specificul fiecărui popor, în contextul moștenirii comune europene. Eminescu este european pentru că exprimă esența spiritului românesc și este cel mai reprezentativ creator român fiindcă s-a încadrat la modul optim în numitorul comun european. Din acest punct de vedere, poetul se înscrie în seria formată – să spunem – din Adam Mickiewicz, Petőfi Sandor, Taras Sevcenko și alții, reprezentativă pentru latura central-sud-est europeană a romantismului continental.

Crearea Academiei Române într-un moment important al istoriei românilor, chiar în anul în care adolescentul Mihai, întristat de moartea profesorului iubit, scria în Bucovina prima sa poezie, a fost benefică pentru cultura românească. Cea dintâi menire asumată de către noua instituție a fost consolidarea identității naționale prin cultură: promovarea limbii și literaturii române, stabilirea normelor de ortografie obligatorii ale limbii române, studierea istoriei naționale. Este ușor de observat că limba română a fost de-atunci în primul planul preocupărilor și a rămas o constantă până astăzi. Limba română este principalul vehicul al culturii scrise românești și principala marcă identitară a etnicității românilor, a individualizării lor în raport cu alte popoare. Confratele de odinioară și membru fondator al Academiei, canonicul Timotei Cipariu, scria: „Limba românească, căreia i se închină părinții noștri ca unui idol viu și însuflețitor, e singurul tezaur ce ne-a rămas de la ei, ereditate neînstrăinată și

necomună cu alții”. Această moștenire, limba noastră, a fost mereu în atenția Academiei, spre ocrotirea, conservarea și dezvoltarea ei, ca și spre argumentarea cât mai judicioasă a apartenenței sale la marea familie a limbilor neolatine. Între membrii Academiei care au cercetat, normat și iluminat limba română, s-au aflat și se află și reprezentanți ai altor grupuri etnice care trăiesc împreună cu românii sau străluciți romaniști străini, pentru care limba lui Eminescu a rămas mereu tulburător de frumoasă.

Cultura română se exprimă în mare parte prin limbă, capabilă să deslușească cel mai bine sufletul poporului care a creat-o și căruia îi servește ca mijloc de comunicare. Din păcate, nefiind o limbă de mare circulație, româna nu înlesnește accesul multora de pe alte meridiane la operele culturii românești. Traducerile bune pot suplini, în mare măsură, acest neajuns. De aceea, complexele noastre ar trebui să fie legate de amploarea și nu de valoarea creației culturale românești, iar amploarea este limitată de mulți factori. Cu toate acestea este firesc ca noi „locului să ne ținem”, să ne prețuim valorile așa cum sunt ele, să ne cultivăm limba „ca un fagure de miere”, fără ostentație și emfază, așezându-le pe toate în concertul intelectual internațional. În lumea contemporană atât de dinamică au apărut multe alte mijloace de comunicare și limbaje universale, dar majoritatea lor sunt pentru minte și nu pentru suflet. De aceea, câteodată, este necesar să ne întoarcem la rădăcini și să luăm aminte la aceia care, precum Herder, auzeau glasurile popoarelor prin cântece și prețuiau tradițiile fiecărui popor. Academia Română se străduiește de peste un secol și jumătate să creeze cultură, să valorifice creația culturală românească validată din toate timpurile și să pregătească premisele operelor noastre spirituale din viitor, toate integrate în marile curente de valori europene.

Ziua lui Eminescu – Ziua Culturii Naționale*

Acad. Eugen Simion

Sărbătorim, astăzi, ziua lui Eminescu – Ziua Culturii Naționale. O sărbătorim în circumstanțele pe care le știm și le trăim. Academia Română o sărbătorește, totuși – și asta este bine –, pentru că 15 ianuarie nu este numai ziua unui mare poet care ne reprezintă și reprezintă mitul nostru spiritual, 15 ianuarie este și o zi de reflecție în care românii trebuie sau – mă rog – ar trebui să reflecteze la cultura lor și, în genere, la valorile lor spirituale și morale într-o epocă în care toate sunt puse în discuție și toate se schimbă în lume. Globalizarea este un factor irepresibil și, în raport cu el, trebuie să judecăm, cred, și evoluția culturii naționale. O problemă care se discută, azi, în Europa comună și nu totdeauna, cred, în termenii cei mai potriviți. După cum știți, „europeniștii” radicali („europeniștii”, nu europenii) cer renunțarea rapidă și totală la suveranitate, iar antimondialiștii solicită și ei ceva, și anume închiderea frontierelor spiritului național și cultivarea unică a spiritului local.

Este inutil să vă mai spun că niciuna dintre aceste soluții nu este bună pentru că, într-o societate *numerică*, așa cum este lumea postmodernă (o lume dominată de tehnologiile de vârf), *localismul* este condamnat să piardă războiul înainte de a-l începe. Nici globalismul nediferențiat, radical nu mi se pare, în materie de cultură, o soluție acceptabilă, din motive pe care nu avem timp să le discutăm acum. Să spunem doar că o cultură națională trebuie să se sincronizeze (și este necesar, în continuare, ca noi, românii, să milităm în acest sens, cum au făcut și înaintașii

noștri, de la Maiorescu și Eminescu până la marea generație a lui Lovinescu, Arghezi și Călinescu), trebuie – repet – să facem acest lucru, să ne sincronizăm cu mișcarea de idei din lumea postmodernă, dar nu – în niciun caz, nu – nu trebuie să renunțăm la ceea ce este propriu unei culturi naționale.

Am observat că, în ultima vreme, comisarii de la Bruxelles și Strasbourg cer statelor din comunitatea europeană să cedeze ceva (un procent) din *suveranitatea națională*, pentru ca, astfel, mecanismul comunității în care am intrat, cu bucurie și cu mari speranțe, să poată funcționa. Sunt, probabil, rațiuni superioare, urgente, inevitabile care pot justifica această solicitare în domeniile economiei, justiției, politicii, administrației. Nu le pot discuta pentru că nu am competența necesară. Ce pot să spun – și probabil nu sunt singurul – este că o cultură (opera unei tradiții spirituale, creația unei limbi specifice) nu poate ceda nimic din suveranitatea ei. Și n-ar trebui să ceară, cineva, acest lucru. Cum un „europenist” *enragé* n-ar trebui să ceară europenilor să renunțe la religia, la familia, la *Moș Crăciunul* lor și la ceea ce au păstrat în tradițiile lor. Cultura este un element care *diferențiază* și asta este bine, căci valoarea, originalitatea culturii europene, strălucirea ei sunt date de suma acestor diferențe spirituale. Nu există, în fapt, o *cultură europeană* ca o entitate independentă, autonomă, singulară, există, în schimb, o mare cultură europeană ca sumă a diferențelor culturale naționale. Și în această însumare și armonizare a diferențelor constau strălucirea și forța ei.

*Alocuțiune rostită cu ocazia sărbătorii Zilei Culturii Naționale
(14 ianuarie 2022, Aula Academiei Române și online)

Doamnelor și domnilor,

Am făcut această lungă introducere pentru a sublinia faptul că o cultură națională nu poate ceda nimic din suveranitatea ei (începând cu limba, elementul esențial al identității unei culturi și, fatal, al unei națiuni) și că cine crede că *naționalul* și *esteticul* nu mai reprezintă, azi, elemente esențiale în literatură, în teoria și critica literară, crede pe cont propriu și, după părerea mea, crede greșit, profund greșit... Cultura este bunul spiritual ce ne ține în istorie, cultura este vehiculul ce ne poartă în istorie și ne dă sentimentul că nu trăim degeaba și că nu-i totul pe lume zădărnicia zădărniciilor.

Doamnelor și domnilor,

Invitat să spun câteva cuvinte de *Ziua lui Eminescu – Ziua Culturii Române*, m-am gândit că, în afară de anxietățile și bucuriile mele, n-ar fi rău să arătăm câte ceva din ceea ce facem. Să facem un dar de preț celor care citesc cărțile noastre și se bucură, azi, de ziua unui mare poet pe care românii îl socotesc, pe drept, *poetul lor național*. Așa se explică faptul că n-am venit singur la această sărbătoare, am venit însoțit de opt volume masive din *Dicționarul General al Literaturii Române*, început cu mai bine de 25 de ani în urmă. Iată-le, acum, duse la capăt, grație cercetătorilor din insti-

tutele Academiei noastre. Țin să le mulțumesc pe această cale pentru răbdarea, devotamentul și priceperea lor. Fără ei și fără insistența noastră, *Dicționarul General al Literaturii Române* n-ar fi rămas decât un proiect ca atâtea altele, neterminat, abandonat, dovadă – încă o dovadă – a *adamismului* nostru. N-a fost să fie așa. *Dicționarul General al Literaturii Române*, alături de *Dicționarul General al Limbii Române* și de tratatul *Istoria românilor* (coordonat de regretatul Dan Berindei) constituie opere fundamentale realizate, în domeniul umanistic, de Academia Română, în ultimele decenii; pe lângă altele, desigur. Dicționarul cuprinde, așa cum ne-am propus de la început, autori și publicații literare, concepte, curente și grupări literare, instituții de cultură, traducători în și din limba română din tot spațiul romanității, cu sentimentul că toți cei care scriu în limba română – și scriu bine – exprimă prin talentul lor identitatea și modul nostru de a vedea lumea.

Dicționarul General al Literaturii Române este, așadar, darul pe care îl facem, de Ziua Culturii Naționale, prietenilor culturii și științei românești, ca semn că spiritul nostru poate înfrânge valurile de pandemii de tot felul care vin peste noi.

Coexistențe stilistice europene în vechea cultură românească*

Acad. Răzvan Theodorescu
Vicepreședinte al Academiei Române

Pentru a înțelege esența culturală a latinității românești în vastul spațiu cuprins între Trieste și Odessa – cel socotit de știința geopolitică drept sud-estul european – trebuie să recurgem tot mereu la comparații cu civilizațiile slave, turanice și fino-ugrice înconjurătoare, la abilitatea vechilor creștini romanici și apoi români de a coexista cu neamurile migratoare treptat sedentarizate și creștinate care și-au ridicat cu fast monumentele lor fondatoare la Pliska și Preslav în Balcani, la Alba Regia în câmpia panonică, la Kiev în stepa Niprului, dar pe care „latinii Răsăritului”, feriți de ostentație neofită, nu au avut de ce să le urmeze.

De la etnogeneza românească începând au fost o constantă momentele de adaptare și adoptare de morfologii vizuale și de experiențe cărturărești istorice deosebite, ba chiar contrastante uneori, dar ordonate de un spirit sintetic al amintitei latinități, din Occidentul gotic și baroc, din Orientul bizantin și musulman, pe un fond tradițional care a fost cel al protoistoriei carpato-dunărene, izvod de sobrietate, simplitate și claritate formală în paramente de cetăți dacice, în planuri de biserici cneziale transilvane, în podoabe și ceramici. În biserica întemeietorilor de la Curtea de Argeș frescele Bizanțului paleolog învăluie gisanți, sarcofage și bijuterii ale goticului târziu; la Siret o arhitectură balcanică a Sudului prin excelență este ornată cu o ceramoplastie baltică venită din Nord; ogivele și portalurile de tip occidental disting lăcașurile ștefaniene de la Pătrăuți și Bălinești acoperite cu o iconografie răsăriteană adesea de sorginte athonită, iar cizelarea geometrică în piatră de moschee microsiatică de la Dealu și din nou

de la Argeș este contemporană cu primele tipări-turi slavone de la noi ivite pe filieră veneto-balcanică și cu monumentul literar de esență parenetică bizantină care este cel al *Învățăturilor* lui Neagoie Basarab, după cum palatul domnesc de inspirație renașentistă de la Târgoviște al lui Petru Cercel, călător la curtea ultimilor Valois se învecinează cu biserica de tradiție bizantină a unui ctitor care stihuia imnuri religioase italienești. Iar exemplele de coexistență stilistică se înmulțesc cu cât înaintăm în ceea ce am definit cândva drept prima modernitate românească.

Apropierile moldave de „sarmatismul” nobiliar polonez pe care le descoperim în cutare broderie liturgică de la Sucevița Movileștilor puteau sta alături de neașteptate ornamente cu îndepărtate origini extrem-orientale – „casele cele cu cinii”, cu „chinezării” de care vorbea Miron Costin pentru palatul domnesc din Iași, de „barocul ortodox post-bizantin” și orientalizant al Trei Ierarhilor lui Vasile Lupu, perfect congruent în timp cu modernitatea italiană a fațadelor Goliei, cam pe când și unde Nicolae Costin cronicarul preluca o carte celebră a franciscanului Antonio de Guevara, iar Nicolae Milescu publica la Paris o lucrare teologică, pregătind apariția meteorică a lui Dimitrie Cantemir, prințul-cărturar.

Ne aflăm într-o vreme în care Muntenia înregistra concomitent, la 1700, fațadele cu stuc și motive turco-persane ale unui rococo oriental la biserica de la Fundeni și scenografia barocă și italiană din pridvorul bisericii Colțea datorate aceluiași ctitor cultivat și călător, marele spătar Mihai Cantacuzino. Și dacă dorim să înțelegem mai bine

*Alocuțiune rostită cu ocazia sărbătorii Zilei Culturii Naționale
(14 ianuarie 2022, Aula Academiei Române și online)

---

coexistența artistică din primul stil panromânesc, cel ce poartă numele lui Constantin Brâncoveanu, vom pune alături capela tradițională de la Mogoșoaia, ctitoria boierului logofăt, cu ceea ce acesta, urcat în scaunul domnesc, a ctitorit tot aici, în 1702, anume zidirea care, cea dintâi pe meridianul românesc, a purtat numele de „palat”, conceput – ne spun călătorii străini ai epocii – „după moda europeană” și devenit paradigmă arhitectonică valahă în „Epoca Luminilor”.

Apartenența europeană a culturii vechi românești care timp de câteva secole a adus alături firesc și armonios stiluri și monumente diverse este o realitate vizibilă între toate argumentele ce pot fi invocate în acest sens, pe care nu trebuie să o ocolim în abordările noastre academice, ea explicându-ne cel mai bine diversitatea și toleranța spirituală cu care rămânem în istorie.

Pe de altă parte aceeași apartenență europeană se deslușește într-un fenomen pe care l-am denumit „dualismul cultural românesc”, reflex direct a ceea ce istorici de vază, precum P.P. Panaitescu, au numit „dualismul politic românesc”, rod al orientărilor divergente ale românilor pe drumuri europene diferite care au născut aplecarea valahă spre tradiție, spre Balcani, spre Turcocrație și

aceea moldavă spre noutate, spre Occidentul catolic polonez și austriac. A surprins perfect această stare de fapt gazetarul de geniu Mihai Eminescu, pentru care „suflarea cuceritoare a Miezenoptii e mai tare spre Moldova” – acolo unde spiritul critic al junimiștilor Pogor, Carp și Maiorescu fusese pregătit de lecturi din Fénelon și Voltaire –, în vreme ce Muntenia era, pentru polemistul conservator de la „Timpul”, un spațiu „al resturilor numeroase ale cavalerilor de industrie din Fanar”, unde s-a născut liberalismul „roșilor” lui C.A. Rosetti și I.C. Brătianu.

Un „boierism” moldovenesc și un „democratism” munteano-oltean fuseseră admirabil intuite de un cultivat călător străin, pe la 1836, când Saint Marc Girardin scria „si les deux Principautés étaient réunies il y auraient plus d'éléments de tiers-état en Valachie et d'aristocratie en Moldavie”, ceea ce și explică cele două fațete ale civilizației românești cisalpine în epoca dintre „unirea” lui Mihai Bravul și „unirea” lui Cuza.

Pentru înțelegerea legăturii noastre cu Europa se cade, cred, să înțelegem mai bine, cu nuanțele de rigoare, legătura noastră istorică și profundă cu noi înșine.

Urmuz – un scriitor româno-european*

Acad. Gheorghe Păun

Urmuz este o figură cu totul specială a literaturii române, legendară se poate zice. În *Articole vorbite* (ediție îngrijită și prefațată de Victor Crăciun, Cartea Românească, 1974), Vasile Voiculescu face o distincție pe care, în termeni similari, au mai făcut-o și alți critici literari: „Bun sau admirabil sunt epitete pentru literatura obișnuită. Creațiilor lui Urmuz nu li se potrivește decât calificativul unic. Uluitoarea lui apariție în literatura noastră a uimit pe toți și a zăpăcit pe cei mai mulți.”

A publicat extrem de puțin, doar câteva zeci de pagini, dar despre el și paginile sale zise *bizarre* s-au scris, punând laolaltă și articolele, cam tot atâtea volume. Și încă se mai scriu, ba chiar s-a propus termenul de *urmuzologie* (Ana Olos) pentru disciplina care se ocupă de studierea operelor sale. În afară de *eminescologie* și *brâncușiologie*, nu știu să existe în cultura noastră alte domenii legate de numele unor creatori – dar ce operă vastă au Eminescu și Brâncuși! Merită subliniat că, deloc întâmplător, Urmuz era un mare admirator al amândurora și că Geo Bogza găsea asemănări între Urmuz și Eminescu.

A scris însă mult mai mult decât a publicat – să ne reamintim de „lădoiul de circa un metru cub” pus la dispoziția lui Sașa Pană (era însoțit de Geo Bogza și de Ilarie Voronca), în 1930, de mama lui Urmuz, Eliza Ionescu-Buzău, lădoi care conținea o singură bucată inedită, *Fuchsiada*, multe și trudite versiuni ale textelor publicate deja, dar și două caiete cu însemnări, dispărute astăzi, din care Sașa Pană a apucat să copieze două Cugetări, cu numerele 578 și 579. De-ar fi fost ultimele din caiete și tot ar fi ieșit de aici un volum de două-trei sute de pagini, enorm față de textele publicate. Și au mai fost „miticismele”

care au circulat oral, printre prieteni, toate pierdute, cu o singură excepție, „fabula” *Cronicari*, care a pus și încă mai pune la încercare imaginația și îndrăzneala criticilor, ca să nu spun, cum criticii înșiși o spun, ironic și autoironic, „delirul interpretativ”. Nu trec în seama lui Urmuz cele două piese de teatru ale lui George Ciprian, *Omul cu mârtoaga* și *Capul de rățoi*, chiar dacă Arghezi nu s-a dezis niciodată tranșant de ipoteza lansată în 1928, în *Bilete de papagal*, iar Radu Cernătescu redeschide ulterior „cazul” – a se vedea cartea acestuia *Literatura luciferică* din 2010 (Cartea Românească). Stilul pieselor nu este al minimalistului Urmuz, preocupat până la obsesie de șlefuirea frazei, de încărcarea ei cu *maximum de conținut în minimum de expresie*, formule care trimitere la matematică (Dan Barbilian/Ion Barbu despre Gauss), dar trebuie să-i dăm dreptate Elizei Vorvoreanu, sora lui Urmuz, să fie supărată pe Ciprian, pentru că, în piese, i-a copiat, practic, ideile, imaginea și existența. Una dintre existențe, pentru că Urmuz a „purtat pe umeri” (și pe suflet) apăsător de multe. Juristul grefier de peste zi, riguros, formal, resemnat și plictisit, era dublat de „pahucul” din grupul de prieteni, inventiv în a imagina glume, farse, năstrușnicii, uneori aproape violente, peste ambele ipostaze tronând cea de muzician instruit și dedicat, cu studii la Conservator și cu operă de compozitor, jumătate din lădoiul amintit mai devreme fiind ocupat de partituri. Și compozițiile s-au pierdut, același Sașa Pană având doar inspirația de a copia patru portative de la începutul *Sonatei no. 2*, de Demetrescu-Buzău, reproduse în *Urmuz, Pagini bizare*, Ediția întocmită de Sașa Pană în 1970, pentru Editura Minerva. Se cere adăugată și inițierea masonică timpurie sugerată de Radu Cernătescu. În ceea

*Cuvânt dedicat sărbătorii Zilei Culturii Naționale
(14 ianuarie 2022, Aula Academiei Române și online)

ce-l privește pe Urmuz, orice speculație este permisă (e adevărat, niciuna nu poate fi dovedită până la capăt, dar nici nu poate fi infirmată tranșant – nu e vorba despre clasica ambiguitate infinită a textelor poetice, ci de abundența de sugestii, aluzii, analogii, echivocuri, jocuri de cuvinte și de logică din scrierile sale), inclusiv întrebarea dacă muzica românească nu a pierdut un compozitor proporțional de important cu volumul portativelor dispărute... Și care nu au fost un vis, Sașa Pană insistă la finalul *Notei asupra ediției* cărții sale din 1930.

Și încă mai avem de adăugat, anume, viața particulară, escapadele de noapte (în ciuda faptului că era „un celibatar bun” – Eugen Ionescu), posibil având legătură cu sinuciderea, viața sentimentală. Vreau aici să aduc vorba despre cele trei scrisori adresate de Urmuz unei misterioase Domnișoare, „comunicate de către un binevoitor” lui Nicolae Manolescu și publicate de acesta mai întâi în revista „Ateneu” din aprilie 1989, apoi în „România literară” din martie 1993, la 110 ani de la nașterea personajului nostru. Surprinzător de lungi și de sentimentale sunt scrisorile – și încă mai surprinzătoare este constatarea că ecoul lor a fost aproape inexistent, am verificat asta printre puținii „urmuzologi” pe care-i știu, în ciuda faptului că două dintre scrisori conțin câte un paragraf extrem de relevant. Reiau din scrisoarea a treia, lungă cât „romanul în patru părți” *Pâlnia și Stamate*: „În ceea ce privește tonul și conținutul cam straniu al fanteziei mele publicate, nu trebuie să te sperie, Domnișoară... *Este făcut tocmai pentru a mă amuza, eu și unii prieteni ai mei, pe socoteala cititorilor...*” (subl. m., Gh.P.) Cu atât mai plauzibilă devine explicația Ioanei Pârvulescu, din același număr al „României literare”, cum că *Urmuz* se obține din *Ursuz*, sub influența lui *Amuz* (căci important este numele pentru o persoană: a se vedea trecerea de la Ionescu la Dumitrescu, operată de tatăl său, apoi la Demetrescu și în final la Urmuz).

Vor mai fi existând pe undeva asemenea scrisori sau alte scrieri ale lui Urmuz? Vor apărea vreodată la iveală cele două caiete cu Cugetări (sunt convinși că ele încă există...) sau partiturile? Sunt optimist, pentru că se apropie *Anul Urmuz*, 2023: 140 de ani de la naștere (17 martie 1883, Curtea de Argeș) și 100 de la moarte (23 noiembrie 1923, București).

Revin la subiect, la partea a doua a titlului. Dacă Arghezi nu ar fi avut formidabila intuiție de a-l publica, în 1922, în „Cugetul românesc”, erau

toate șansele, comentatorii sunt aproape unanimi, ca opera lui Urmuz să se piardă, circulând pentru o vreme oral și rămânând doar în amintirea „seminariștilor” de cafea cărora multe „de-ale lui Mitică” le-au fost citite, de autor sau de către George Ciprian. Se întâmplă prin 1909 și în anii imediat următori, o parte dintre scrieri datând însă din 1907–1908, certifică asta și sora Eliza. Da, dar printre ascultători se aflau Ilarie Voronca, Geo Bogza, Tristan Tzara, Sașa Pană, Ștefan Roll și alți protagoniști ai suprarealismului literar românesc... și european! Iar „Tristan Tzara a plecat din România prin 1914 sau 1915 și s-a dus la Zürich luându-l cu el. Urmuz a scris cu un an, poate doi înaintea lui Tzara”, spune Eugen Ionescu, citat în cartea lui Giovanni Rotiroti „*Când soarele ajunge la solstițiu*”. *Urmuz și scriitorii de avangardă din exil*, Editura Universității de Vest din Timișoara, 2020.

După sinuciderea din 1923, scandalul de presă din 1928 privind *Omul cu mârtoaga* și mai ales după ediția Sașa Pană din 1930, a urmat „o veritabilă febră cvasireligioasă pe care modernii de diverse nuanțe (dadaști, constructiviști, suprarealiști etc.) o întrețin, aducându-și omagiul lor necondiționat memoriei aceluia în care vedeau un mare înainte-mergător, un profet, un geniu tutelar” (Nicolae Balotă, în cuprinzătoarea primă monografie *Urmuz*, Editura Dacia, 1970). În 1928 a apărut primul număr al unei reviste intitulată chiar „Urmuz”, iar în numărul special al revistei *unu* din 1930 dedicat lui Urmuz s-a vorbit din plin despre faptul că Urmuz era un „precursor” european al „literaturii absurdului”. „Fervoarea urmuziană” a slăbit la vremea războiului, dar a reizbucnit prin anii '60, perioadă din care datează promovarea sa de către Eugen Ionescu, care l-a și tradus în franceză. În 1965, în *Precursori români ai suprarealismului*, Ionescu scria, printre altele: „Urmuz este într-adevăr unul din premergătorii revoltei literare universale, unul din profeții dislocării formelor sociale, ale gândirii și ale limbajului din lumea asta, care, astăzi, sub ochii noștri se dezagregă, absurdă ca și eroii autorului nostru”.

Citatul este reprodus în numeroase locuri, inclusiv în cartea lui Giovanni Rotiroti menționată mai devreme. O carte de mare interes, începând cu descrierea întâlnirii dintre studentul pe atunci (noiembrie 1986, Florența, Italia) Giovanni Rotiroti cu Eugen Ionescu, care l-a determinat să-și scrie teza de licență nu despre el, ci despre Urmuz, cel care-l influențase cu adevărat, mult

mai mult decât Caragiale. „De altminteri dadaismul s-a născut în România”, a insistat Ionescu. În carte, Rotiroți merge pe urmele multor dadaști și suprarealiști născuți în România și exilați în vestul Europei, cu vizibile cariere literare acolo – Gherasim Luca, Paul Celan, Dumitru Țepeneag și alții – analizând influența lui Urmuz asupra tuturor. Dincolo însă de cercul moderniştilor români exilați, Urmuz este pus mereu în relație cu alte nume mari ale „revoltei literare”, cu Jarry și Harms, cu Kafka și Lewis Carroll. (A se vedea, de pildă, extrem de utilul volum *Urmuz în conștiința criticii* de Constantin Cubleşan, Cartea Românească, 2014.) Evident, discuția trebuie nuanțată (Borges: „Succesorii îi creează pe precursori”...), dar în niciun caz nu se poate spune că Urmuz nu era conștient de ceea ce face – altfel, de pildă, nu sugera ca titlu al unui proiectat volum cu scrierile sale ceva precum „Schițe și nuvele... aproape futuriste”, în evidentă rezonanță ironică cu *Manifestul futurismului*, publicat de italianul Marinetti în 1909. Să nu uităm nici grija sa obsesivă pentru șlefuirea, *brâncușiană* i-aș zice, a textelor, începând cu virgulele cu care-l exaspera și pe Arghezi, și terminând cu esențializarea lor (detalii pot fi găsite în *Urmuz. Schițe și nuvele aproape... futuriste*, ediția critică realizată de Ion Pop, Tracus Arte, 2012/2017). Și să nu uităm expresivul pamflet-program-literar din finalul „nuvelei” *Algazy și Grummer*...

În orice caz, europenismul lui Urmuz este complet natural și e deplin convingător, nu are nimic de a face cu protocronismul superficial. Păcat că nu s-a aflat la Zürich sau Paris la momentul potrivit, spun asta mulți comentatori, pentru a fi fost implicat direct și cunoscut pe măsura geniului său în... *trezirea florilor literaturii viitorului*... (*Algazy și Grummer*, spre final).

Se poate vorbi mult despre Urmuz, se poate vorbi la nesfârșit – și, spuneam, chiar se face acest lucru, de ani mulți și până în ultimele... zile. Apar cărți (pe cea a lui Giovanni Rotiroți am amintit-o;

două volume totalizând aproape 1000 de pagini, *Urmuz sau despre paradox*, de Lucian Costache, au apărut, tot în 2020, în „Biblioteca revistei *Curtea de la Argeș*”, revistă care, din patriotism local, dar nu numai, îl promovează sistematic pe concitadinul prin naștere; tot în 2020 a apărut volumul *Urmuzeu poetic. Epigrame în manieră absurdă* de George Corbu, cu versiunea franțuzească de Paula Romanescu; în 2021 a apărut romanul lui Alexandru Vakulovski *Urmuz. Cei dintâi trăsniiți*, o „biografie romanțată” de interes pentru începuturile suprarealismului româno-european), apar mereu articole (un singur exemplu: un serial în „Tribuna” de la Cluj, decembrie 2021), apar imitatori, cel mai adesea departe de nivelul originalului. Tot în 2021 a apărut piesa de teatru *Urmuz (Dincolo de zid)* de Valeriu Butulescu. Iar *urmuzian* a devenit un adjectiv dedicat situațiilor... care nu pot fi descrise altfel. Vezi, de pildă, cărți precum *De la Caragiale la Urmuz sau realitatea în formă de conservă* de Nichita Danilov, Tracus Arte, 2021. Lista poate fi continuată.

În finalul prefetei frumosului volum-album aniversar *Urmuz. Pagini bizare* (Editura Minerva, 1983, copertă, ilustrații și machetă de Ion Mincu; cartea conține și „tălmăciri integrale și fragmentare în engleză, franceză, germană, italiană, rusă și spaniolă”), editorul, Constantin Crișan, spune: „Urmuz a devenit de mult un referent de bază al cadrului existențial. Dar își poate dori un scriitor o mai fericită posteritate?”

Întrebare retorică. Aniversarea-comemorarea de peste un an induce însă o mare responsabilitate și pentru noi vizavi de înainte-mergătorul și, deopotrivă, contemporanul nostru Demetru Dem. Demetrescu-Buzău, Mitică pentru familie, Ciriviș pentru tovarășii de năzdrăvănie, Urmuz pentru istoria literaturii... Cu siguranță, el merită promovat mai susținut – în România și în Europa, deopotrivă.

Discurs de recepție

*Academician Ion Boldea
Secția de științe tehnice*

Universitatea în secolul 21 – Dascălul și Cetatea*

Acad. Ion Boldea

A. Scurt (incomplet) istoric

O definiție simplă: Universitatea este locul unde dascălii și studenții aprofundează și extind cunoștințele despre om și natură, liber, „pentru o viață mai bună”.

La început au fost:

– În secolul 6 BC, Școala lui Pitagora, la Crotona.

– În secolul 5 BC, Școala lui Democrit? (autor cu peste 30 de titluri, toate pierdute: vezi Diogene Laertius): atomismul!

– În secolul 4 BC, Academia lui Platon, la Atena.

– În secolul 4 BC, Liceul lui Aristotel/TEOFRAST, la Atena.

– În secolul 4 BC, Școala lui Epicur la Atena (?)

– În secolul 2 BC–2 AC, Școala Bibliotecii din Alexandria (Arhimede, Hypatia...).

– În est, în secolul 3 AC, Constantinopol, iar la Edessa în secolul 6 AC (*Istoria pierdută a creștinismului...*).

În Evul Mediu menționăm pe:

– Marcel Psellus (sec. 10 AC), profesor de filosofie, Constantinopol;

– Universitățile din Bologna (1088), Padova (1222), apoi Paris, Oxford, Cambridge, Salamanca, Praga (1348)...

– Astăzi, Berkeley, MIT, Harvard, Stanford, Princeton, Yale, Pen, Carnegy-Mellon, TU Aachen, TU München, Aalborg, DK, Beijing...

Numărul de studenți/100 locuitori, mereu în creștere, 40% cu studii superioare în Israel.

B. Universitatea în secolul 20

Începem cu două cărți importante dedicate:

– *Misiunea Universității*, Ortega y Gasset (1930)

– *The closing of the american mind*, Allan Bloom (1985)

Ortega y Gasset a sugerat trei dimensiuni esențiale pentru Universitate (*Misiunea Universității*):

- M1– asimilarea fundamentelor culturii;
- M2 – învățarea unei profesii (cu baze teoretice solide);
- M3 – inovare prin studiu, gândire, experiment, acțiune.

Cultura la Ortega y Gasset înseamnă: „Corpusul ideilor (și simțămintelor, am adăuga noi) vitale ale omului despre el și natură, la o anumită etapă istorică”.

Desigur, Universitatea trebuie să servească viața/comunitatea, dar să fie liberă să aleagă cum.

Caracterizăm în continuare universitatea în secolul 20 prin câteva dimensiuni:

– Deficitară la fundamentele culturii.

– Sectorizată excesiv (la învățarea unei profesii).

– Accent minor pe fundamentele fiecărei științe (caracterizate prin „repetiție, opoziție și adaptare”, după Gabriel Tarde în *Legile Sociale*).

– Accent excesiv pe *know how* și *why not* și mai puțin pe „de ce așa?”; a se vedea și Erling Kage, *Silence in the age of noise* și D. Hofstadter, *Gödel, Asher, Bach*.

– Probleme mari cu conceptele, cum ar fi GÂNDIREA (de ex. vezi Ortega y Gasset,

*Discurs de recepție

(5 decembrie 2021, Aula Academiei Române și online)

Kirkegaard, Heidegger, Finkielkraut, Liiceanu...) despre „supunerea sau dereglarea gândirii”; energia, cunoașterea ca și concepte, valori fundamentale, digitalizarea, o unealtă.

– Au fost sacrificate didactica, predarea/însoțirea, educația interactivă, în favoarea „producției științifice”, a „inovării abundente”, în condițiile masificării universității.

– A fost adoptată paradigma sportivă, a performanței științifice individuale și de grup, diminuând, poate involuntar, responsabilitatea didactică și socială (adică problemele esențiale, necesare și naturale, mari, încă nerezolvate: energia, mediul curat, hrana, sănătatea, îmbrăcămintea pentru cei mulți).

– Așezați singuri în birouri, profesorii au discutat și discută sporadic cu studenții în loc să studieze, să discute, să experimenteze zilnic împreună cu aceștia, părăsind, poate, birourile individuale, parțial sau total.

– A crescut „producția științifică”, participarea la conferințe internaționale pe an, la televizor, în funcții politice a prea multor profesori în loc să se studieze, să se lucreze mai mult și să se publice mai puțin dar cu substanță (a se vedea și F. Pessoa: „guvernează cei veseli, pentru tristețe trebuie simțire”; P. Sloterdijk: „Slow it down” în *Eurothaoismus*; Ed. Thoreau: „Simplify, simplify, symplify”; Pitagora: „Puneți frână științei când vă strică viața, dar nu puneți frână efortului spre înțelepciune”).

C. Lumea în secolul 21

Organisme versus algoritmi?

Adesea Lumea în secolul 21 este „închisă” în sintagma „organisme versus algoritmi” pe fondul universalizării (globalizării). A se vedea și G. West, *Scale*, 2017, unde este citat Goethe, 1825: „Este un rezultat al universalizării că o cultură a mediocrității devine dominantă”.

În caracterizarea mai detaliată a Lumii în secolul 21 subliniem următoarele:

– Oamenii par să aleagă să trăiască în societate, în Occident în special, pentru libertate și prosperitate/bunăstare (Aristotel: *Politica*), dar mulți și pentru „ocrotire”, adaugăm noi cu umilitate. Nu am rezolvat nevoile esențiale de hrană, de energie, de sănătate, de mediu pentru cei mulți, dar ne concentrăm excesiv pe A.I., Dataism/digi-

talizare, entertainment, conform unei „etici a curiozității”, uitând că „rațiunea trebuie să servească viața” (Ortega Y Gasset) și că tehnologia este revelare a totalității lucrurilor dar și „încadrare (supunere) a naturii, care, prin expansionism, poate dăuna condiției umane; fie și numai pentru că ocupă prea mult talent care, altfel, ar fi disponibil pentru scopuri mai înalte (Heidegger).

– Proprietatea privată, deși incită și la lăcomie, este motorul natural al prosperității materiale.

– Proprietatea colectivă, deși incită la delăsare, în domeniile de securitate colectivă (energie, apă, păduri, resurse minerale etc.), limitat, este considerată necesară și pentru „pacea socială”.

– Prin urmare, „umanismul liberal” în economie, în primul rând, și cel „social” în menținerea unei inegalități acceptate care încă stimulează inițiativa, sunt socotite apte să susțină „democrațiile occidentale” (a se vedea P. Sloterdijk în *Mânie și timp*: „Există doar modelul occidental”, spune acesta din urmă împreună cu Y. Harari în *Homo Deus*).

Lipsa de colaborare la nivelul Esențelor Vitale între Occident și Orient continuă să dăuneze ambelor părți.

Date din 1700 până astăzi (vezi online, Thomas Piketty: *The Capital in the 21 century*) par să confirme aproximativ (pe bază de coerența datelor mai degrabă, decât pe bază de cauzalitate) două „legi” ale economiei bazate pe proprietatea privată/bani/initiațivă particulară (capitalismul).

„Legile” capitalismului

1. $\beta(\text{capital/GDP}) = S(\text{saving})/g(\text{growth}) \approx 5(6)/1$
2. $\beta = \alpha(\text{contribution of capital to GDF})/R(\text{revenue on capital})$

Cu creșteri ale GDP nete de 1–2% medii pe an în secolul 21 și cu RC (câștig pe capital) > 7–8% (mai mare în % la capital mai mare) va putea capitalismul de azi să asigure în secolul 21 libertate și prosperitate pentru tot mai mulți oameni?

Evitarea singularităților prin „revoluții” paradigmatiche științifice/tehnice tot mai dese pare posibilă dar puțin probabilă cu sociopolitica de astăzi depășită de progresele științei și tehnologiei, cu efectele ei pozitive, dar și negative (a se vedea Heidegger: *Question on technology*: 17

tehnologia ca „revelare” – a totalității lucrurilor – și „încadrare” – a naturii – nu este neutră!). Tehnologia netemperată de conștiință (spontaneitate, suflet) poate îneca prin explozia de semnale și artefacte către om, echilibrul său lăuntric.

Deja astăzi mai toate instituțiile/companiile sunt administrate prin ALGORITMI (ca secvențe matematico-fizice de optimizare, încă departe de inteligență sau conștiință).

Se consideră tot mai mult că mai totul se reduce la „sisteme de date” care vor înlocui „cauzalitatea” cu coerența datelor pe criterii de căutare asumate, cu IOT (Internet Of Things) ca vehicul; dar a apărut prima constrângere (*infogadgets*, și centrele de date consumă deja peste 10% din energia electrică în țările dezvoltate!).

Un IOT matur, capabil să stimuleze schimbări paradigmatiche rapide în știință, tehnologie, societate, presupune, probabil, sisteme de date de cinci-zece ori mai puternice decât astăzi. Pentru a evita o criză energetică este nevoie de un hard nou pentru stocarea, prelucrarea și distribuirea datelor quasi-liber pe Pământ, dar și de sisteme de calcul matematic mult mai performante.

Una dintre speranțe este *quantum computing* sau *calculul cu atomi*; qubiți = „biți multipli” în loc de biți (1,0) de azi.

Se pune deschis și problema dacă algoritmi vor înlocui tot mai mult oamenii (în afara elitei care-i „produce” și a celor ce-i utilizează și îi întrețin în funcțiune). Ce vor face ceilalți oameni, când durata medie a vieții crește în Occident, dar odată cu scăderea natalității tot în Occident? Dar emigrația?

Și vine întrebarea directă (în discuție astăzi, a se vedea și Y. Harari – *Homo Deus*): „Vor înlocui ALGORITMI ORGANISMELE în secolul 21?”

Întrebarea a stârnit teamă, dar au apărut și muguri de soluții, cum ar fi programul IEEE-MIT de „inteligență extinsă”, care presupune „educație etică” pentru a pune conștiința ca frână, când știința și tehnologia amenință condiția umană. Folosirea termenului inițial de *machine learning* pentru AI poate că ar fi mai bună.

Dacă acești muguri vor crește în universități, echilibrul dintre om și mașină se va păstra la cote acceptabile și în secolul 21 și pentru motive în plus „nevoia naturală de continuitate”, viața

demnă prin „muncă și răsplată”, reacția lentă a autorităților politice, sociale, religioase, constrângerile de energie/poluare și de pace socială.

Dacă, în plus, Occidentul va accepta paradigma o viață mai bună cu mai puțină energie (kWh), ca astăzi *per capita* pe an (azi sunt necesari 800 kWh/an/persoană/an pentru hrană, dar se consumă în total până la 15 000kWh/an/persoană) ar putea apărea o nouă eră de bunăstare mai sustenabilă?

Dar acest proiect poate fi realizat doar dacă elita care vertebreează societatea intervine decisiv (a se vedea B. Gracian în *Înțelepciunea lumească*: „Înlătură din viața de zi cu zi un defect al comunității tale”; Nietzsche în *Beyond good and evil*: „Un suflet nobil transformă zi de zi datoria în privilegiu”; Ortega Y Gasset – *Spania nevertebrată*).

D. Universitatea în secolul 21

După definirea cadrului în care trăiește universitatea trecem cu smerenie la câteva gânduri șoptite ca simplu slujitor al acesteia de peste 50 de ani (din care în total peste șase ani pe cont propriu în multe stagii la universități din SUA, Europa, Brazilia și Coreea de Sud).

Mai menționez (inevitabil, subiectiv și limitat) că toate ideile pleacă de la un singur om și, da, se transformă uneori în acțiune prin preluarea de către un grup (o comunitate). Pericolul este, însă, ca Ideea să ajungă Ideologie.

Reformele (etimologic: schimbarea formelor) de sistem, deși tentante, adesea rămân neasimilate, adică forme fără fond (vezi și Pitagora – *Legile morale și politice*).

Dar să purcedem la câteva gânduri șoptite pentru universitate în secolul 21.

Procesul inerent de algoritmizare (optimizare) cu conștiința societății bazat pe matematică, fizică, chimie, inginerie, biologie, economie, filosofie, istorie, drept, arte impune întărirea (intensiv, nu neapărat extensiv) acestor subiecte (prin învățarea gradată a conceperii algoritmilor în gimnaziu, liceu și în facultăți mai întâi în cele ce „scot” profesori, printr-o didactică inovativă adaptată „adrisantului” (elevul). Apoi în toate universitățile. Implicarea masivă a universităților în acest proces este imperativă.

Pentru a introduce responsabilitate socială prin spiritualitate/conștiință în profesiile de știință și tehnologie, Cursurile interactive de „Fundamentele culturii”, cel puțin trei, este bine să fie întărite și predate adaptat și la toate celelalte profesii. Este nevoie de un enciclopedism al ideilor vitale pentru a înțelege tot mai complexa realitate.

Cultura: „Corpusul ideilor vitale despre om și natură culese din domeniile principale ale cunoașterii”: ideea vitală de Cunoaștere, ideea vitală de Energie, de Entropie etc.

„Decăderea artei până la opinie, fără delibereare solidă...” (F. Pessoa, *Cartea neliniștirii*).

În știință și inginerie este nevoie de cunoștințe solide de economie (cel puțin trei cursuri); există, dar trebuie reînnoite (nu există aici Curs de macroeconomie într-o lume tot mai globalizată) în stil și conținut, iar în studiile economiei Cursuri de industrie, agricultură, administrație. Astăzi este unul singur, sărac și stingher!

Universitățile specializate din orașele noastre mari pot preda aceste cursuri unele în altele, la schimb, fără cheltuieli, iar Academia Română poate orchestra acest proces la București, Iași, Cluj-Napoca și Timișoara, cel puțin.

Într-un secol în care zgomotul poate acoperi uneori semnalul bunătații, profesorul ar putea alege BUNĂTATEA (intelectuală și morală, propusă de Aristotel în *Ethics*) ca virtute dominantă zi de zi.

Pentru a rămâne buni (smeriți) pare sănătos să refuzăm unele oportunități/onoruri și „să fugim de laude”, cum ne îndeamnă Emil Cioran.

Cum biologia și medicina vor fi în continuare dramatic influențate de științe și de tehnologie, fie vor fi introduse în aceste profesii cursuri și laboratoare solide, dar adaptate, de știință și tehnologie, sau se poate adopta sistemul american, adaptat locului: BSc – patru ani în știință + trei ani de medicină + specializări etc.; similar se poate face pentru școlile de drept.

Universitatea cu frecvență ca „cetate” a gândirii libere și responsabile va rămâne (sper!) centrală (ea induce un mod de viață), dar cursurile online și cu frecvență fizică redusă se vor constitui într-un serviciu solid, direct, de educație permanentă. Prelegerile online cu dialog și participare internațională extinsă, conferințele sunt însă extrem de eficiente pentru cei formați deja,

interesați (studenții la master și doctorat și profesioniștii), contribuind și la reducerea cheltuielilor de deplasare etc. Desigur, conferințele față în față, mai puține însă, rămân utile.

Academia Română ar putea organiza „cursuri intensive” de vârf online pentru industrie, instituții, ca o deschidere mai largă spre comunitate.

Ciclul universitar de bază (BSc), de patru ani în medie, trebuie să rămână (revină), pentru rezultate/cheltuieli rezonabile și compatibilizare internațională completă prin credite internaționale transferabile, cu studenți capabili, interesați la stagii de un semestru pe an/pe durata de studii, în medie, în străinătate.

Cel puțin în știință și inginerie ciclul de MS va fi, probabil, în profesiile științifice/tehnologice dinamice, înlocuit cu cursuri intensive, periodice, la propunerea universității sau la cerere (azi programele MS în profesiile de inginerie căutate de industrie sunt deja serale, cu majoritatea studenților angajați în profesie, din primul semestru).

Doctoratele pot fi unificate cu programele MS om cu om, pentru studenții diligenți; în USA universitățile de elită practică această soluție, atrăgând cei mai buni absolvenți de BSc.

Doctoratul industrial în știință, în inginerie și societal – fără limită de vârstă – trebuie readuse la lucru, asigurând însă calitate și integritate, pe principiul deschiderii (condiționate numai profesional) școlii de toate gradele și pentru toate vârstele. Integritatea academică este aici fundamentală, iar în caz de plagiat trebuie pedepsiți gradual și studentul și profesorul.

Gradele didactice în universități ar putea fi regândite ușor în trei rute de promovare pe merit:

- ruta preponderent științifică (unica, azi, de fapt);
- ruta preponderent didactică (se practică deja în USA);
- ruta societală (cu profesori asociați) pentru cursuri speciale; exemplu: cursuri de antreprenariat, cursuri tehnologice, de fundamentele culturii, administrație publică etc.

Gradul de conferențiar ar putea fi înlocuit prin evaluări periodice, într-un secol grăbit, pentru a descuraja „buruiana birocrăției”.

Universitatea trebuie centrată pe student, dar fiecare profesor Bun știe și aplică acest principiu,

fără mari „reforme” (a se vedea F. Pessoa *Cartea neliniștirii*: „Reformatorul îndreaptă doar rele superficiale, agravându-le pe cele de substanță”), ca o reflectare a principiului că mai multă ordine într-o zonă aduce mai multă dezordine (entropie) în alta, deci, „ușor cu pianul pe scări” (M. Sorescu).

Rămâne întrebarea de fond: poți învăța pe cineva sau doar îl poți acompania pe drumul „descoperirii” talentului dominant, urmând calea bunătații (bun la ceva și bun cu ceilalți)? A se vedea cazul Alcibiade/Socrates.

Pentru studentul diligent (doritor să învețe/studieze) menționăm aici câteva îndemnuri verificate prin experiență (limitată, desigur):

- să-și caute talentul dominant (ce îl bucură), încercând să înțeleagă natura, viața, lumea în întregul ei;

- să aleagă pentru asta un DASCĂL-mentor pentru a studia în plus, între ore (sau în locul unora dintre ele, cu avizul simplu/generos al universității) și alături de studenți la doctorat;

- să aleagă încă un mentor în 20+ cărți importante din trecut și contemporane, alese de el (vezi recomandarea Noica);

- să se implice pentru a face bine oamenilor, să îngrijească plante, animale, să lucreze fizic, să facă sport, să se îndrăgostească, să călătorească, pentru „a auzi cum iarba crește”; și, bucurându-se de șansa de a trăi, să se întrebe zilnic „ce e rău și ce e bine”, totuși.

Îndrăznim și câteva îndemnuri șoptite pentru noi, profesorii:

- să studieze zilnic câteva ore în profesie și în jurul ei, dar să publice măsurat (în ciuda modei zilei), și mai ales la primele periodice din lume;

- să scrie numai după ani de lucru și studiu cărți pentru studenți și absolvenți (monografii și cursuri), reînnoindu-le în ediții succesive; astfel profesorul multiplică prin studenți/cititori efectul cunoașterii acumulate;

- să se întrebe mereu la ce universități din lume se studiază după cărțile sale și să acționeze în consecință;

- să țină cursuri intensive la seniorat (pe teme la zi, citind mai mult chiar ca în tinerețe), la câteva universități (două-trei) din lume, periodic, pentru a simți „spiritul” altor locuri;

- să prezinte periodic articole de sinteză comprehensive invitate (*keynote addresses*) la mari conferințe internaționale și să cântărească cum și cu ce mijloace să studieze în continuare pentru a fi de folos comunității sale, mai întâi;

- să încerce prin conferințe internaționale în țară să atragă personalități străine pentru a-i stimula pe tinerii cercetători români și pe dascălii lor;

- să încerce să aibă consultanță tehnică/profesională în țară și/sau în străinătate pentru a fi conectat direct cu societatea și nevoile ei; a apărut deja și „Consilierea filosofică”;

- să folosească, la seniorat, „metoda cucului” (Noica), încercând să lucreze cu colegii mai tineri, studenți și dascăli, din țară și din lume, preponderent pe proiectele acestora, pentru a-și trece „arta” la generațiile viitoare.

„Cea mai bună parte din mine nu va muri de tot, va mai dăinui o vreme”, ar fi scris Horațiu tradus chiar de tânărul Mihai Eminescu.

Încheiem cu încă un gând.

Dacă simțim că ne ajută să ținem drumul drept („iar tu drumul drept îl ține și nu călca hotarul dintre rău și bine”, Horațius), este bine să atribuim Celui de Sus toate gândurile și faptele noastre bune (cum a facut Sf. Augustin în *Confesiuni*, pentru a-i pune întrebări, precum ce e timpul?) pentru „a putea transpune în fiecare zi datoria în Privilegiu” (cum a scris Nietzsche în *Beyond good and evil*), adică pentru a fi BUN (bun la ceva și bun cu ceilalți), căci „bunătatea este cea mai bună sursa de clarviziune” (Miguel de Unamuno, *Tragic sense of life*) sau, altfel: „Bunătatea și nu creativitatea este virtutea umană supremă” (Beethoven, la bătrânețe).

Cuvânt de răspuns*

Acad. Mircea Dumitru

„Să avem grijă de libertate
și adevărul își va purta singur de grijă.”
(Richard Rorty)

Distinse domnule academician Ion Boldea,
Domnule secretar general al Academiei
Române, academician Ioan Dumitrache,
Domnule președinte al Filialei Timișoara a
Academiei Române, academician Dan Dubină,
Doamnelor și domnilor membri ai Academiei,
Stimați oaspeți,

Sunt foarte bucuros că pot să fiu astăzi, aici, în fața dumneavoastră; în același timp, am un sentiment foarte puternic de emoție. De obicei, nu spun acest lucru în public, pentru că emoția ar trebui să rămână ceva intim și ar trebui să fie gestionată doar de cel care o trăiește și o simte. Dar, astăzi, prin invitația pe care domnul academician Ion Boldea mi-a adresat-o ca eu să dau răspunsul la discursul de recepție al Domniei Sale, îmi face o onoare deosebită și îmi dă posibilitatea de a intra în dialog și de a răspunde la întrebările și gândurile pe care el ni le-a împărtășit. Sarcina aceasta m-a făcut să mă gândesc cât de important este să ai un gen de noroc moral, ca să spun așa. Mi s-a întâmplat de câteva ori să pot să cunosc oameni pe care să-i admir, să-i prețuiesc, să-i respect de la prima întâlnire. Și, gândiți-vă, care ar fi fost probabilitatea a priori pentru cineva ca mine, care predă filosofie și logică la Universitatea din București, să se întâlnească cu cineva care este un savant în domeniul științelor tehnice – știu că nu-i plac laudele și de aceea îl asigur că tot ceea ce voi

susține sunt propoziții de constatare, și ceea ce spun este dovedibil. Un savant care a scris manuale după care învață studenții în Statele Unite sau în Asia, care a inventat mașini pe pernă magnetică și alte lucruri, pe care aș putea să le spun, așa, recitându-le, dar fără să înțeleg, de fapt, despre ce este vorba. Recent, domnul academician a fost onorat de către Asociația EPE și Power Electronics Community cu un premiu deosebit de prestigios, „2021 EPE Outstanding Achievement Award” pentru realizările Domniei Sale de o viață în domeniul cercetării, proiectării și inventării unor mașini electrice liniare și rotative, al acționărilor electrice, generatoarelor eoliene și vehiculelor cu levitație magnetică.

Cred că l-am văzut pentru prima dată pe domnul academician într-o ședință organizată de Filiala Timișoara a Academiei Române acum trei sau patru ani. Ceea ce a premers întâlnirea noastră a fost reputația profesorului Boldea; dar aceasta nu putea să concureze cu experiența directă a prezenței sale în fața mea, o experiență din care mi-am dat seama cât de clișeizate pot fi prejudecățile noastre atunci când încercăm să ne imaginăm cum este și ce fel de personalitate are un inginer care lucrează într-un domeniu de avangardă al electronicii; iar ceea ce am văzut acolo a fost o persoană extrem de neconvențională, extrem de autentică, cu un stil, pe care l-ați văzut și dumneavoastră astăzi, confesiv și subtil, dar și ludic și plin de umor cald, întotdeauna foarte relaxat în sensul cel mai bun al cuvântului, lipsit de tensiuni, din partea unui „om care se ocupă cu tensiuni foarte înalte” (sic!); atunci când se pornește,

---

*Răspuns la discursul de recepție susținut de acad. Ion Boldea
(5 decembrie 2021, Aula Academiei Române și online)

este un povestitor seducător, v-ați convins de asta cei care l-ați văzut astăzi, și povestește extraordinar de interesant. A ales astăzi pentru noi toți o temă care ne unește, care ne aduce laolaltă, tema formării, tema educației, care este tema vieții, și ne-a prezentat panorama fundamentelor morale și filosofice a ceea ce socoate Domnia Sa că este și va trebui să fie Universitatea secolului al 21-lea. Subtitlul considerațiilor mele, pe care îl vedeți pe planșă, este un îndemn foarte actual și lucid, dar și foarte neliniștitor al unui mare gânditor american, foarte cunoscut filosof, care ne-a părăsit cu ceva mai mult de zece ani în urmă, este vorba de Richard Rorty, care spune într-un dialog publicat recent, postum: „Să avem grijă de libertate și adevărul își va purta singur de grijă” („Take care of freedom and the truth will take care of itself”).

Domnul academician Boldea ne-a prezentat aici o experiență culturală amplă și foarte densă. Ați văzut câți autori, câte cărți, câte idei, ne-au fost prezentate și comentate cu o pasiune extraordinară, pentru că profesorul Boldea iubește tot ceea ce înseamnă cultură, este un împătimit al literaturii, al filosofiei și prin tot ceea ce face, prin luările de cuvânt în public, la conferințe sau în alte împrejurări, ne arată de fiecare dată cât de important este să examinezi în profunzime fiecare aspect al vieții. L-a citat de câteva ori aici pe Platon și pe mulți alți filosofi, a citat la un moment dat ceva legat de Socrate și mi-a venit în minte vorba aceea a lui Platon, atribuită lui Socrate, că nu merită să fie trăită decât acea viață pe care ai supus-o unui examen amănunțit și minuțios.

Am structurat intervenția mea încercând să rețin și să punctez câteva dintre ideile fundamentale ale discursului de recepție și, acolo unde am considerat că ar fi utile pentru continuarea discuției, am formulat unele observații sau completări. În elaborarea acestor observații, am avut bucuria de a fi stimulat și motivat de discuții cu colegul și prietenul meu domnul profesor Romiță Iucu care este un specialist cu o mare și consolidată reputație internațională în ceea ce privește proiectarea și evaluarea sistemelor de învățământ superior.

Acum, autorul care îl interesează și îl orientează foarte mult pe domnul Boldea în gândirea rosturilor universității este Ortega Y Gasset.

Trăsăturile universității în secolul al 20-lea, așa cum le rezumă academicianul Boldea pornind de la lucrarea *Misiunea universității*, scrisă de Ortega Y Gasset, sunt, în mare vorbind, acele trei mari direcții pe care și noi astăzi le reținem, deși mi se par mult mai interesante și prinse într-un context cultural mult mai generos decât acelea pe care noi le formulăm astăzi și le avem în aproape toate documentele programatice ale universităților din România, din Europa sau din Statele Unite. Ortega Y Gasset vorbește de o misiune, aceea a asimilării fundamentelor culturii, a doua misiune învățarea unei profesii cu baze teoretice solide și a treia, inovare prin studiu, gândire, experiment, acțiune. Recunoaștem, oarecum, o corepondență cu cele trei misiuni asumate de universitățile contemporane. Ortega Y Gasset este un contemporan al nostru și rămâne prin puterea de pătrundere a gândirii sale, dar *stricto sensu*, el gândește într-un orizont de timp care era al primei jumătăți a secolului al 20-lea, adică, convențional să spunem, acum un secol. Astăzi vorbim de misiunea noastră, a celor care lucrăm în universități, de a forma, de a educa, despre misiunea de a face cercetare și despre misiunea pe care o avem față de societate, despre răspunderea socială. Nu este o suprapunere totală între ceea ce gândea Ortega Y Gasset și ceea ce facem noi. Capcana în care ne poate atrage felul cum gândim noi, astăzi, și aceasta este, oarecum, o polemică în desfășurare și nu cred că avem o soluție facilă la această chestiune este dată de această disjuncție exclusivă între predare și cercetare. Auzim de foarte multe ori colegi care spun că misiunea noastră principală este aceea de a preda, în timp ce cercetarea ar trebui lăsată pe seama celor care lucrează în institute de cercetare, iar profesorii din universități ar trebui să fie evaluați și promovați pe baza predării.

Vă mărturisesc că eu nu am înțeles niciodată această dilemă. Mi s-a părut falsă, deoarece în universitate, cel puțin de la nivel de master în sus, doctorat și studii postdoctorale, nu poți să predai decât dacă faci cercetare; predai din cercetarea pe care o faci tu și nu reluând materiale, cărți, sinteze, manuale pe care le-ai învățat cu mult timp în urmă și le predai fiecărei generații. Dacă, să spunem, la nivelul cursurilor introductive la nivel de *bachelor of arts* sau *bachelor of science* am putea spune că luăm anumite instrumente standard, pe

---

care le transmitem sub forma unor informații, totuși la nivel de master și de doctorat, adică acolo unde, într-adevăr, se formează specialiștii pentru viitor, nu înțeleg cum ar putea fi gândită această disjuncție exclusivă între predare și, respectiv, cercetare. De aceea mi se pare că felul în care Ortega Y Gasset gândește misiunea universității este mult mai comprehensiv și mult mai generos pentru ideea de învățământ universitar prin intermediul științei și al cercetării și formarea noilor generații de cercetători prin intermediul acestui gen de mentorat, să-i spunem, de care vorbește academicianul Boldea și care este necesar pentru orice tânăr studios.

Academicianul Boldea nu este deloc rezervat atunci când arată care sunt deficiențele învățământului universitar de astăzi – și nu numai din România, trebuie să spun; în primul rând, Domnia Sa a avut o experiență extrem de largă și intensă în același timp, predând în Statele Unite foarte mulți ani; eu însumi am stat foarte mulți ani în universități din America, din Europa, chiar și din Asia, din China, și știu că ceea ce spune despre dificultățile învățământului universitar nu vizează doar aspecte critice ale universităților din România. Atrage atenția că universitatea de astăzi este deficitară la fundamentele culturii, este extrem de sectorizată în învățarea unei profesii. Într-adevăr am discutat de foarte multe ori cu Domnia Sa și amândoi suntem într-un tot de acord că această tendință ca universitatea să fie somată să fie o școală postliceală va conduce la diminuarea și degradarea rolului major cultural și de educație al universității. Sigur, eu îngroș puțin tușa aici, nu înseamnă că suntem deja acolo, dar mediile de informare sau presa critică întotdeauna universitățile că nu sunt în pas cu piața muncii și atrag atenția că ar trebui să fim acele instituții care să creeze forță de muncă pentru industrie. Într-adevăr, facem acest lucru și în primul rând cei care lucrează în sectorul acesta de educație în științele ingineresti și parțial cei care lucrează în științele naturii, au această misiune, dar universitatea nu poate să fie prin natura ei o școală postliceală, sau o școală de meserii, sau o școală vocațională. Există subiecte vocaționale pe care le predăm în universități, dar în universitate, în general vorbind, trebuie să formăm personalități și caractere, modelându-le felul în care gândesc despre situații

și despre experiențe de viață. Ar fi o definiție foarte generală, foarte nespecifică și de aceea foarte vagă, dar în niciun caz nici domnul academician Boldea, nici eu și, bănuiesc, nici mulți dintre dumneavoastră nu vom accepta că universitatea ar trebui să se transforme într-un fel de școală postliceală sau școală de meserii. De asemenea, ne atrage atenția că se pune un accent slab, minor, pe fundamentele fiecărei științe, caracterizate prin repetiție, opoziție și adaptare. Aici este vorba, fără doar și poate, de etosul puternic pe care l-am sesizat în câteva dintre lucrurile pe care le-am făcut în comun – m-a invitat să susținem câteva seminare comune la un curs al doctoranzilor Domniei Sale la Universitatea Politehnica din Timișoara – și anume această deschidere către dimensiunea reflexiv teoretică și filosofică a disciplinelor pe care le facem; în cazul Domniei Sale ingineria electrică sau alte ramuri foarte avansate, foarte sofisticate ale științelor aplicate. Avem mare nevoie de cultivarea acestei dimensiuni reflexive, și despre asta voi vorbi complementar față de ceea ce a spus domnul academician Boldea, în a doua parte a intervenției mele.

Ne mai atrage atenția că au fost sacrificate didactica, predarea, învățarea, educația interactivă în favoarea producției științifice, a inovării abundente în condițiile masificării universității. Observația pe care o fac, și de aici intervin observațiile despre care vă spuneam că le-am discutat cu colegul meu, profesorul Romiță Iucu, este aceea că astăzi se încearcă o revenire și o reajustare a listei de priorități, dar mai ales a echilibrelor dintre predare și învățare în instituțiile de învățământ europene. Există proiecte și programe care se discută la nivel european comunitar. Ni s-a arătat mai departe în discursul de recepție că a fost adoptată „paradigma sportivă” a performanței științifice individuale și de grup, uitând responsabilitatea didactică și socială. Sigur este o problemă, dar întrebarea este a cui este vina? Dacă într-adevăr este o vină... Fără doar și poate, toți cei care lucrează în educație și, în general, toți oamenii își cunosc foarte bine interesele și sunt extrem de inteligenți. Dacă tinerei generații i se va cere să publice în anumite reviste, pentru că acelea sunt bine cotate și, de pildă, să nu mai scrie cărți mai mari – vorbesc aici din perspectiva propriei discipline care este filosofia, unde cărțile

---

contează foarte mult, poate chiar mai mult decât articolele de revistă –, dar dacă, încă o dată, timp de două-trei generații vom promova pe tineri doar pe baza unor articole scurte care apar greu, pe bază de competiție foarte dură în revistele bine cotate și vom neglija importanța cărților mari, de sinteză, atunci acești tineri se vor orienta către articolele scurte, ceea ce va duce la schimbarea profilului acelei discipline. Așa se ajunge la această paradigmă sportivă, prin faptul că instituțiile care evaluează și care definesc filtrele de selecție impun astfel de lucruri. Nu neapărat din nevoia intrinsecă a cercetătorului de a scrie, de a publica și de a fi întotdeauna în avanscena revistelor celor mai importante, cu factor de impact sau cu scor relativ de influență foarte ridicate. Cu toate acestea, observația care se impune este aceea că se încearcă astăzi o rebalansare a carierei universitare prin revalorizarea acestei dimensiuni de învățare și de predare *learning and teaching*, dar și prin identificarea unor criterii care să reprezinte mijloacele de promovare în cariera academică centrate pe nevoile și pe așteptările studenților; astfel, la inițiativa European University Association (EUA), s-a înființat un grup de lucru pentru redefinirea carierei universitare în instituțiile de învățământ europene și ar fi foarte bine ca și oamenii din România să știe despre aceste inițiative și să încerce să contribuie direct sau indirect la dezvoltarea acestui gen de reflecție.

Foarte interesante mi s-au părut observațiile cu privire la ce ne așteaptă în secolul al 21-lea, secolul nostru, în care deja am intrat. Și această opoziție formulată polar de către profesorul Boldea între organisme și algoritmi ne aduce aminte, de fapt, de o discuție mai veche din filosofie, care nu dispăre niciodată, așa cum nu dispăre niciodată din filosofie nimic, ci doar îmbracă haine noi orice fel de dispută sau orice fel de dialog, dar conceptele mari sunt cele care au fost spuse, care au fost gândite în Grecia antică, acum mai bine de 2000 de ani. Este de discutat dacă aici este vorba de o disjuncție tare, dacă este vorba despre o opoziție între organisme și algoritmi. Ceea ce am înțeles din pledoaria profesorului Boldea a fost, evident, faptul că lumea algoritmilor ne va domina, prezența inteligenței artificiale va fi de neevitat, chiar și în instrumentele cele mai banale pe care le vom folosi în gospodăriile noastre, la

locurile noastre de muncă, oriunde, când vom circula cu autoturismul personal... peste tot vor fi acești algoritmi ce ne vor însoți, iar temerea pe care o au unii dintre noi ar fi aceea că ceea ce este autentic uman, ceea ce ține de subiectivitatea creativă a omului va avea de suferit pentru că algoritmi vor fi prevalenți. Eu mărturisesc aici că am un gen de reținere moderată și cred că această disjuncție poate fi ușor transformată într-o conjuncție între organisme și algoritmi și întotdeauna văd fața luminoasă și prietenoasă a tehnologiei pentru că este excepțional ceea ce se întâmplă în momentul de față din punct de vedere tehnologic cu specia noastră și cu dezvoltarea speciei noastre. Cred că specia noastră, privită ca o specie culturală și politică, rămâne mai mult în urmă în planul moralei și al responsabilității civice și înaintea extraordinar de repede în planul tehnologic. Știm să facem lucruri foarte complicate, le facem bine, le folosim foarte bine, dar ne adaptăm mai greu din punct de vedere moral, etic și mental la această dinamică excepțională a vieții tehnologice.

Mai multe remarci și câteva slide-uri spre sfârșitul discursului de recepție se concentrează asupra acestei proiecții: cum vrem să arate universitatea în secolul 21? Fără îndoială tot ceea ce a spus admirabil academicianul Boldea îmbrățișăm în totalitate. Așa vrem să arate o universitate, să fie o universitate în care avem grijă unii de alții, avem grijă de tânăra generație, îi formăm transmițându-le experiența noastră. Suntem, în același timp, cum se spune astăzi într-un jargon care vine din Uniunea Europeană, *facilitatori* ai unor lucruri, nu neapărat creatorii lor și ajungem să facilităm bine aceste lucruri, dacă înțelegem că tânăra generație comunică foarte bine cu tânăra generație. Remarc aceasta, că masteranzii și chiar studenții de la licență ar avea mult de câștigat de pe urma contactului cu studenți mai înaintați în vârstă, care sunt la doctorat; mi se pare extraordinar de acută ca observație psihologică, de psihologia educației, pentru că într-adevăr este și remarcă mea; sunt un senior după vârstă în meseria mea și constat cât de bine se înțeleg studenții cu care lucrez cu masteranzii sau doctoranzii mei. Generozitatea ar trebui să fie, într-adevăr, o dimensiune care să fie analitic implicată în noțiunea de profesor; un profesor trebuie să fie

---

generos, să fie bun și prin urmare ar trebui să se bucure dacă vede că studenții săi, masteranzi sau doctoranzi, preiau foarte bine această sarcină modelatoare sau paideică pentru studenții mai tineri.

Să nu-i ținem prea mult pe cei care se află aici, cu noi, sau pe cei care se află online; aș vrea să spun un lucru prin care deschid puțin discuția, poate vor fi aici și câteva elemente polemice, dar netensionate cu ceea ce s-a auzit, și anume să atrag atenția, fără ca tonul pe care îl am să fie unul dramatic sau tragic. Să atrag atenția asupra faptului că pentru ca lucrurile să continue așa, pentru ca să se consolideze această imagine proiectată asupra universității a secolului al 21-lea este nevoie de ceva în plus și nu avem niciodată garanția că acest lucru se poate obține de la sine sau foarte ușor. Așa se explică subtitlul intervenției mele: „Aveți grijă de libertate, adevărul are grijă de el însuși”. Cred că astăzi, aș vrea foarte mult să greșesc, dar astăzi ne aflăm într-un punct de intersecție, într-un punct de inflexiune a istoriei în care trebuie să fim foarte atenți ce se va întâmpla cu societățile noastre și cu instituțiile pe care noi le slujim. Am avut săptămâna trecută privilegiul să stau de vorbă cu un profesor excepțional de filosofie de la New York University, un britanic, Kit Fine, care mi-a atras atenția asupra unor lucruri pe care le-am citit, poate că am trecut repede peste ele sau pe lângă ele, dar concluzia dialogului pe care l-am avut, un dialog direct, nu online, cu profesorul Fine, a fost aceea că ne temem că s-ar putea să pierdem ceea ce am câștigat istoric în ultimii zeci de ani, și anume instituții democratice în care să nu ne fie frică să gândim liber și să ne exprimăm gândurile în mod liber. Cred și sper și doresc ca universitățile românești, ca Academia Română să fie niște citadele foarte puternice ale cercetării, ale culturii care să respecte individualitatea fiecărui om, pornind de la ideea libertății individuale asumate, conjugate cu responsabilitatea profesională și civică a fiecăruia dintre noi.

Profesorul Fine îmi atrăgea atenția asupra unui caz care este după toate standardele normale ale lumii academice libere absolut uluitor, de neînțeles, dar o parte din ceea ce se întâmplă în lumea asta se îndreaptă în acea direcție. Este vorba despre un biochimist, profesor la University of

Auckland, din Noua Zeelandă, care aparține minorității maori. Numele său este Garth Cooper; are un nume britanic, pentru că o parte a originii familiei sale este europeană. El este în momentul de față cercetat disciplinar și s-ar putea să fie sancționat, poate chiar exclus din Societatea Regală din Noua Zeelandă, care este într-un fel analogul Academiei Române, pe motivul că într-o dispută publică în care s-a angajat a scris o scrisoare în care spunea că dacă facem o comparație între avantajele pe care le au tinerii care vor să facă medicină între a studia chimie, fizică, matematică și a studia, chiar cu mijloace științifice, antropologie de tip maori și medicina tradițională maori, spunea acest profesor Cooper, care, încă o dată, este un membru al comunității maori, că noi trebuie să mergem mai departe pe educația științifică, pe biochimie, pe fizică, pe tot ceea ce înseamnă educația care să te pregătească pentru a ajunge un medic. Unor oameni li s-a părut inflamantă această idee, crezând că Cooper desconsideră cultura tradițională maori și au cerut să fie examinat disciplinar. Mi s-a părut normal ca într-o astfel de situație, dacă am ceva de spus și dacă situația mă mișcă să iau atitudine și, de altminteri, m-a întrebat Kit Fine dacă vreau să fac așa ceva. Am scris o scrisoare președintelui acestei Academii, ieri am trimis această scrisoare, și, spre marea mea surpriză și bucurie, astăzi am primit un răspuns online de la acest profesor care este președintele Societății Regale din Noua Zeelandă – numele său este Roger Ridley – și într-un context destul de abil din punct de vedere politic, îmi spune că atitudinea pe care o am este demnă de laudă, dar că trebuie să avem în vedere și sensibilitățile celor care nu acceptă așa de ușor că ar exista o diferență mare între cercetarea științifică autentică și, să zicem, tradițiile locale, dar îmi citează un lucru foarte interesant pe care l-am notat și pe care vi-l citez așa cum este: „The right to share in and to benefit from advances in science and technology is enshrined in the Universal Declaration of Human Rights, as is the right to engage in scientific enquiry, to pursue and communicate knowledge and to associate freely in such activities. These rights go hand in hand with responsibilities in the practice management and communication of scientific research” („Dreptul de a participa și de a beneficia de

---

progresele științei și tehnologiei este consacrat în Declarația Universală a Drepturilor Omului, precum și dreptul de a se angaja în cercetare științifică, de a urmări și de a comunica cunoștințe și de a se asocia liber în astfel de activități. Aceste drepturi merg mână în mână cu responsabilitățile în managementul practicii și comunicării cercetării științifice”). Sunt de acord cu fiecare cuvânt care este scris în acest document al declarației International Science Council, în statutul acestei societăți. Dar, pe de altă parte, nu pot să nu constat capacitatea unor oameni de a distorsiona aceste mesaje și de a nu înțelege că de fapt adevărul, nu spun că ar exista un adevăr absolut, dar că există un adevăr al faptelor pe care trebuie să-l cunoaștem și pe care putem să-l comunicăm în mod rațional. Și dacă avem de ales între modalități alternative de a înțelege lucrurile care pot să aibă explicații culturale, istorice, ce sunt frumoase uneori, ne încântă, sunt seducătoare și respectiv adevărurile care sunt singurele ce pot să constituie soluții pentru problemele practice, tehnologice și sociale, atunci nu cred că ar exista alternative autentice între care am avea de ales aici, căci trebuie să alegem știința și tehnologia, chiar dacă aceasta poate, uneori, să fie asociată cu o atitudine conservatoare, o atitudine retrogradă și așa mai departe.

Prin urmare asupra a ce anume vreau eu să atrag atenția aici? Toate lucrurile acestea pe care le spune profesorul Boldea, pe care noi le credem și ni le dorim, nu pot să se producă și să dea roade și în viitor, decât dacă există un context social și politic care să facă nu doar posibilă gândirea

liberă și exprimarea fără teamă a gândurilor noastre, ci să o facă și reală și actuală. Ceea ce s-a întâmplat, convențional vorbind, în ultimele două secole în marile universități din occidentul Europei, din America, din Australia sau din unele țări din Asia, care se dezvoltă acum, a fost exact acest lucru, că au cultivat acest etos al libertății care duce la cunoaștere și la adevăr.

Ca să închei toată această pledoarie, eu îl am în vedere aici, ca o contrapondere la Ortega y Gasset, pe John Dewey, un mare pedagog și filosof american din prima parte a secolului al 20-lea, un exponent ilustru al pragmatismului american; și să nu ne lăsăm înșelați de etichete, pragmatismul american nu este ceea ce noi spunem destul de superficial că este pragmatistul sau ființa pragmatică. Nu, este mult mai mult și mult mai interesant. Dar Dewey este acela care face această legătură între educație și democrație. În lipsa unei democrații consolidate, educația și, deci, universitatea nu pot să funcționeze.

Dar de ce spuneam că sunt oarecum îngrijorat? Pentru că sunt anumite semne că se repetă lucruri care s-au întâmplat exact acum o sută de ani după Primul Război Mondial. Probabil că și atunci oamenii se întâlneau în Academie și discutau cum vor să fie universitățile secolului 20. Erau liniștiți, fără să bănuiască ce îi așteapta în următorii 10–15–20 de ani. Întotdeauna trebuie să fim în gardă cu aceste derapaje care se produc foarte rapid spre iliberalism, totalitarism sau lipsă de toleranță și de aceea închei, reluând îndemnul lui Rorty: „Aveți grijă de libertate, căci adevărul știe și poate să aibă grijă de el însuși”. Vă mulțumesc!

Starea excepțională și alerta ordinii de drept. Implicații juridice ale crizei sanitare generate de pandemia Covid-19 (II)

Mircea Duțu*

6. Elemente ale unui „drept de excepție sanitară”

Dacă epidemia și chiar forma sa agravantă pandemia sunt fenomene bine cunoscute în istoria sănătății, niciodată înainte de cea de Covid-19 niciuna dintre cele produse nu a afectat atâtea certitudini, a busculat atât știința și pe oamenii de știință, a manifestat un caracter atât de universal, a dezolat și a înspăimântat opinia publică, a bulversat cu atâta forță obișnuințele și mentalitățile și, în cele din urmă, a revoluționat, cel puțin temporar, societatea umană. Expresiile sale în planul imaginarului individual și colectiv au fost marcate prin exagerări, deformări și chiar contrafaceri printr-o mediatizare de o extraordinară amploare și cu o contribuție determinată a rețelelor de socializare. Reacțiile instituționale nu s-au caracterizat întotdeauna prin promptitudine, adecvare și proporționalitate, impasul cunoașterii medicale și al capacității sanitare de răspuns a fost evident, iar tergiversările și consecvențele nu au rămas fără de urmări. Dreptul a constituit, la rândul său, în această perspectivă, atât un factor de luptă contra catastrofei sanitare, cât și unul care a putut reprezenta ori în cel mai bun caz, cel puțin parțial, o limită sau un obstacol în nesocotirea drepturilor și libertăților publice; de asemenea, epidemia a arătat la ce punct dreptul este în legătură cu alte discipline vizate de această situație.

Înainte de toate, pandemia, mai întâi prin efectele sale sanitare, iar apoi din cauza tuturor categoriilor de probleme și de dezordini provocate în acest context (teamă, violențe, dezorganizare a corpului social și activităților sale) a presupus intervenția autorităților publice și a întregului

sistem aferent acțiunii sale pertinente. Sub formă juridică, ea s-a exprimat și realizat prin intermediul edictării de norme, mai precis al reglementărilor juridice și asigurării respectării lor.

Pe de o parte, constrângerile impuse de nevoia limitării răspândirii virusului s-au tradus prin acte juridice, permissive sau prohibitive, care exprimă exigențele coercitive legate de pandemie, adoptate în baza legislației în vigoare și care sunt preponderent măsuri (de poliție) administrative. Pe de alta, o importantă rezervă ce domină întreaga această materie este legată de imperativul concilierii, pe cât posibil, a acestor constrângeri juridice cu preocuparea de preservare la maximum a libertăților publice și individuale recunoscute deopotrivă de dreptul intern și convențiile internaționale ori europene, precum și de textele pertinente ale dreptului UE în materie.

Acțiunea publică împotriva pandemiei presupune, mai ales, adoptarea de măsuri administrative cu precădere în materie de sănătate publică, de circulație a vehiculelor și a persoanelor, în privința desfășurării spectacolelor, activităților de cult, asigurării igienei, manifestărilor publice, derulării activităților comerciale ș.a. Din punct de vedere tehnic atari măsuri constituie întotdeauna o atingere, cel puțin minimală adusă libertății individuale sau colective. Desigur, lupta împotriva pandemiei a deschis un câmp foarte larg aplicării măsurilor administrative. Acestea au, prin definiție, și urmăresc, prin aplicare, având în vedere contextul dat, o finalitate direct sanitară:

– cele mai numeroase, de natură preventivă, au fost luate pentru a încerca să îngreiească răspândirea molimei, precum obligația de a purta o

mască sau mănuși de protecție, fixarea unei cerințe de distanțare fizică, închiderea anumitor locuri publice, încetarea sau limitarea anumitor activități, izolarea, telemunca, învățământul la distanță, rechiziționarea a diverse bunuri și materiale ș.a.;

– altele, de natură curativă, constau în intervenții medicale, spitalicești, farmacologice ș.a. destinate a asigura tratamentul și îngrijirea persoanelor afectate.

Un loc aparte și un regim special îl poartă măsura vaccinării anti-Covid-19 prevăzută, în mod egal, ca o zonă de exercitare a dreptului la sănătate și, în anumite ipostaze, a afectării libertăților individuale. Este vorba, de asemenea, de reglementarea adaptată noilor circumstanțe socio-sanitare a anumitor activități umane atinse de epidemie, dar sub un unghi nesanitar, în special prin reformarea regimului actelor și procedurilor, cel al deliberărilor publice, procedura în fața instanțelor, prorogarea termenelor de prescripție, luarea măsurilor penale preventive ș.a. S-au acordat diverse indemnizații, reduceri ale impozitelor și/sau amânări ale termenelor de plată, concedieri speciale, reportarea termenelor de plată ș.a. Stabilirea acestor restricții, limitări și măsuri fiscale speciale a generat și un relativ abundent conținut administrativ în cadrul căruia actele administrative în cauză sunt supuse controlului judecătoresc, sub aspectul legalității și proporționalității (față de circumstanțele de fapt ce le motivează și scopul atins), și al condiției de a nu exista alte mijloace mai puțin prejudiciabile și constrângătoare pentru activitatea umană ori libertatea care ar putea permite atingerea, cu cel mai redus cost pentru libertate, a unui rezultat identic ori apropiat. Și, desigur, așa cum se întâmplă întotdeauna în perioadele de circumstanțe excepționale, exigențele sunt suplă, așa cum o arată și practica concretă din 2020 și 2021.

7. Rezonanțe în planul dreptului penal

Nu în ultimul rând, criza sanitară a Covid-19 poartă și unele perspective și mize ale unui răspuns penal. Într-adevăr, ea a generat și un conținut penal și contravențional relevant care marchează peisajul juridic al perioadei. În materie de sănătate publică asemenea cauze dobândesc o rezonanță particulară, amplificată de dezbaterile

experților în pretoriu și discuțiile aferente din mass-media. Principiul însuși al unui răspuns penal nu este lipsit de întrebări, în special în ceea ce privește fundamentele sale. Tratarea aspectelor penale ale stării de urgență sanitară se înscrie în prelungirea unei practici judiciare orientate în special spre o abordare sistematică într-o perspectivă de prevenire și de represiune și o logică de reparare, ilustrând astfel rolul structurat al dreptului penal pentru societate, fixând limite. În materie de sănătate publică coexistă numeroase principii matriciale și adeseori se impune a fi conciliate în semnificațiile lor. În cazul unei pandemii, protecția populației trebuie să se articuleze, de asemenea, cu principiul jurământului lui Hipocrate de a nu vătăma. Dreptul penal vine să cenzureze nerespectările concrete ale acestor reguli, mai ales atunci când se aduc atingeri vieții ori integrității fizice. Tot așa sunt sancționate abținerile voluntare, inclusiv cele vizând combaterea dezastrului epidemiologic. Atunci când este vorba de infracțiuni din culpă necesitatea caracterizării elementului intențional – respectiv cunoștința de a pune în pericol, de a se abține de la îndeplinirea unei obligații legale de securitate, în cadrul deciziilor luate de către autoritățile publice ori entitățile private este caracterizantă. Este nevoie, adeseori, de înfățișat o vinovăție particulară născută în contextul punerii în aplicare a stării de urgență sanitară, în condițiile în care pandemia lovește întreaga planetă.

Punctul comun al acestor situații și al calificărilor lor în planul penal se întemeiază pe o analiză în cadrul căreia cercetarea răspunderilor devine posibilă fără ca, totuși, să se garanteze rezultatul. Dacă pandemia de Covid-19 nu exclude din principiu cercetarea răspunderii penale este de presupus ca dreptul penal să fie utilizat cu aproximare, fără a considera capacitatea sa de a stabili faptele cu mijloacele sale specifice. Desigur, așa cum s-a remarcat deja în analizele pertinente pe această temă³, necesitatea unei reconstrucții societale riscă, așadar, a fi afectată de o cercetare împinsă mecanic până la ultimele consecințe a responsabilităților din cauza infracțiunilor neintenționate și abținerilor voluntare care ar fi fără legătură cu propagarea pandemiei. Important rămâne, prin urmare, a evalua răspunsurile aduse și a întări capacitățile viitoare de a face față unor

---

asemenea crize spre a constitui un soclu solid de protecție colectivă – inclusiv la nivel planetar – evitând o vendetă generală în mijloacele de drept penal. Astfel riscăm a ne confrunta și cu o epidemie de neîncredere colectivă, de natură a degrada și mai mult raporturile individuale și colective.

8. Avertismentul unor provocări deja prezente

Un veritabil avertisment l-au adus și măsurile temporare ale „dreptului de urgență” prin limitările și restricționările impuse anumitor drepturi și libertăți fundamentale și, implicit, ordinii democratice. Caracterul temporar al acestora și invocarea pericolului evident, iminent și major pentru sănătatea fiecăruia le-au conferit o anumită acceptabilitate și conformare conștient asumată. Ce se va întâmpla însă, de pildă, în cazul unor schimbări climatice ireversibile, pentru totdeauna, care vor genera restrângeri substanțiale în domeniu pe termen nelimitat, cu inevitabile posibilități de abuz și tendințe de diversificare și accentuare a unei atari situații? Desigur, o reconfigurare și adaptare a funcțiilor dreptului ca instrument al democrației, dar răspunsurile majore rămân de așteptat în planul evoluțiilor sociale și al democrației multidimensionale!

Dacă epidemia de Covid-19 reprezintă o oportunitate de a nu rata ocazia de a reînnoi modurile noastre de gândire, ea ne oferă, fără îndoială, prilejul de a întoarce pagina dezvoltării durabile, în care cupiditatea pare a-și fi găsit un inadmisibil refugiu, și înlocuirea sa cu obiectivele *tranziției ecologice*, cu o cu totul altă amploare, întrucât implică o transformare radicală a modelului nostru de societate și nu numai o reajustare a ei. La fel ca fenomenul de catastrofă sanitară, noțiunea de tranziție ecologică prezintă în plus interesul de a permite tuturor disciplinelor științifice să colaboreze la un proiect comun unde dreptul să ocupe locul cuvenit.

Actuala criză sanitară globală provocată de pandemia de Covid-19 a relevat și/sau confirmat cu forța realității dovedite câteva adevăruri fundamentale și definitorii pentru prezentul și mai ales viitorul omului și al civilizației sale. Mai întâi a zdruncinat la nivelul conștiinței generale ideea indusă de faimoasa teză a antropocenului care vede în el prima și singura specie de până acum

care la scara istoriei naturale a Terrei a reușit să devină și să se impună ca o adevărată forță geologică, dovedindu-și în numai câteva luni vulnerabilitatea structurală și fragilitatea fatală față de provocările planetare. Am asistat și trăim astfel o veritabilă „umilire” din confruntarea urmașului lui Prometeu cu una dintre cele mai infime forme de viață și asta în stare incipientă. Dincolo de orice, rămâne și avertismentul dat astfel pentru alte probleme globale emergente planetare, poate și mai grave și durabile, precum schimbările climatice, poluarea generalizată, criza apei ș.a.

În contextul dezbaterilor asupra manifestărilor și interconexiunilor ale marilor probleme de mediu și de sănătate globală, două idei majore par a se fi impus ca orientări generale în acțiunea viitoare: pe de o parte, aceea că imperativul ecologico-sanitar transcende intereselor individuale, opțiunilor ideologice și limbajelor politice, iar ecologia constituie o finalitate generală, care reunește ansamblul ființelor prin apartenență planetară, iar, pe de altă parte, cea potrivit căreia toate problemele globale necesită dezvoltarea de cercetări științifice integrative și transversale, care să implice științele sociale, economice, ale naturii și, am sublinia noi, nu în ultimul rând, contribuția dreptului. Iar acesta din urmă, deopotrivă ca ansamblu normativ, dar mai ales ca fruct al unui efort de reflecție transdisciplinară menită să asigure asimilarea și integrarea în procesul decizional și promovarea în demersul acțional al concluziilor pertinente conjugate ale științelor sociale și ale celor așa-zise „dure”.

În fine, dar nu în ultimul rând, a arătat că în fața amenințărilor planetare este nevoie de o reacție pe măsură, globală și responsabilă și, deopotrivă, de o solidaritate care nu se poate construi și întemeia decât în jurul unor valori comune, general acceptate și respectate, și manifesta efectiv și eficient numai utilizând instrumentele potrivite și prin alocarea resurselor necesare și adecvate.

9. Perspective pentru dezvoltarea unei jurisprudențe. Provocări politice versus argumente juridice

În acest context general de efervescență juridică novatoare se prefigurează și apariția primelor jurisprudențe privind gestiunea guvernamentală a

pandemiei și responsabilitatea politico-juridică a celor implicați în aceasta. Așa, de exemplu, la 10 septembrie 2021, fostul ministru francez al sănătății, Agnès Buzyn, a fost pus sub urmărire de Curtea de Justiție a Republicii (CJR) pentru „punere în pericol a vieții altuia”. În iulie 2020, CJR a deschis o anchetă asupra gestiunii crizei sanitare a guvernului după ce a apreciat admisibile nouă plângeri împotriva acestuia. De altfel mai mulți membri ai guvernului vor fi anchetați. Printre aceștia și ministrul Educației Naționale, Jean-Michel Blanquer, reclamat de un colectiv de cadre didactice (les „stylos rouges”) pentru a se fi abținut „să protejeze personalul în contact cu copiii” care „răspândesc virusul”. O reclamație a asociației victimelor Covid-19, îndreptată contra premierului J. Castex, a fost respinsă ca inadmisibilă. Lipsa de anticipare a administrației atunci când Buzyn era ministrul Sănătății (mai 2017–februarie 2020) a fost principala imputare. Punerea sub urmărire a ex-demnitarului era preconizată din două motive: abținerea voluntară de a combate un sinistru și, respectiv, punerea în pericol a vieții altuia. Acesta din urmă se întemeie pe decretul 2017–1076 „relativ la atribuțiile ministrului solidarității și sănătății” semnat de A. Buzyn la 24 mai 2017, care preciza că „ministrul ... elaborează și aplică ... regulile referitoare la politica de protecție a sănătății contra diverselor riscuri susceptibile să o afecteze”. Ancheta dorește să stabilească dacă ministrul disimulase cu știință penuria de măști; pentru aceasta anchetatorii au strâns peste 60 de tomuri de documente privind acțiunea administrației ministeriale sanitare Buzyn care a declarat un timp că purtatul măștii era „total inutil” pentru cei necontaminați. Demersul juridic francez se adaugă cercetărilor administrative din Marea Britanie asupra reacției în materie a premierului sau celor italiene referitoare la acțiunea administrației regionale. Cu toate acestea, în Franța și în condițiile ambivalenței politico-juridice accentuate a naturii CJR, începerea urmăririi penale față de ministrul Justiției a generat discuții în mediul judiciar. Cauza ar reprezenta simptomul unei captări preocupante a politicului de către judiciar. „Este vorba de a hrăni dorința opiniei publice de a desemna responsabili într-o atmosferă de ură civilă”, comenta situația creată fostul decan al Baroului din

Paris, Ch. Charrière-Bournazel⁴. Și adăuga: „Putem înțelege perfect suferința victimelor, dar rolul justiției nu este de ordin compasional, chiar dacă ea se înfăptuiește în numele poporului. Justiția aplică dreptul care rezultă din lege, or, Codul penal zice că nu există infracțiune pedepsibilă în caz de forță majoră, ceea ce era cazul Covidului în perioada respectivă: toată lumea ignora amploarea mijloacelor de a-l contracara”.

10. Necesarul dialog al dreptului cu alte discipline

Rapiditatea de manifestare, amploarea și gravitatea efectelor pandemiei a transformat criza, inițial sanitară, într-una profundă, multidimensională și a făcut ca fenomenul epidemiologic să dobândească prin semnificațiile sale noi orizonturi. Fragilitatea sistemului sanitar, incapacitatea unui răspuns urgent, adaptat și eficient, spectrul precarității existenței actuale și finitudinii general umane ne-au fost relevate cu brutalitate, generând uimire și reacții uneori dezarticulate. În acest context de ruptură, reevaluări și reasezări, îndoielile asupra capacității atotputernice a științei și rolului prometeian al omului se diversifică și adâncesc. În fața acestor turbulențe majore cercetătorii de varii specialități și de pretutindeni se concentrează asupra urgenței sanitare absolute, căilor de limitare a efectelor sale și depășire a momentului de cumpănă. Contrar poate oricărei așteptări, în timp ce pandemia a impus o izolare cvasigeneralizată, știința s-a exteriorizat mai mult ca niciodată. Contextul epidemiologic s-a transformat într-un moment de difuzare accelerată a cunoștințelor, a favorizat procesele de inovare, accesul la informații științifice și a permis noi pasarele între discipline. Dreptul, medicina, antropologia, economia și în general întregul câmp științific nu a devenit niciodată atât de interdependent. Reacțiile juridice naționale au fost relativ asemănătoare, plasate în ecuația echilibrului și controlului reciproc al puterilor, în prim-plan situându-se rolul important al Executivului, în condițiile controlului jurisdicțional al măsurilor edictate și a unei anumite marginalizări a parlamentului. Epidemia de Covid-19 a determinat în majoritatea statelor democratice sentimentul instalării pentru o anumită perioadă cu tendințe periculoase de permanentizare în anumite privințe

a unui regim derogatoriu de la dreptul comun, comportând multe și grave atingeri aduse libertăților, mai ales dacă se găsește în continuarea sau chiar se suprapune cu regulile vizând alte amenințări precum cea teroristă. Experiențele crizei pandemice au reafirmat nevoia absolută de drept, ordine, securitate și justiție, a revigorat locul și rolul său în cadrul normativității sociale și a reevaluat statutul științelor juridice în raport cu sistemul științelor dure și în contextul celor socio-umane, în general. Sunt tot atâtea teme de analiză urgentă și concluzii hotărâtoare pentru progresul dreptului în general.

11. De la Dreptul coronavirusului la Dreptul stării excepționale

Dreptul „stării excepționale” a dobândit, în consecință, o anumită afirmare în „cetatea juridică” actuală. La o amenințare extraordinară se elaborează și se aplică o legislație de aceeași natură. Prin definiție, starea de urgență sanitară este o măsură excepțională, decisă de Executiv în caz de catastrofă, în special de epidemie, punând în pericol sănătatea populației.

Totodată, exigențele autenticului stat de drept impun încadrarea, limitarea și controlul recurgerii la un atare regim de excepție, considerându-se în acest context ca imprudentă reglementarea sa exclusivă prin lege ordinară și subliniindu-se necesitatea înscrierii lui în constituție, în special pentru a ameliora procedurile de control de către parlament. Într-un alt punct de vedere, se apreciază că situația se poate corecta prin recurgerea la *teoria circumstanțelor excepționale*. Aceasta ar permite a nu se mai impune un nou cadru, întrucât oricum totul nu poate fi prevăzut dinainte. O atare abordare și-a dovedit utilitatea, de exemplu, în jurisprudența Consiliului de Stat francez prin suplețea teoriei respective pentru a valida dispoziții ce erau judecate ca ilegale în timpuri normale. Totuși, garanțiile astfel aduse nu prezintă o mare soliditate, cu atât mai mult cu cât noțiunea de ordine publică invocată spre a-i justifica aplicabilitatea și-a demonstrat relativitatea sa.

Sunt prime concluzii care vor fi completate și consolidate prin altele, desprinse din experiențele politico-administrative și juridice, sub lupa atentă a reflecției juridice.

Dacă acceptăm sintagma, tot mai răspândită și uzitată până la a deveni clauză de stil în intervențiile publice cu pretenții intelectuale, că după criza Covid-19 nimic nu va mai fi la fel cum a fost, se ridică întrebarea: ce va fi însă după? Introdus în această ecuație cvasiimplacabilă domeniul dreptului generează, la rândul-i, propriile-i nedumeriri și, în căutarea primelor răspunsuri plauzibile, se formulează deja unele posibile evoluții, mai mult sau mai puțin probabile. Astfel, într-un sens oarecum metaforic, în paginile presei de specialitate care contează se vorbește deja despre un așa-zis *drept al coronavirusului* (Michel Vivant, profesor emerit la Școala de Drept a Sciences Po din Paris, *Le droit du coronavirus?*, în „Recueil Dalloz” din 30 iulie 2020) – ori unul al epidemiei sau al pandemiei – care beneficiază deja de o recunoaștere (implicită) mediatică și așteaptă numai un jurist harnic să-i culeagă elementele componente, acum și deocamdată dispersate, să le sistematizeze și să le expună după criteriile corespunzătoare și să le prezinte într-o primă formulă inițiatoare. Primul pas spre și semnul cel mai evident a ceea ce poate fi dreptul de mâine.

Într-adevăr, într-o lume și pe o vreme în care este la modă a denumi un regim juridic nou, în formare, dar care surprinde prin noutate și captează prin dorința de inedit ca *drept al...* ar fi fost poate chiar nedrept și oricum surprinzător ca, după ce am trăit deja o jumătate de an, deopotrivă, la propriu și la figurat sub spectrul coronavirusului Covid-19, am cunoscut, mai mult ca oricând, rigurile unei legislații excepționale și ale măsurilor de urgență și alertă sanitară, să nu vorbim și de o atare nișă de reglementări și practici particulare, fie ea și numai *în născare!* Apăsarea situației complicate generate, consecințele complexe și incalculabile deja înregistrate și incertitudinile asupra viitorului fac din drept una dintre puținele zone de stabilitate și speranțe de reacții comune solidare și eficiente în această privință. Retrași pe internet și reduși la statutul de telemuncă, specialiștii domeniului au reușit, cu toate acestea, să inventarieze și primele probleme juridice și să decanteze consecințele și evoluțiile lor pertinente până la particularizări de sistem. Articolele cu subtitluri ce trimit la coronavirus și implicațiile lui în nu știu ce materie juridică, îngrijorările generate de

restricționările unor drepturi fundamentale, primele jurisprudențe legate de aplicarea regimului stării de urgență sau de alertă sanitară cu comentarii încercând să le înscrie în perspectiva generală și să le marcheze specificul, analize asupra actelor normative rapid adoptate spre a răspunde urgenței sanitare, și nu întotdeauna perfecte, evaluările de drept comparat sunt evidențe care marchează tot mai accentuat orizontul cunoașterii juridice și preocupările de azi. Pe lângă metehne ilegale și instituții juridice vechi care se manifestă și sunt chemate să se aplice și în timpuri de pandemie (precum infracțiunile de corupție legate de aprovizionările cu materiale sanitare ori zădărnicierea combaterii bolilor) apar altele noi, și chiar probleme care țin de substanța reacției juridice. Este și cazul, de pildă, antidotului atât de așteptat la virusul extrem de agresiv și de molipsitor și care se constituie într-un exemplu de progres juridic posibil într-o perioadă de criză.

Dreptul coronavirusului Covid-19 se conturează deja ca un regim juridic special complex și consistent, iar în funcție de evoluția pandemiei, persistența și modificările virusului și de măsurile reacției sociale adoptate va trece treptat în istorie ori își va consolida statutul și semnificațiile. În planul mai larg al fenomenului juridic general el și experiența majoră a crizei sanitare în multitudinea dimensiunilor sale par a marca trecerea într-o nouă etapă a acestuia, diferită de cea anterioară și marcată de principiul precauției, responsabilității solidare și o revigorare în asemenea sensuri a instituțiilor juridice tradiționale.

Nu vom avea un drept cu adevărat nou (unul pentru „după...”), decât dacă mentalitățile noastre se reînnoiesc! Dacă intrăm cu adevărat în jocul noilor provocări și în logica înainte și după criză este nevoie de un efort creator major și o reflecție adecvată. În orice caz, aceasta presupune să depășim simplele considerații tehnice tradiționale în aprecierea constituirii unei noi ramuri de drept de tipul obiectului, metodei de reglementare, structurii instituționale specializate aferente etc. și să ne angajăm într-un amplu și profund demers prospectiv, dând dovadă de imaginație și creație juridice. Cheia reușitei este anunțată a fi

reînnoirea radicală a modului de a gândi, de a sistematiza și relaționa științele și, nu în ultimul rând, la locul și rostul alocate dreptului în acest context.

Fără niciun dubiu, diversitatea și importanța mizelor, varietatea provocărilor și pasiunea debaterilor în jurul crizei sanitare provocate de pandemia Covid-19 nu pot face obiectul unei abordări univoce în care să fie implicată numai perspectiva juridică. Mecanismele declanșate de tratare a complicațiilor medicale, gestiunea stării socio-economice dificile astfel provocate și reflectarea în planul valorilor dominante aferente justifică o implicare și abordare inter- și pluridisciplinară. Într-adevăr, se oferă în acest mod cercetătorilor din toate orizonturile piste de reflecție inedite, invită la apropiere și dialog reciproc accentuat între discipline și justifică o deschidere nouă spre științe și o nouă cultură a existenței umane.

În ultimă instanță este vorba de a regândi lumea de după pandemie, în sensul de a o reinventa ori de a menține ceea ce există, axiomă în jurul căreia se conjugă toate temele de reflecție posibilă. Aceeași ecuație și cu consecințe identice se prefigurează și pentru știința juridică și lumea dreptului.

Note

³ Thomas Cassuto, *Crise sanitaire du Covid-19, perspectives et enjeux d'une réponse pénale*, AJ Pénal, juillet, 2020.

⁴ Laurence Neuer, *Covid-19 : Agnès Buzyn a-t-elle mis en danger la vie d'autrui?*, „Le Point”, 14 septembrie 2021. În cazul concret, juriștii apreciază că vinovăția reproșată medicului hematolog, fost ministru al Justiției, depășește perimetrul legii penale, care este de strictă interpretare. Se ridică astfel serioase întrebări de genul: care sunt mizele acestei începeri a urmăririi penale? Pe ce se întemeiază ea? CJR este legitimată să instruiască acest tip de dosare? Punctele de vedere ale avocaților specializați în domeniu interogați de presa franceză converg spre constatarea supralicitării dreptului spre a răspunde așteptărilor exagerate (mediatice) ale mulțimilor. Construcția juridică, evident forțată, este tehnic demontată de argumente juridice irefutabile. În plus, experiențele aferente consolidează punctul de vedere al imperativului reformării sistemului de răspundere al demnitarilor francezi și al dezvoltării dreptului situațiilor excepționale.

Astronomia și cultura (II)

Magda Stavinschi*

Astronomia și literatura (beletristică și SF)

Să revedem miturile, opere literare narative tradiționale, care încercau să explice diferite fenomene ale naturii, originea omului și a animalelor etc. Cerul este peste tot, peste tot unde este omul.

Literatura în Antichitate abundă de referiri cosmice. Să ne gândim, de pildă, la *Odiseea* lui Homer (sec. VIII î.Hr.) sau la *Norii* lui Aristofan din anul 419 î.Hr. în care se vorbește despre eclipsa care a avut loc cu doi ani mai înainte.

Cicero vorbește despre Quintus Ennius, care menționează eclipsa din 400 î.Hr. Capitolul se concentrează pe un pasaj din *De Re Publica* (54–51 î.Hr.), în care Ennius este descris ca o sursă cu înțelegere a eclipselor, adică un beneficiu pentru Roma.

Cea mai des citată relatare a unei eclipse (posibil din 20 martie 71 d.Hr.) este cea oferită de filosoful grec Plutarh (45–120 d.Hr.), găsită în cartea sa *De Facie in Orbe Lunae (Pe fața Lunii)*.

Dar parcă astronomia și literatura sunt totuna cu cosmosul și poezia. Sunt întrebată, uneori: crezi că dacă Luna va fi din ce în ce mai cunoscută, oamenii o vor cânta în continuare? Ce farmec mai poate avea lumina lunii pentru îndrăgostiți atunci când Luna nu va mai avea mistere? Răspunsul este opusul. Când te gândești că cineva a ajuns tocmai până acolo, când sperii că poate într-o zi vei face chiar tu această călătorie cosmică, cum să nu te fascineze astrul nopții? Pe măsură ce omul pătrunde din ce în ce mai adânc în Univers, își dă seama câte mistere îl înconjoară, câte întrebări noi apar, atunci când se găsesc

răspunsurile la alte întrebări, cât de fermecător este acest cosmos pe care nu-l vom cunoaște niciodată pe deplin.

Unii oameni cred că știința și tehnica au distrus sentimentul uman. Nu cred, deși, uitându-ne la o pictură modernă sau ascultând muzica pe care tinerii o adoră, am fi tentați să credem că așa este. Fiecare generație a fost șocată de noul val, dar în cele din urmă nu a rămas niciodată ceea ce a fost o „modă”, ci întotdeauna ceea ce a fost perceput de sensibilitatea umană, funcție de cultura sa, desigur.

Într-adevăr, literatura a fost întotdeauna prima care a receptat noul, ce este frumos, impresionant, în general la tot ceea ce atinge sufletul. Nu mă refer nici la miracolul luminii solare, nici la farmecul luminii lunii. Mă refer la fenomene astronomice concrete imortalizate în pagini celebre. După ce i-am menționat pe antici, să ne gândim la John Milton (*Paradisul pierdut*, eclipsa din 1667), Mark Twain (*Un yankeu la curtea Regelui Arthur*, unde numai cuvântul „eclipsă” apare de 17 ori!), Thomas Hardy (poezia *La o eclipsă de lună*, 1903).

Dacă ar fi să spunem că un popor ar avea mai multă sensibilitate ca altul după modul în care se exprimă în poezie, după cum simte legătura cu universul în poezie, atunci românii s-ar situa printre primii.

Desigur, primul la care ne gândim este Mihai Eminescu, supranumit și... Luceafărul. Cine n-a memorat celebrele lui versuri:

*La steaua care-a răsărit
E-o cale-atât de lungă,*

*Cercetător onorific, Institutul Astronomic al Academiei Române

*Că mii de ani i-au trebuit
Luminii să ne-ajungă.*

*Poate de mult s-a stins în drum
În depărtări albastre,
Iar raza ei abia acum
Luci vederii noastre,*

*Icoana stelei ce-a murit
Încet pe cer se suie:
Era pe când nu s-a zărit,
Azi o vedem, și nu e.*

Nu vreau să știrbesc cu nimic farmecul acestor versuri, și nici ale altora, cum sunt cele din *Luceafărul*, *Rugăciunea unui dac*, *Scrisoarea I* sau ultima (scrisă cu o oră înainte de a pleca la cele veșnice) *Stelele-n cer*.

Dar toate sunt poezie ȘI astronomie. Să nu uităm că poetul a studiat la Viena și la Berlin istorie, filosofie, matematică, politică, dar și astronomie. Unii afirmă chiar că a fost un creator de teorii științifice. Nu acesta este adevărul. Aceste teorii se vehiculau încă de pe vremea studenției sale, doar că un om de știință nu le poate transmite nici colegilor și cu atât mai puțin publicului, dacă nu au fost confirmate teoretic sau experimental. Pe când un poet...

Și alți poeți au privit lumea astrilor cu o sensibilitate remarcabilă; să reținem doar *Frig* de Nichita Stănescu:

*Stele, constelații, universuri,
cămăși ale singurătății unui Zeu;
munte, deal, câmpie, mare,
sărăcăcioase cămăși ale cuvântului,
și tu cuvântule, blestematule,
cămașă a frigului.*

La poezie mă voi opri doar la cei doi titani ai literaturii. Îndrăznesc totuși să amintesc și de Mihail Sebastian care, cu a lui piesă *Steaua fără nume*, aduce în peisajul teatral chiar un profesor de astronomie. Mai există oare acest personaj acum, la aproape opt decenii de la premieră și mulți ani în care astronomia s-a scos din școală?

Dar există un alt gen literar care este mult mai interesant pentru cei mulți, de orice vârstă ar fi: literatura SF (sau filmele). Cum să nu admirăm fantezia autorilor, ba chiar premoniția lor? Desigur,

un Jules Verne va fi întotdeauna celebru prin imaginația și talentul său literar, dar și prin crearea romanului SF de înaltă clasă. Același lucru este valabil pentru mulți autori (de exemplu, Isaac Asimov, Stanisław Lem, Ray Bradbury, Kurt Vonnegut, Arthur Clarke), care știau să exploateze cunoștințele științifice și s-au dedicat fanteziei și speranței. Nici literatura română nu duce lipsă de autori care au scris frumoase cărți de SF, cunoscute și sub numele de literatură de anticipație: începând cu Victor Anestin sau Felix Aderca și continuând cu Ion Hobana sau Alexandru Mironov.

Din păcate, de această dată, graba pentru senzație duce de multe ori la apariția unor producții literare sau cinematografice care nu oferă fantezie științifică generată de cunoașterea realității, ci abundă uneori în erori. Cât de cunoscute sunt filme ca *Star Trek*, *Omul din stele* sau *Fără avertizare*, dar puțini sunt cei care urmăresc documentarele științifice de calitate, cum sunt cele de la Discovery, deși unele au atins cote înalte de audiență, ca de pildă serialul de televiziune *Cosmos – călătorie în Univers* al lui Carl Sagan, difuzat înainte de 1990.

Atunci, cine și cum poate face diferența între fantezie și aberație? Cine poate cunoaște cât este adevăr și cât literatură în astfel de producții? În România, de exemplu, tinerii care absolvă o școală secundară umanistă nu au nici cele mai elementare noțiuni astronomice, iar conferințele publice sunt considerate „moștenirea regretabilă a unei educații științifice ateiste”, în timp ce mass-media trebuie să fie comerciale, nu educaționale.

Astronomia, educația și mass-media

Avem olimpici internaționali la astronomie, doar că școala nu este făcută pentru elite, ci pentru toți. Acesta este un domeniu în care astronomia are multe de făcut.

Ficțiunea fără știință poate avea urmări serioase în cultura și mentalitatea unui tânăr. Așa cum se vede, mai ales în ultima vreme, suntem înconjurați de din ce în ce mai mulți oameni nedumeriți, ba chiar speriați de tot ce se întâmplă. Pandemia a frânt nu numai vieți, dar și milioane de oameni care nu mai știu ce să creadă, în ce să creadă. Lipsa de educație din copilărie, din tinerețe îi face să-și aplece mai degrabă urechea la

---

tot felul de zvonuri, de informații false, la sfaturile unor vip-uri poate chiar mai puțin educate decât ei, decât să asculte educatorul, omul de știință. Și nu este vorba numai de problemele de sănătate care au copleșit umanitatea în ultimii ani, dar și de orice altă informație care, în loc să-i îndemne la aflarea adevărului, îi sperie. Alinierea planetelor, eclipsele, ciocnirea cu o cometă sau cu un meteorit gigant, ca să nu mai vorbim de „sfârșitul lumii”, sunt numai câteva dintre subiectele care creează panică și, de ce să n-o spunem, un profit considerabil pentru cei care știu să abuzeze de ignoranța și lipsa de educație a unei astfel de populații, parcă din ce în ce mai numeroase.

Și nu putem vorbi de educația în școală, care ar trebui să fie un factor constant și bine instrumentat, fără a vorbi de efectul internetului și al mass-media.

Abundența de *fake news* în toate domeniile i-a făcut până și pe copii să caute soluții pentru căutarea adevărului. M-a impresionat știrea recentă că un grup de elevi de la Colegiul Național „Constantin Diaconovici Loga” din Timișoara a creat o aplicație care să ne protejeze contra acestui inamic invizibil: o aplicație perfect adaptată și pentru nevăzători și dislexici te ajută să detectezi *fake news* de pe site-uri. „Minciunometrul” lor a fost premiat în octombrie 2021 la Bruxelles la competiția europeană *EU Code Week*². Concluzia a fost deprimantă: aproape trei sferturi dintre cei care accesează aceste știri chiar cred în ele.

Evoluția rapidă a mass-mediei are cele mai diverse repercusiuni asupra astronomiei, în special asupra educației prin astronomie.

Pe de o parte ziarele, și mai ales televizorul, ne fac să intrăm uneori chiar în contact cu cele mai importante momente ale evoluțiilor spațiale sau cu fenomene cosmice unice.

Este suficient să menționăm momentele pe care unii dintre noi le-am trăit în iulie 1969, în timp ce priveam cum a pus Neil Armstrong primul pas pe Lună. Cine nu știa în acea vreme cine este Andrei Bacalu, cel care ne-a ajutat să trăim în direct acest moment unic pentru umanitate, mai ales la vremea când limba engleză nu era atât de răspândită ca acum?

În 1999, televiziunea română a prezentat un alt eveniment unic: difuzarea în direct a maximului eclipsei totale de Soare de la 11 august care a avut

loc în România, în prezența directorului NASA Daniel Goldin și a mai multor oficialități din țară și de peste hotare, ca să nu mai spunem de mass-media de pe toate meridianele.

Am urmărit diferite misiuni spațiale, întâlniri orbitale, astronauți trecând de la o navă spațială la alta; am trăit momente palpitate (Apollo 13); chiar tragedii, ca explozia navei spațiale Challenger.

Mass-media a oferit și continuă să ofere ore de neuitat petrecute alături de cei mai renumiți specialiști, momente în care publicul are șansa să înțeleagă ce se întâmplă în universul său. La fel se întâmplă și cu site-urile web ale diverselor instituții care promovează astronomia, la fel și cu transmisia *live* a diverselor fenomene sau evenimente astrale.

Dar câți beneficiază de aceste momente? Din păcate, există și cealaltă fațetă a medaliei, difuzarea eronată a evenimentelor astronomice sau interpretarea fantezistă a acestora. Așa s-a întâmplat în preajma anului 2000, când era anunțată apocalipsa (a câta oare, ținând cont de „știrile” alarmiste din mass-media?). Mai există multe altele care pot deveni dramatice. Amintiți-vă „profețiile” conform cărora așa-numita „aliniere” a planetelor din 5 mai va aduce cutremure mari și alte catastrofe naturale. Reamintesc și de eclipsa totală de soare din '99. Nostradamus se afla în *pole position*. Faimoasa astroloagă Madame Teissier a anunțat o mare catastrofă pentru ziua respectivă. Nu mai puțin celebratul Paco Rabanne a spus că stația MIR va cădea peste Paris și a promis să renunțe la carieră dacă ziua de 11 august nu va aduce sfârșitul lumii. În toată lumea, ziarele, în loc să anunțe că ultima eclipsă totală de soare din acest mileniu va avea maximul în România, au susținut că românii așteaptă revenirea lui Dracula. Au scris că românii, îngroziți de apocalipsă, s-au retras în păduri. Revista „Le Figaro” a povestit despre o adevărată criză de misticism în România; susținea că la București eclipsa va atrage epidemii, inundații și catastrofe, dar nu și apocalipsa (ce bunătate!...). Aceași revistă a anunțat că un columbian, Alonso Manzano, și-a ucis soția înainte de a se sinucide. A lăsat o scurtă scrisoare, explicând că a decis această soluție pentru a depăși sfârșitul lumii care va

avea loc la eclipsă (atenție, Columbia se afla în afara căii eclipsei!).

În Mexic, instanțele ecleziastice au trebuit să intervină pentru a contrazice zvonul că eclipsa va dura trei zile și va aduce sfârșitul lumii, așa cum afirmaseră unii „profeți”. Sub astfel de profetii, mulți oameni și-au vândut toată averea și urmau să se sinucidă.

Ce dacă nu s-a întâmplat nimic din toate aceste „profetii”? Creduli sunt câtă frunză, câtă iarbă...

Într-o măsură, astronomii ar putea exploata astfel de situații, astfel de alarme; în cele din urmă beneficiază de atenția cuvenită și au ocazia de a explica științific fenomenele respective. Cu toate acestea, nu este ușor să faci față unor anunțuri cum sunt cele de mai sus. Trebuie să te faci înțeles de cei mulți, să demitizezi știrile false, să ai priză la public; or, un astronom care cercetează continuu universul, fie el apropiat sau îndepărtat, își găsește cu greu locul în această afluență mediatică.

Astronomia și astrologia

Astrologia este poate cel mai sensibil subiect pe care-l poate aborda un astronom, poate pentru că este mult mai drag și la îndemâna celor mulți decât astronomia. Nu știu dacă există vreun canal de știri, vreun cotidian sau vreo rețea de socializare care să nu prezinte horoscoape de dimineața până seara. Sunt mulți, chiar prea mulți și nu numai dintre cei lipsiți de educația școlară care nu mai știu dacă aștrii au sau nu vreo influență asupra destinului lor neliniștit.

Aici trebuie cu adevărat o educație, în cel mai profund sens al cuvântului. Cine știe ce este Universul, ce sunt planetele, ce este Pământul, planeta care ne găzduiește, își dă seama de importanța sa ca ființă umană, de locul său în univers, își dă seama că trebuie să-și protejeze planeta, își dă seama că, dacă va continua cursa atomică, dacă va accelera poluarea, va veni momentul când va reuși să-și distrugă cu adevărat propria planetă, cu mult înainte de sfârșitul ei natural.

Veți spune că astrologia există de când există astronomia. Mulți chiar întrebă: care dintre ele a fost înainte, astrologia sau astronomia?

După o perioadă „magică” a umanității, astrologia a devenit o reacție necesară. La început zeii erau apropiați (pe Olimp). Dar omul și-a dat

seama curând că cerul are alte dimensiuni, că mersul corpurilor cerești este imuabil, așa că dreptatea divină – asociată mișcării perfect regulate a acestor corpuri – trebuia să fie riguroasă și să influențeze Pământul. Dovezi: ziua și noaptea, anotimpurile, marea.

Pe lângă ritmurile cerești, cei înțelepți, cei care priveau cerul au încercat să descopere și alte posibile legături între Rai și Pământ. Un astfel de studiu a generat în mod natural astronomia. Dar legăturile pe care „trebuiau” să le găsească, generalizările pripite, coincidențele întâmplătoare promovate ca reguli, toate acestea au generat în același timp astrologia.

Cele două au încetat să mai fie sinonime abia în primii ani ai erei creștine. Doctrinile astrologice ale caldeenilor și egiptenilor, maeștrii incontestabili ai astrologiei, s-au transformat dintr-un privilegiu de castă într-un atu comun. Arabii au ridicat arta elaborării horoscopului la rangul unei industrii autentice.

Iar în Biblie scrie *Deuteronomul (A doua lege)*, Cap. 18. *Aduceri aminte și îndemnuri/Ghicirea și vrăjitoria*):

10. *Să nu fie nimeni care să-și treacă pe fiul sau pe fiica lui prin foc, nimeni care să aibă meșteșugul de ghicitor, de cititor în stele, de vestitor al viitorului, de vrăjitor;*

14. *Căci neamurile acelea pe care le vei izgoni ascultă de cei ce citesc în stele și de ghicitori; dar fie Domnul Dumnezeuul tău nu-ți îngăduie lucrul acesta.*

Așadar, astrologii erau trecuți alături de vrăjitori.

În secolul al XIV-lea, regii aveau astrologi oficiali; de exemplu, Nostradamus a fost astrologul Catherinei de Medicis și al regelui Carol al IX-lea.

Colbert, ministrul lui Ludovic al XIV-lea, exclude definitiv, în 1666, astrologia din Academia de Științe, odată cu fondarea acesteia și aceasta în anul premergător fondării Observatorului din Paris.

Abia în secolul XVII cele două ramuri se separă, după ce Newton a demonstrat procesele fizice prin care corpurile cerești se influențează reciproc. De acum astronomia evoluează separat, bazându-se pe teorii riguroase, iar predicțiile astrale au rămas în sfera astrologiei, fiind considerate acum o pseudoștiință sau, în cel mai fericit caz, un simplu divertisment.

Este adevărat că astronomi celebri, precum Tycho Brahe, Kepler sau Galileo Galilei, au elaborat horoscoape. Acest fapt a fost adesea folosit ca argument în favoarea astrologiei. Dar Kepler însuși a recunoscut că nu trebuie condamnat cel care a folosit „fiica nesăbuită și depravată (astrologia) pentru a hrăni mama înțeleaptă, dar săracă (astronomia)”. Același Kepler a întrebat: „Fără această naivă speranță de a citi viitorul pe cer, ai fost atât de înțelept să studiezi astronomia de la sine?” Într-adevăr, necesitățile științei oculte – astrologia – au ajutat uneori la dezvoltarea științei reale – astronomia. De exemplu, nevoia de a cunoaște momentul exact al nașterii marilor personalități a contribuit la o răspândire rapidă a noilor ceasuri cu pendul. Chiar și metodele antice de prezicere a eclipselor și stabilirea pozițiilor exacte ale stelelor erau legate de nevoile astrologiei.

Așa că, în fond, Kepler avea dreptate. Și avea dreptate și atunci când a scris, în 1627, referindu-se la Tycho Brahe: „Rațiunea sa, atât de sigură, a știut să distingă efectele generale ale stelelor de cele care ar afecta viața individuală a omului. Muritorii, crezând în profețiile miraculoase, nu înțeleg acest lucru”.

Dar suntem departe de acea epocă. Sub conducerea lui Bart J. Bok, fost președinte al Societății Americane de Astronomie și profesor emeritus la Universitatea din Arizona, este publicată în 1975, în „The Humanist magazine”, o declarație a 186 de oameni de știință, inclusiv 19 câștigători ai Premiului Nobel, care numesc „știința” astrologiei o șarlatanie bazată pe „magie și superstiție”. Este interesant de menționat că celebrul Carl Sagan a refuzat să o semneze, pentru că asta însemna a susține că astrologia păstrează oarecare validitate. În serialul TV *Cosmos*, el spune: „Medicul care asistă la nașterea cuiva exercită o atracție gravitațională mai mare decât oricare dintre corpurile cerești care se presupune că ne influențează personalitățile în cadrul credințelor bizare ale astrologiei”.

Cât de actuale sunt afirmațiile lor astăzi!

Astăzi putem spune că avem suficiente argumente care să demonstreze falsitatea astrologiei. Lupta este încă departe de un rezultat decisiv, benefic pentru umanitate. Pentru mulți astrologia constituie doar o distracție. Dar există și mulți

care cred în ea, mai ales atunci când astrologia recurge la terminologia științifică și la horoscoapele computerizate. Într-o lume nedumerită, influența anumitor „științe oculte” poate fi catastrofală. Dacă nu ne putem exprima părerea despre spiritism, preziceri etc., în ceea ce privește astrologia avem datoria morală să ne implicăm în această problemă.

Doar că relația astronomie-astrologie constituie ea însăși o temă de sine stătătoare pentru o dezbatere largă.

Astronomia și religia

Dar cum putem vorbi de cultură fără a ține seama că una dintre cele mai importante componente este religia, cu toată diversitatea ei de forme la diferite culturi sau persoane. Care este atunci relația dintre ea și astronomie ?

Rugăciunea de bază a creștinilor, *Tatăl nostru*, leagă cerul de pământ, omul de univers.

Problema este extrem de complicată și constituie subiectul celor mai interesante debateri, cel puțin în ultimii ani. Eu însămi am participat pentru prima oară la o astfel de întâlnire la începutul anilor 2000, la Paris, unde astronomi, biologi, teologi, persoane din cele mai diverse culte religioase, chiar și atei, au încercat să răspundă la întrebările pe care omul le pune încă din zorii existenței sale.

Pentru a înțelege o astfel de abordare (dacă există) trebuie să definim religia cât mai exact. Același lucru este posibil pentru relațiile posibile dintre religie și știință: conflict, contrast, contact sau confirmare. Părerea celor mulți este că nu există niciun conflict între știință și religie, deoarece acestea nu sunt altceva decât două moduri diferite de a considera lumea.

Problema este mult prea complexă pentru a fi discutată aici. Făcând parte dintr-o societate în care timp de aproape o jumătate de secol religia era tabu, îmi dau seama că nu am educația teologică necesară pentru a discuta o astfel de problemă. Acest lucru nu mă oprește să întreb și să încerc să răspund la întrebările referitoare în special la nașterea Universului, la evoluția acestuia, precum și posibilitatea existenței altor ființe raționale în Univers; să mă întreb cum trebuie făcută educația religioasă în școală pentru a-și împlini rolul. Educatori din cele mai diverse

discipline trebuie pregătiți în așa fel încât să facă față la întrebările copiilor. Voi da doar un singur exemplu: o întrebare care pur și simplu m-a șocat în timpul așa-ziselor cercuri de educație ateist-științifică de dinainte de '89 (atenție la ordinea cuvintelor): dacă există ființe și pe altă planetă, în alt univers și dacă Dumnezeu există, Dumnezeul nostru este și Dumnezeul lor?

Anii s-au scurs și în România dialogul dintre știință și religie a luat o mare amploare, de la nivelul academic până la cel preuniversitar în cadrul unor programe internaționale sub egida Fundației John Templeton, care au stimulat dialogul. Dificil la început (nici măcar limbajul nu este același între teologi și oameni de știință), a dus la reuniuni, congrese, publicații. Poate că tocmai acum, în această lume debusolată de pandemie care pare să fi îngenunchiat lumea, dialogul este mai necesar ca oricând. Teologii trebuie să îndemne oamenii în încrederea față de știință, iar oamenii de știință trebuie să înțeleagă cât suntem noi materie și cât spiritualitate.

Un grafic foarte interesant ne arată că 65,4% dintre câștigătorii Premiului Nobel în secolul XX au fost creștini, 21,1% evrei, 10,5% ateii, agnostici sau liber-cugetători, 1,1% budiști, 0,8% musulmani, 0,7% hinduși. Unul dintre ei, Charles Townes (1915–2015), a luat, în 1964, Premiul Nobel pentru fizică (crearea primilor laseri și maseri), pentru ca în 2005 să câștige Premiul Templeton pentru contribuții la înțelegerea religiei.

În fond, nicăieri nu este scris în Biblie „Crede și nu cerceta”, iar Guy Consolmagno, directorul Observatorului din Vatican, scria undeva: „Dumnezeu a creat universul, asta am înțeles eu din credința mea, dar știința spune cum a făcut acest lucru”.

Dar relația astronomie-religie este foarte apropiată de o altă legătură, adică cea dintre...

Astronomie și filosofie

Nu cred că ar putea exista o doctrină filosofică în care Universul să nu aibă loc. Deoarece mi-am început discuția cu definiții, voi termina tot cu definiții. Ce este în esență filosofia? Un domeniu

al culturii, constituit dintr-un set de interogații, meditații și cercetări raționale asupra ființei, cauzelor, valorilor etc., care folosește o mulțime de modalități posibile de a investiga relația om-lume.

Filosofia a fost mai întâi o reflexie științifică asupra naturii și asupra cauzelor care fac posibilă existența Universului, a vieții, a ființei umane, a societății.

Există și o relație specială între astronomie și filosofie? Cred că tot ceea ce definește filosofia conține intim Universul și mai ales omul din Univers.

Ideea că o cultură nu poate exista fără astronomie m-a preocupat demult. De asemenea, cred că, din acest punct de vedere, astronomia este mult mai mult decât o știință. Sunt convinsă că enumerarea posibilelor legături dintre astronomie și toate celelalte domenii ale cunoașterii este departe de a fi epuizată. Pentru noi, cel mai important lucru este să înțelegem astronomia în acest context și să încercăm să dovedim că această cea mai veche știință înseamnă nu numai cunoaștere științifică, ci reprezintă și un factor esențial pentru progresul societății noastre, al civilizației. Acest aspect este crucial acum, la început de mileniu, când umanitatea trebuie să se oprească pentru o clipă și să analizeze ce a făcut bine, ce a greșit, dar mai ales ce trebuie să facă de acum înainte.

Nu-mi rămâne să închei decât cu mesajul de pe Discul de Aur trimis cu sondele spațiale Voyager, lansate în 1977, un fel de capsulă a timpului, în speranța că poate cineva acolo sus ne va auzi: „Acesta este un cadou dintr-o lume mică și îndepărtată, o mărturie a sunetelor, științei, imaginilor, muzicii, gândurilor și sentimentelor noastre. Ne străduim să supraviețuim timpului nostru pentru a putea fi în viață în al vostru”.

Notă

² https://stiridetimisoara.ro/minciunometrul-instrument-de-masurat-stiri-false-elevi-de-la-loga-premiati-la-bruxelles_33892.html

„Documente inedite” – un proiect al Institutului de Cercetări Socio-Umane Sibiu privind recuperarea și valorificarea elementelor de cultură tradițională din arhivele sibiene

Andreea Buzaș*

Odată cu înființarea „Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român” (1861), Sibiuul a devenit, alături de Blaj și Brașov, unul dintre cele mai importante centre sociale și culturale ale românilor transilvăneni. Din această perioadă datează cele dintâi colecții de folclor păstrate în arhivele unor instituții, precum *Biblioteca Mitropoliei Ardealului*, *Arhivele Statului – filiala Sibiu*, *Biblioteca Județeană Astra*, *Muzeul Astra* și *Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu* al Academiei Române.

În 2015, sectorul de *etnologie* al Institutului nostru a demarat programul de cercetare intitulat „Patrimoniul tradițional imaterial la începutul mileniului III: arhive naționale de folclor”, care și-a propus evidențierea specificului autohton, precum și a relației minoritar-majoritar pe fondul alinierii, din punct de vedere metodologic, la exigențele europene actuale. Proiectul de cercetare a avut în vedere în principal *Arhiva de Folclor* a Institutului de Cercetări Socio-Umane Sibiu, înființată în 1977, pe baza manuscriselor provenite din arhiva „Cercului permanent de etnografie și folclor”, care a funcționat în perioada 1954–1970 pe lângă filiala Sibiu a „Societății de Științe Istorice și Filologice din România”. Pe parcursul anilor, *Arhiva de folclor* s-a îmbogățit cu materiale provenite din culegerile a peste 100 de cercetători din sudul Transilvaniei, între care se regăsesc nume proeminente ale etnologiei românești, precum Gh. Pavelescu (1915–2008), Cornel Irimie (1919–1984), Horst Klusch (1927–2014), Virgiliu Florea (1941–2019), Ion

Taloș, Corneliu Bucur, Ilie Moise, Valeriu Deleanu ș.a. Calitatea de excepție a culegerilor a condus la realizarea unui proiect editorial în zece volume, intitulat *Documente inedite*, serie îngrijită de prof. univ. dr. Ilie Moise.

Primul volum din serie, *Corespondență Ovidiu Bîrlea – Doina Blaga*¹, are la bază scrisorile donate arhivei noastre de către profesoara Doina Blaga, nepoata folcloristului. Volumul conține 28 de scrisori expediate de Doina Blaga în perioada 1966–1983, pe care le-am recuperat din Arhiva Institutului de Teologie Greco-Catolică de la Blaj, și 47 de scrisori trimise de Bîrlea către nepoata sa. Am publicat, de asemenea, un interviu cu Doina Blaga despre Ovidiu Bîrlea, am luat legătura cu alte rude ale folcloristului, inclusiv cu instituțiile din Mogoș și Bucium, județul Alba – locuri unde Bîrlea își are rădăcinile – și am obținut fotografii inedite, pe care le-am grupat sub titlul *O lume în imagini*. De asemenea, ediția conține schițele biobibliografice ale celor doi corespondenți, precum și un indice de nume și locuri. Din scrisori, reies legăturile de familie, grija și atașamentul lui Bîrlea față de cei apropiați, față de mama și fratele său, monseniorul Octavian Bîrlea, dar și aspecte legate de modul în care și-a gândit o parte din operă, în special proza. Scrisorile ne apropie de prozatorul Ovidiu Bîrlea, relația dintre cele două dimensiuni ale operei sale fiind destul de clară. Toate toponimele din scrisori se regăsesc și în proza sa, care este una eminentă autobiografică. Pe volumul *Șteampuri fără apă* îi scrie nepoatei: „Doinei Blaga, o carte care trebuie

*Cercetător științific dr., Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu al Academiei Române

Volumele apărute până acum în seria „Documente inedite”

să o intereseze și altfel decât strict profesional”, un volum în care Bîrlea prezintă trăsăturile atipice ale buciumanilor: „Era o altă lume, dulce și amară, râvnită și afurisită, bogată și săracă, unde se lucra îndrăcit și se petrecea înfricoșat”². Tocmai de aceea, o eventuală monografie Ovidiu Bîrlea (pe care o avem în plan) ar trebui să pornească de la corespondența cu membrii familiei și de la proza sa. La 100 de ani de la nașterea lui Ovidiu Bîrlea, scrisorile îi dezvăluie personalitatea și îl pun într-o lumină pozitivă, oferindu-ne imaginea unui om intransigent, ironic, sincer și extrem de corect, calități ale uneia dintre cele mai complexe personalități ale Apusenilor și, cu siguranță, cel mai important folclorist român din a doua jumătate a secolului al XX-lea.

Volumul al doilea din seria amintită este „Musa” – implicații naționale. Folclor poetic într-o revistă manuscrisă din secolul al XIX-lea³, publicat la Editura Andreiana a Mitropoliei Sibiului, deoarece valorifică materiale inedite, în special de folclor poetic, din revista manuscrisă „Musa” a Societății de lectură „Andrei Șaguna”, de la înființarea căreia s-au împlinit 150 de ani! Am avut șansa să lucrez la acest volum cu profesorul Virgiliu Florea de la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, care îl avea în plan cu mulți ani în urmă, la sugestia etnologului Ion Mușlea. Cartea se încadrează, alături de alte resti-

tuii folclorice de acest gen, în reconstituirea unei imagini cât mai corecte a liricii populare din Transilvania. Conține 550 de cântece, doine, strigături, balade și colinde, publicate în revista manuscrisă „Musa” de 27 de studenți teologi, în perioada 1871–1907. Textele au fost copiate de profesorul Virgiliu Florea în vara anului 1967, iar între timp, din cele 35 de volume ale revistei „Musa”, au mai rămas doar 12, prin urmare restituirea lor a fost posibilă tocmai datorită manuscriselor profesorului Florea. Pe lângă glosar, sumarul după primul vers și alte capitole imperios necesare unei astfel de ediții, am realizat și scurte fișe biobibliografice ale culegătorilor de folclor, cu intenția să urmărim și preocupările lor folclorice ulterioare. Culegerea folclorului prin intermediul elevilor și studenților, inițiată de canonicul blăjean Ioan Micu Moldovan în 1862, capătă la *Musa* proporții neobișnuite, împlinindu-se în chip magistral, printr-un interesant tandem cu „Telegraful român” și „Tribuna” lui Ioan Slavici. Alături de cele două ziare sibiene și împreună cu ele, *Musa* – revista manuscrisă a teologilor și pedagogilor din orașul de pe Cibin – a contribuit din plin la pregătirea acelor elite românești care au avut un rol important în momente istorice deosebite precum *Memorandumul* (1891–1892) sau *Marea Unire* de la 1918. Mai mult, în perioada 1916–1918, un număr însemnat de absolvenți ai Institutului sibian au

Caiete vechi de folclor (Tilișca și Mohu) care urmează a fi valorificate în următoarele volume ale seriei

primit ani grei de închisoare sau au fost deportați în Ungaria, ca urmare a atașamentului lor față de valorile specific românești. Așadar am reușit să punem în evidență locul special al revistei „Musa” în contextul celorlalte reviste manuscrise din Transilvania, dar și să aducem în atenția cercetării etnologice activitatea colaboratorilor „Musei”, dintre care amintim aici pe: Vasile Bologa, Laurențiu Ciorbea, Ioan Duma, Iosif Gomboș, Valeriu Literat, Ioan Pavel, Ioan Teculescu.

Cel de-al treilea volum din serie, *Folclor din Valea Sebeșului*⁴, valorifică materiale reprezentative pentru literatura pastorală culese în perioada 1954–1959 de profesorii Nicolae Munteanu, Constantin Pașoiu, Pimen Constantinescu din Sibiu și Elisaveta Imbăruș din Sebeș-Alba – membri ai *Cercului de Etnografie și Folclor* înființat în 1954 pe lângă Filiala Sibiu a „Societății de Științe Istorice și Filologice”. Volumul, reprezentativ pentru literatura populară din Valea Sebeșului (Șugag, Tău, Mărtinie, Căpâlna, Sebeșel, Sebeș), aduce în atenția specialiștilor, dar și a amatorilor de folclor, literatura pastorală de la mijlocul veacului trecut, deceniul cinci al secolului al XX-lea fiind ultimul în care s-a mai putut vorbi de folclor autentic. Cooperativizarea agriculturii... bătea la ușă!

Documente inedite, nr. 4, intitulat *Sebeșu de Jos – sub semnul identității*⁵, recuperează, din

aceeași arhivă a Institutului de Cercetări Socio-Umane Sibiu, trei culegeri de folclor realizate în perioada 1953–1960, de două personalități ale disciplinei, profesorul Gh. Pavelescu, ajuns, în urma mai multor restructurări, dascăl la Sebeșu de Jos, și Pimen Constantinescu, fostul asistent al profesorului Ramiro Ortiz de la Universitatea din București. Cea de-a treia culegere este semnată de învățătoarea Maria Stoica, directoarea Școlii generale din Sebeșu de Jos. Textele care alcătuiesc această antologie valorifică parte din tema noastră de plan axată pe recuperarea unor culegeri din perioada 1953–1970, ale membrilor „Cercului de etnografie și folclor” de la Sibiu.

Numărul 5 din seria *Documente inedite*, intitulat *Folclor și obiceiuri din Tilișca*, realizat de dr. Andreea Buzaș, cu o prefață de prof. univ. dr. Ilie Moise, volumul conține patru culegeri de literatură populară realizate de-a lungul a peste șapte decenii (1869–1940). Primele trei colecții, datorate localnicilor Constantin Prică (1869), Vasile Iosof (1877) și Aureliu Milea (1880), vizează perioada impregnată de emulația culturală specifică anilor de după înființarea *Asociațiunii... „Astra”* (1861).

Ultima culegere, *Obiceiuri din Tilișca*, semnată de învă. Ioan Frăcea și apărută la Editura *Asociațiunii* în 1940, este de fapt singura dintre cele patru care alcătuiesc volumul nostru, tipărită

într-o carte de sine stătătoare. Autorul se oprește asupra riturilor și ceremoniilor legate de solstițiul de iarnă, la ceea ce numim *Junii de la Crăciun*, consemnând inclusiv repertoriul de colinde aferent. Prin tipărirea acestui volum vom restitui culturii noastre tradiționale câteva momente importante pentru istoria folcloristicii românești. Totodată, vom oferi comunității pastorale de aici acele elemente de identitate care o fac unică, recognoscibilă în contextul culturii mărginene.

Documente inedite rămâne un proiect gândit în zece volume pe care sperăm să le publicăm până în 2023. Din tematica viitoarelor volume, menționăm următoarele titluri: *Pimen Constantinescu și cultura tradițională*; *Gh. Pavelescu în arhiva de folclor a Institutului de Cercetări Socio-Umane din Sibiu*; *Ion Delu – folclorist*; *Cântece și jocuri de copii (la românii și sașii din sudul Transilvaniei)*; *Arhiva de fol-*

clor a Institutului de Cercetări Socio-Umane Sibiu: corespondență și alte manuscrise.

Note

¹ *Corespondență Ovidiu Bîrlea – Doina Blaga*, ediție îngrijită și adnotată de Andreea Buzaș, prefață de Ilie Moise, Alba Iulia, Editura Centrului de Cultură „Augustin Bena”, 2017, 236 p.

² Ovidiu Bîrlea, *Șteampuri fără apă*, București, Cartea Românească, p. 8.

³ „Musa” – *implicații naționale. Folclor poetic într-o revistă manuscrisă din secolul al XIX-lea*, ed. îngrij., note bibliogr., indici și glosar de Virgiliu Florea și Andreea Buzaș; pref. de Ilie Moise, Sibiu, Editura Andreiana, 2018, 322 p.

⁴ *Folclor din Valea Sebeșului*, texte stabilite, studiu introd., note și bibliografie de Ilie Moise, București, Editura Etnologică, 2018, 122 p.

⁵ *Sebeșu de Jos – sub semnul identității*, texte stabilite, studiu introd., note, anexe și bibliografie de Ilie Moise, Sibiu, Casa de Presă și Editură Tribuna, 2019, 156 p.

Mărturii memorialistice privind evocarea zilei de 1 Decembrie 1918

Alexandru Porțeanu*

Înfăptuirea istorică a Marii Uniri a românilor de la 1 Decembrie 1918 a determinat o proiecție strălucitoare a actului de la Alba Iulia în întreaga evoluție ulterioară a societății românești.

La prima aniversare a Marii Uniri, la 1 Decembrie 1919, se întrunea și își desfășura lucrările Adunarea Constituantă, care a dat expresie elocventă importanței istorice a înfăptuirii Marii Uniri și a prilejuit exprimarea clară a aderării minorităților naționale.

Hotărârile constitutive de stat și noua Constituție a acestuia au fost urmate de încheierea Tratatelor de Pace, care precizau frontierele statelor respective și dădeau contur concret noilor frontiere ale României.

Marcarea primului deceniu de la Marea Unire a fost amânată din motive de politică internă, de la 1 Decembrie 1928 pentru primăvara anului 1929.

Prima aniversare jubiliară a Marii Uniri a fost cea din 1938.

Anii 1936–1939 au adus însă prăbușirea sistemului de relații și alianțe internaționale prin ascensiunea Germaniei naziste, pregătirea intensă și declanșarea celui de al Doilea Război Mondial. România a fost una dintre primele victime ale acestor desfășurări, prin pierderile teritoriale din 1940 și 1944. Ca urmare a acelor mutilări teritoriale, românii din nordul Bucovinei nu au putut aniversa în 1940 ziua Unirii Bucovinei cu România (28 noiembrie), fiind supuși unor atrocități grave, ca și românii din Basarabia. Românii din nord-estul Transilvaniei nu au putut aniversa ziua de 1 Decembrie în toată perioada dintre 1940–1943, fiind și ei supuși unor grave retorsiuni.

Mutilarea teritorială a României din 1940 a generat Marele Refugiu Românesc, care a cuprins circa 1,5 milioane de persoane. Aniversarea din 1943 a primului sfert de veac de la Marea Unire a fost deosebit de dureroasă pentru români. În teritoriile ocupate, ei și-au reunit gândurile și îndurerarea în taină, interiorizat, în fața icoanelor și a candelor, în credința neamului lor, cu speranța vie în divinitate.

În 1943, rezultatul mării bătălii de la Stalin-grad prefigura finalul războiului. România a recuperat în vara anului 1941 Basarabia și nordul Bucovinei, dar întorsătura războiului anunța apropiata repetare a pierderilor sau chiar mai mult decât atât, ocuparea întregii Moldove până la Carpați de către Armata Roșie.

Actul de la 23 august 1944 a permis eliberarea nordului Transilvaniei în octombrie 1944, astfel că la 1 Decembrie 1944 era pentru prima oară când se marca din nou ziua Marii Uniri de la Alba Iulia ce va continua până în 1947, dar fără Basarabia și Bucovina, în condițiile instaurării dominației sovietice.

Istoria României a început și ea să fie denaturată. Tezele Internaționalei Comuniste (Komintern) declarau participarea României la Primul Război Mondial ca fiind imperialistă, iar Marea Unire ca anexare a unor teritorii străine. Aceste teze au fost preluate și de Partidul Comunist din România, secție a Kominternului, officină a Moscovei bolșevice, motiv pentru care a fost scos în afara legii în 1924. Instaurarea dominației sovietice și a regimului comunist în România a condus la oficializarea politică a tezelor kominterniste.

*Profesor universitar dr.

În 1948, PCR a încercat să deturneze parțial, în interesele sale proprii, atât centenarul revoluției de la 1848, precum și împlinirea celor trei decenii de la Marea Unire din 1918. Situația s-a agravat considerabil în perioada regimului stalinist, în „obsedantul deceniu” de după 1948. Basarabia și Bucovina erau interzise și excluse din istoria României. Epoca contemporană era falsificată aproape în întregime. Aceste grave atacuri împotriva valorilor naționale ale poporului român au fost patronate în domeniul educației istorice de manualul de istorie semnat de Mihail Roller, care a funcționat ca manual unic în perioada 1947–1960. Dacă Basarabia și Bucovina erau complet excluse, cu privire la unirea Transilvaniei se încerca promovarea unei critici a „greșelii” ei pentru faptul că s-a făcut sub conducerea burgheziei, nu a partidului comunist, deși acesta nu exista încă în 1918.

Una dintre ultimele manifestări oficiale, chiar dură, a tezelor kominterniste a fost plenara CC al PMR din primăvara anului 1958, care a criticat sever unele tendințe istoriografice românești ce contraziceau caracterul imperialist al poziției României în Primul Război Mondial, trecându-se chiar la sancționarea unor istorici.

Un fapt tot din 1958, încă *necunoscut* în istoriografia română a fost relatat ulterior de Ion Clopoșel la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” într-o conversație privată. Potrivit acestuia, în toamna anului 1958, câțiva social-democrați români au încercat prin intermediul lui Ștefan Voitec – fost fruntaș PSD, devenit demnitar comunist – să obțină acordul conducerii PCR pentru marcarea zilei de 1 Decembrie 1958, când se împlineau 40 de ani de la marele act al Unirii de la Alba Iulia. Sugestia nu s-a putut realiza din motive de oportunitate.

În decembrie 1958, apărea în revista „Lupta de clasă” articolul despre *Rolul maselor populare în Unirea Transilvaniei cu România*, marcat încă de dogmatismul care începea să se erodeze.

Un semnal semnificativ a fost marcarea pentru prima oară ca sărbătoare a zilei de 24 ianuarie, cu prilejul centenarului Unirii Principatelor, la 24 ianuarie 1959.

Este cunoscut faptul că la Alba Iulia, Iuliu Hossu, episcopul greco-catolic de Gherla, a luat cuvântul alături de Miron Cristea, episcopul

ortodox de Caransebeș, în înfrățirea lor simbolică, la una dintre numeroasele tribune improvizate ale marii adunări populare, unde a salutat cu căldură Hotărârea Unirii adoptată de Adunarea Națională.

După trei decenii de la Marea Unire, biserica greco-catolică a fost interzisă în 1948, iar episcopul Iuliu Hossu a suferit calvarul închisorilor comuniste; eliberat în 1964, cu toți detinuții politici, a fost sub supraveghere la mănăstirea Căldărușani. În 1965 a fost ridicat de Vatican la rangul de Cardinal.

În 1968, la semicentenarul Unirii, a fost contactat de o oficialitate a regimului pentru o înregistrare audio referitoare la Unire, rămasă nedifuzată, inedită, dar prezentată ulterior fragmentar, inexact. Cardinalul martir a mai trăit până în 1970.

Începutul reorientării spre cercetarea științifică a Marii Uniri din 1918 s-a înregistrat la sfârșitul anului 1961, la Institutul de Istorie al Academiei Române (devenit, din 1965, Institutul „Nicolae Iorga”).

La sfârșitul anului 1968 a apărut *Istoria României. Compendiu* (autori: Miron Constantinescu, Constantin Daicoviciu, Hadrian Daicoviciu, Traian Lungu, Ion Oprea, Ștefan Pascu, Aron Petric, Alexandru Porțeanu, Gheorghe Smarandache). Pentru *prima oară* după 1944, în acest volum era menționată răpirea Basarabiei din 1812. Unirea Transilvaniei cu România era tratată într-un capitol distinct. În 1968 nu se putea scrie nimic despre unirea Bucovinei și a Basarabiei. Volumul a fost tradus în limbi străine, la Paris și la Beijing. Varianta lui adaptată a constituit manualul de istorie pentru clasa a XII-a de liceu (1968–1979).

În preajma semicentenarului Unirii apărea *prima* lucrare științifică intitulată *Desăvârșirea unificării statului național român. Unirea Transilvaniei cu vechea Românie* (Editura Academiei, 520 p., autori: M. Constantinescu, Șt. Pascu, L. Bányai, V. Curticăpeanu, I. Gheorghiu, C. Göllner, I. Kovacs, C. Nuțu, I. Oprea, V. Popeangă, Al. Porțeanu); lucrarea a fost tradusă și în limba engleză.

În 1977–1978 a fost aniversat centenarul Independenței României. Aniversarea în 1978 a celor 60 de ani de la Unirea din 1918 a avut o semnificație aparte, încă *inedită* în istoriografia

română. Tensiunile crescând între relațiile româno-sovietice aveau la baza lor și chestiunea Basarabiei.

În România începuseră să se manifeste un interes politic prudent și un interes public deschis în această privință. Partea sovietică urmărea cu îngrijorare și amănunțit aceste manifestări. Partea română avea și ea de reproșat publicarea în URSS a unui număr crescând de lucrări ce denaturau istoria României. Aniversarea celor 60 de ani de la Unire putea include și unirea Basarabiei. În vara aceluiași an, 1978, se încheia Centenarul Independenței care includea și anexarea de către Rusia, în 1878, a celor trei județe din sudul Basarabiei. Partea sovietică a sesizat această probabilitate. În după-amiaza zilei de 13 octombrie 1978 a sosit la București o delegație sovietică în frunte cu Andrei Gromîko, numărul doi în ierarhia sovietică. În stenograma discuțiilor româno-sovietice din 13–14 octombrie 1978, Andrei Gromîko a accentuat încă în cuvântul introductiv, pe un ton aproape dur față de indiciile din România privind chestiuni teritoriale, că partea română trebuie să știe și să înțeleagă clar că între RS România și URSS nu există niciun fel de pretenții teritoriale reciproce.

În deceniile 8 și 9 ale secolului al XX-lea, cultul personalității lui Nicolae Ceaușescu a alterat simțitor desfășurarea evenimentelor.

În noiembrie 1988, când se apropia cea de a 70-a aniversare a Unirii, am intitulat articolul solicitat de organul oficial de presă, prin parafrazarea unui citat din memoriile lui Vasile Goldiș (*Adnotațiuni...*), *Unirea din 1918 – izvor de înțeleaptă îndrumare...*, care era un afront la

„îndrumarea de către partid, de către tovarășul Ceaușescu”. Inițial, redacția a reacționat corespunzător (*tovarășe Porțeanu, cine ne îndrumă pe noi?*). Fiecare alineat al articolului pe care l-am propus începea cu expresia *izvor de înțeleaptă îndrumare* ce se imprima astfel în memoria cititorilor. Textul articolului avea nevoie de viza forului superior (CC – PCR). Expresia cu pricina a fost scoasă din titlul articolului, dar *a rămas* la începutul fiecărui alineat prin *negocierea ei strânsă*.

În toamna anului 1989, ziua de 1 Decembrie era marcată de starea de spirit care prevestea sfârșitul apropiat al regimului comunist. Aceste realități erau incompatibile cu locul României în relațiile europene și internaționale.

După abolirea comunismului, memoria Marii Uniri din 1918, eliberată și ea din interferențele subiective ale politicianului, a revenit pe făgașul normal al conștiinței naționale. Această perioadă recentă a cuprins aniversările celor 80 și 90 ani de la 1918, precum și Centenarul Marii Uniri.

Perspectiva apropiată a evenimentelor cuprinde oportunitatea unor studii analitice și a unor monografii tematice.

Chestiunea principală care rămâne permanent actuală este cea referitoare la cultivarea corespunzătoare a memoriei istorice a românilor, în planurile largi ale dezvoltării culturii naționale și ale educației publice.

Pe deasupra tuturor tribulațiilor, Marea Unire din 1918 se ridică la nivelul superior în planul de ansamblu al spiritualității românești de azi, de mâine, dintotdeauna.

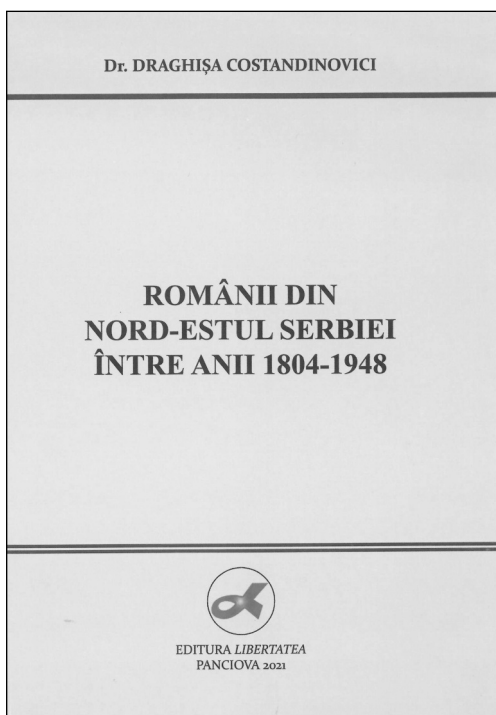
„Chestiunea timoceană”, subiectul care persistă în atenția cercetătorilor

Nicu Ciobanu*

Românii din nord-estul Serbiei reprezintă un subiect tentant, sensibil, complex și greu de abordat, necesitând, datorită fenomenologiei ce o presupune, o implicare avizată, cercetări în teren, arhive etc. Pândit fiind de controverse, conținutul nu prea onorează clasa politică, mai cu seamă la capitolul *drepturilor omului*. În nenumărate, triste cazuri ne vor întâmpina împrejurări care nu cinstesc nici implicarea Bisericii Ortodoxe Sârbe, atunci când ea trece dincolo de pragul sfântului lăcaș. Evident, tema nu poate exclude o gamă largă de alte inconveniente, o bibliografie tendențioasă, dezbateri, mai mult sau mai puțin, dubioase... Iată câteva dintre obstacolele reale care pretind să fie analizate și elucidate de un cercetător care se respectă. Reușita îi va aduce

aprecierile cuvenite, altfel va fi trecut pe lista acelor istorici care, cosmetizând realitatea, își propun lucrări „de interes public”.

Draghișa Costandinovici-Traian, doctor în științe istorice, în ciuda multor impedimente, fără prejudecăți, a avut curajul extraordinar să-și asume riscul de a pătrunde în esența mult discutatei „chestiuni timocene” pentru a descifra enigmele unei comunități a cărei identitate mereu a fost scoasă la mezat. Cartea *Românii din nord-estul Serbiei între anii 1804–1948* de Draghișa Costandinovici, din această perspectivă, este rezultatul unei munci asidue în măsură să-i aducă satisfacția adăugării unei noi file la istoria etnicilor români din acest spațiu multietnic și multicultural, iar altora șansa și imboldul de a continua cu

temeinicie „odiseea” acoperirii cu date și fapte a petelor albe, enigmatice, situate, să spunem numai atât, pe harta lingvistică a unui neam ce-și are rădăcinile în civilizația traco-daco-romană.

În consecință, cartea lui Draghișă Costandinovici-Traian nu numai că ne oferă răspunsuri concludente la multe întrebări legate de originile, cultura, spiritualitatea, limba maternă și istoria românilor din Valea Timocului, dar nu ne lasă indiferenți în fața tragediei și a zbuciumului unei populații crucificate, prinse în labirintul hățiturilor balcanice cu toate tragediile acestui spațiu ancestral, arhaic, transformat deseori în poligon de încercare, când cucerit de unii, când pierdut, când recucerit de alții, ale cărei legi au fost trasate de cotropitori, situație care a generat privarea de multe drepturi etnice și, de ce nu, umanitare. În asemenea realități și-au dus traiul românii din nord-estul Serbiei pentru care drepturile omului au fost continuu un miraj, o Fata Morgana, dacă vreți, sau mai poetic spus, bradul de Crăciun împodobit cu dorințe învelite în foițe din staniol, anevoios gustate, anevoios cedate de către autorități, spre a nu ajunge vreodată în totalitate la beneficiari.

Cartea *Românilor din nord-estul Serbiei între anii 1804–1948* însumează, așadar, întregul calvar al unei populații sacrificate pe altarul istoriei care și-a manifestat doar în surdina aspirațiile, realitățile, idealurile, năzuințele, toate acestea și după 200 de ani rămânând o problemă deschisă fără a se întrevedea în viitor, din partea cuiva, intenția de a se ajunge la o normalitate firească. Cazul românilor din nord-estul Serbiei este exemplul eclatant de cum, în anumite perioade istorice, o populație minoritară poate fi manipulată, stăpânită, înșelată, abandonată, lăsată de izbeliște, și cum poate deveni o „monedă potrivită” în socotelile electorale (sau de alt gen) ale altora. Întocmai cum am subliniat mai sus, cartea, cronologic, prin documentele invocate ne înfățișează acele aspecte politice, sociale, religioase, lingvistice etc. care, în timp, au contribuit covârșitor la procesul de deznaționalizare a unei populații, la ignorarea acesteia atât din partea statului în care trăiește, Serbia, cât și din partea patriei limbii lor materne, România, care, în pofida declarațiilor fantasmagorice venite din partea politicianilor ei, nu a avut o strategie de lungă durată referitoare la ființa

acesteia, cu alte cuvinte nu a fost aptă să finalizeze rezolvarea unor probleme capitale. Nu de puține ori s-a putut crea doar impresia că Patria-Mamă mimează încheierea unor proiecte de conservare și protejare a identității românești, respectiv interesul față de românii din afară, chiar și în ciuda mai multor acțiuni și strădanii întreprinse, concrete, de mare anvergură (Conferința de Pace de la Paris, implicarea diplomației române, înainte și în anii de după al Doilea Război Mondial etc.). Întrebarea logică este *de ce?* Cartea, la dilemele de mai sus, nu ne oferă lămuriri directe, explicite, totuși, printre rânduri, se întrezărește, este drept, cu o excesivă discreție, răspunsuri suficiente pentru a ne face o imagine exactă asupra trecutului glorios sau fatidic al unui neam trădat de istorie.

Consecința mușamalizării acutelor probleme cu care se confruntă etnicii români din nord-estul Serbiei, desigur, acumulate de-a lungul istoriei, atât în perioada modernă, cât și după cel de al Doilea Război Mondial, nu se rezumă doar la deteriorarea unității acestora, ci și la agresivitatea procesului de asimilare. Acesta din urmă, arhivat în memoria colectivă ca un rău nevindecabil, precum un tăciune, mocnind, continuă să persiste și să facă victime și în zilele noastre. Politicienii îl consideră un *cui al lui Pepelea* – de sute de ani un subiect incomod; istoricii, unii cu integritate știrbită, evident, la capitolul românilor din nord-estul Serbiei, fac hatârul autorităților, mereu îl tergiversează, fie că nu îl cercetează în profunzime, ca și cum s-ar jena de propria meserie, fie că îl consideră un capriciu al unor timpuri demult apuse; oricum problema au lăsat-o baltă... Jurnaliștii mai des au mușcat din acest măr al discordiei, cazul românilor din nord-estul Serbiei fiind mereu actualizat și comentat prin diferite genuri ale jurnalisticii, mai pe față, mai printre rânduri; clivajele crudei realități, care au atras atenția asupra angoaselor de zi cu zi, au păstrat subiectul la cald. La fel și scriitorii, folcloriștii, lingviștii. Cei din urmă se pare că sunt printre puținii care n-au niciun dubiu, dimpotrivă, fără complexe, sunt singurii care pot afirma că această populație are întemeiată propria identitate națională. Oricum, așa cum reiese și din conținutul cărții lui Draghișă Costandinovici-Traian, lumea este dirijată de fiorul politic, care mai mult

din considerente preconcepute, grandomanie națională, oportunități politice, nu și științifice, nu au așezat într-un echilibru firesc cazul românilor din nord-estul Serbiei. Realitățile românilor din nord-estul Serbiei s-ar putea explica prin adnotarea lui Aldous Huxley: „Adevăruri care continuă să existe, chiar dacă sunt ignorate”. Sârbii îi consideră vlahi, cu o identitate hibrid, chiar și ei înșiși zicându-și vlahi. În România, chiar și de cei care vin în contact și comunică cu această populație, în limba română (pentru că limba română le este limba maternă), sunt considerați români/rumâni, chiar și ei înșiși numindu-se români.

Adevărul, care nu trebuie ignorat în urma lecturării cărții lui Draghișa Costandinovici, *Românii din nord-estul Serbiei între anii 1804–1948*, este că și populația din nord-estul Serbiei a avut și are dreptul la liberul arbitru cu privire la apartenența națională, însă de-a lungul istoriei niciodată n-a fost atât de liberă încât libertățile strivite ale acestei populații să nu ridice semne de întrebare cu privire la intențiile și atitudinile autorităților statului iugoslav, respectiv sârb, sau ale Bisericii Ortodoxe Sârbe. Legat de una dintre pozițiile acesteia, avem privilegiul să amintim că din ordinul Episcopului de Timoc (Ordonanța nr. 765 din 18 august 1899), toți preoții au fost obligați să boteze copiii doar cu nume sârbești, afișate pe o listă în biserică. Se pare că românilor timoceni nu le-a fost dat să decidă liber cărei entități aparțin, care dintre cele două noțiuni îi definesc – cea de român sau cea de sârb, etnonimul de *vlah* fiind un determinant care, în cazul nostru, nu clarifică apartenența națională, mai degrabă schițează una teritorială, „binevenită” în a crea confuzii. În acest sens, pentru a caracteriza această stare, deoarece nebuloasele produse sunt generate din sfera politică, nu științifică, vom apela la gândirea unui politician, este adevărat, cu vederi vaste asupra libertății omului și ale democrației, Abraham Lincoln, și care se potrivește exact situației noastre: „Poți să protestezi unii oameni tot timpul și toți oamenii un timp, dar nu poți să protestezi toți oamenii tot timpul”. De aceea, lucrarea lui Draghișa Costandinovici-Traian aduce din întunericul obscur lumina, îndeamnă și ne provoacă pe de o parte la o recitare a istoriei, la o resetare a conceptelor

perimate, iar pe de altă parte la o acceptare a unor adevăruri dure despre trecutul și prezentul românilor din nord-estul Serbiei. Întâlnim, fapt care nu se poate nega, o populație cu o tradiție autentică – diferită de cea a poporului majoritar, o literatură populară proprie și spectaculoasă, consacrată, cu vizibile rădăcini și trimiteri la literatura și arta populară românească, o limbă distinctă – românească; chiar și acea așa-numită *limbă vlahă* (noi preferăm termenul de *valahă* !) nu este altceva decât limba română arhaică, arhaică în dimensiunea în care populația care a vorbit-o (fiind izolată lingvistic și fără învățământ în limba maternă, iar emanciparea identitară s-a perpetuat în dimensiunea ei ereditară) nu a avut parte de etape evolutive. Mai mult decât atât, așa cum ne divulgă cartea lui Draghișa Costandinovici: „*Se întâmplă uneori ca sătenii simpli, din regiunile mai îndepărtate de frontieră, să se mire că văd pe cineva cu aspect de intelectual vorbind limba lor, dat fiind că sârbii i-au obișnuit să creadă că limba română este un dialect incult, vorbit numai de țigani și de țărani valahi*”. Este clar că populația (românii) au vorbit în graiul strămoșesc limba română și este tot atât de explicită, în consecință, această realitate a fost catalogată drept pacoste dezonorantă.

Dacă această populație care însumează câteva sute de mii de suflete (un capitol aparte, *Recensăminte și realități istorice în viziunea contemporanilor*, este dedicat acestui subiect), cifrele indicând până la peste 300 000, timp de câteva sute de ani ei neavând acces la slujba religioasă în limba maternă, învățământ în limba maternă și nici mijloace românești de informare publică, lăsăm de-o parte, deși nu ar trebui, interdicțiile, presiunile autorităților, falsificarea datelor recensămintelor (reiese că recensămintele, care erau și un bun instrument de manipulare, au prezentat statistici oficiale inexacte și în același timp deformate), impunerea serviciului religios în limba sârbă; întrucât românii au avut de suferit de pe urma originii lor daco-romane, adică diferită de a poporului majoritar, atunci nu greșim gândindu-ne la aspectele unui genocid identitar, săvârșit în mod sistematic asupra acestei populații, care a generat abuziv și intolerabil dezrădăcinarea spirituală, culturală, identitară... Ceea ce contează ține de faptul că această experiență a avut un curs

constant, atât prin durată, cât și prin intensitate, obținându-se, bineînțeles, dimensiunea tragică a unei devastări socioculturale care depășește limitele unei asimilări etnice. Că problema românilor din nord-estul Serbiei nu a fost deloc infimă o deslușim și din afirmațiile lui Tihomir Đorđević: „Știu că la aceasta, mulți dintre patrioții noștri îngrijorați vor da din cap și vor spune că eu comit o trădare față de patrie atunci când mă încumet să vorbesc despre românii din Serbia, care după părerea multora, trebuie să tănuiești sau cel puțin trecuți sub tăcere, pentru că adevărul asupra românilor din Serbia poate să ducă la așa zisa «Chestiune românească din Serbia», care după părerea lor prezintă un mare pericol”. Đorđević identifică 488 de localități locuite de români, în 165 dintre acestea ei fiind majoritari. Ca urmare a unor asemenea atitudini, așa cum au constatat unii cercetători, și „statisticile oficiale sârbești nu se lasă cu nimic mai prejos față de cele bulgărești, falsificările fiind și de această dată grosolane și lipsite de orice argumentare științifică. În primele trei recensăminte organizate de statul sârb și anume în anii 1834, 1841 și respectiv 1843, românii nu au avut o rubrică separată, ei fiind înglobați în masa sârbească”.

Zona geografică situată în dreapta Dunării dintotdeauna a prezentat un interes aparte pentru toate autoritățile care au pus stăpânire asupra ei, începând cu perioada romană și până în zilele noastre, cu deosebirea că au existat și vremuri în care românii aveau drepturi și care, raportat la cele de astăzi, reprezintă de-a dreptul o emancipare națională. Draghișa Costandinovici-Traian ne atrage atenția că „secole întregi timocenii, aflați sub dominație otomană, nu au suferit niciun fel de îngrădire a drepturilor lor naturale (proprietate, religie, limbă, autonomie judecătorească), ci din contră, acestea au fost întărite de către sultani, care au adăugat altele noi, precum cele de ordin fiscal sau interdicția dată musulmanilor de a se stabili pe teritoriul valah”. În urma fondării statului sârb, autoritățile tânărului stat, așa cum stabilea istoricul N.A. Constantinescu, „de îndată ce fură înglobați prin silnicie la statul sârbesc, românii timoceni au pierdut brusc privilegiile de care se bucurau sub turci, autonomie sub cnezi-judecători și strângători de

biruri, aleși de ei, precum și bisericile și școlile create de dânșii în decursul secolelor”.

Este lesne de înțeles de ce autorul cărții, nu întâmplător, un capitol aparte îl dedică tocmai luptei de emancipare a românilor timoceni și potențarea originii lor latine. Renașterea națională timoceană se datorează în speță memoriilor adresate autorităților de la București, cât și forurilor internaționale prin care atrăgeau atenția asupra situației grave în care se află, se cereau școli pentru românii timoceni, dreptul la religie în limba maternă etc. Emanciparea nu s-a bucurat de efectele așteptate. Disensiunile înregistrate în viața neamului românesc durează și astăzi.

Românii din nord-estul Serbiei între anii 1804–1948, prin cele patru capitole: *Recensăminte și realități istorice în viziunea contemporanilor*, *Începutul mișcării de emancipare a românilor timoceni*, *Problema timoceană în anii interbelici*, *Românii timoceni în timpul celui de al Doilea Război Mondial* ne confirmă că nicio faptă, odată săvârșită, nu rămâne necunoscută, niciun subiect nu rămâne de neatins în fața judecății timpului, mai puțin oamenii. Nu toate faptele săvârșite își reclamă făptașii, chiar dacă ele s-au petrecut demult, chiar dacă ele ni se par anacronice, fictive, în aparență luate în seamă. Toate piesele dintr-un puzzle, când vine timpul, își vor găsi locul cuvenit. Cercetarea unor documente ne demonstrează că realitățile și adevărurile, oricât ar fi ele de ascunse sau confidentiale, mai devreme sau mai târziu, în virtutea unor strategii intenționate și programatic deformate, vor ieși la iveală și vor suporta, fără îndoială, oprobiul lumii civilizate, guvernată de dreptate și de libertatea de a spune lucrurilor pe nume.

Citită într-o altă cheie, într-un alt limbaj, cartea este *saga* populației românești din Serbia de Nord-Est în lungul drum, bătut de sute de ani întru împlinirea firescului – dreptul la deplina identitate națională care, s-a dovedit, pe nedrept i-a fost profanată, furată. În concluzie, respingem teza că românii din nord-estul Serbiei nu au o identitate națională certă. Cei care susțin/promovează o astfel de „blasfemie” nu întrevăd caracterul și particularitățile distincte ale acestei populații care încă mai luptă pentru înfăptuirea drepturilor ce i se cuvin.

Premiile Academiei Române

Premiile Academiei Române pe anul 2019 decernate în anul 2021

I. DOMENIUL FILOLOGIEI ȘI LITERATURII

1. Premiul „Timotei Cipariu”

Lucrarea: *Gramatica Limbii Române*

Autori: Ion Bărbuță și Elena Constantinovici

2. Premiul „Bogdan Petriceicu Hasdeu”

Lucrarea: Ediție cronologică integrală Mihai Eminescu, *Opere*, vol. I: *Cronologii și simbioze poetice (1866–1876)*; vol. II: *Cronologii și simbioze poetice (1877–1883)*

Autor: Valentin Coșereanu

3. Premiul „Ion Creangă”

Lucrarea: *Undeva în Transilvania*

Autor: Mirel Talos

4. Premiul „Titu Maiorescu”

Lucrarea: „Grup sburător”. *Trăitul și scrisul împreună în cenaclul lui E. Lovinescu.*

Autor: Ligia Tudurachi

5. Premiul „Lucian Blaga”

Volumul: *Autenticitatea, sensuri și nonsensuri. Teorii românești interbelice în contexte europene.*

Autor: Ștefan Firică

6. Premiul „Mihai Eminescu”

Volumul: *Trecere, petrecere.*

Autor: Ioana Ieronim (Ioana Latham)

7. Premiul „Ion Luca Caragiale” nu s-a acordat.

II. DOMENIUL ȘTIINȚELOR ISTORICE ȘI ARHEOLOGIEI

1. Premiul „Vasile Pârvan”

a) Lucrarea: *The Brooch Workshops from Dacia and the other Danubian Provinces of the Roman Empire (1st c. BC – 3rd c. AD)*

Autor: Sorin Cociș

b) Lucrarea: *Siret – „Dealul Ruina”. Așezarea fortificată din epoca timpurie a fierului.*

Autor: Ion Mareș

2. Premiul „Dimitrie Onciul”

Lucrarea: *Valori ale ortodoxiei românești. Mănăstirea Căldărușani* (vol. I–II)

Autor: Florin Șerbănescu

3. Premiul „George Barițiu”

Lucrarea: *Archaeological explorations of magic and witchcraft in Iron Age Transylvania*

Autori: Aurel Rustoiu

4. Premiul „Nicolae Bălcescu”

Lucrarea: *Securitatea și exilul intelectualilor români în Italia*

Autor: Anca Stângaciu

5. Premiul „A.D. Xenopol”

Lucrarea: *Relațiile diplomatice româno-italiene în timpul Primului Război Mondial 1914–1918*

Autor: Mihail Dobre

6. Premiul „Mihail Kogălniceanu”

Lucrarea: *Populația Românească din Peninsula Balcanică*

Autor: Dorin Lozovanu (Republica Moldova)

7. Premiul „Eudoxiu Hurmuzaki”

Lucrarea: *Românii din Transilvania, Banat, Crișana, Sătmăr și Maramureș în Primul Război Mondial* (partea I și II)

Editor: Ioan Popa

8. Premiul „Nicolae Iorga”

Lucrarea: *Unirea Basarabiei cu România și recunoașterea ei internațională*

Autor: Valentin Burlacu (Republica Moldova)

III. DOMENIUL ȘTIINȚELOR MATEMATICE

1. Premiul „Simion Stoilow”

a) Lucrarea: *Global and blow-up radial solutions for quasilinear elliptic systems arising in the study of viscous, heat conducting fluids*

Autor: Marius Ghergu

b) Lucrarea: *Generalized q-Gaussian von Neumann algebras with coefficients I: Relative strong solidity*

Autor: Bogdan Teodor Udrea

2. Premiul „Spiru Haret”

Monografia: *Diffusion in random Fields – Application to transport in Groundwater*

Autor: Nicolae Suci

3. Premiul „Dimitrie Pompeiu”

Monografia: *Lipschitz Functions*

Autori: Ștefan Cobzaș și Adriana Nicolae

4. Premiul „Gheorghe Țițeica”, Secția de științe matematice nu are propuneri.

5. Premiul „Gheorghe Lazăr”, Secția de științe matematice nu are propuneri.

6. Premiul „Grigore C. Moisil”, Secția de științe matematice nu are propuneri.

7. Premiul „Petre Sergescu”, Secția de științe matematice nu are propuneri.

IV. DOMENIUL ȘTIINȚELOR FIZICE

1. Premiul „Constantin Miculescu”

Grupul de lucrări: *Modelarea macroscopică a generării de armonice superioare în configurații existente experimental*

Autori: Katalin Kovács și Valer Toșa

2. Premiul „Dragomir Hurmuzescu”

Grupul de lucrări: *Modelări teoretice ale heterostructurilor feroelectrice*

Autor: Lucian Dragoș Filip

3. Premiul „Radu Grigorovici”

Grupul de lucrări: *Noi biosenzori nanostructurați și proceduri electrochimice pentru determinarea de inițiatori ai stresului oxidativ, al efectului asupra biomoleculelor și mecanisme de reglare ale acestuia*

Autori: Mădălina Maria Bârsan, Teodor Adrian Enache și Victor Constantin Diculescu

4. Premiul „Horia Hulubei” nu s-a acordat.

5. Premiul „Ștefan Procopiu” nu s-a acordat.

V. DOMENIUL ȘTIINȚELOR CHIMICE

1. Premiul „Costin D. Nenițescu”

Grupul de lucrări: *Polimeri siliconici concepuți pentru traductoare pe bază de elastomeri*

Autor: Codrin Țugui

2. Premiul „I.G. Murgulescu”

a) Grupul de lucrări: *Materiale și nanomateriale avansate cu design și proprietăți adaptate pentru multiple aplicații*

Autor: Irina Atkinson

b) Grupul de lucrări: *Utilizarea complementară a metodelor spectroscopice pentru investigarea sistemelor supramoleculare*

Autor: Iulia Matei

3. Premiul „Gheorghe Spacu”

Grupul de lucrări: *Contribuții în domeniul chimiei coordinative și organometalice a elementelor staniu și plumb și sinteză de tectoni organostaniu în ingineria cristalină*

Autor: Adrian-Alexandru Someșan

4. Premiul „Nicolae Teclu”

Grupul de lucrări: *Contribuții în domeniul catalizei heterogene cu aplicații în energetica hidrogenului: stocare chimică și utilizare*

Autor: Mihaela Diana Lazăr

5. Premiul „Cristofor I. Simionescu”

Grupul de lucrări: *Structuri heterociclice oligomere și polimere pentru materiale avansate în (opto)electronică*

Autor: Cătălin-Paul Constantin

VI. DOMENIUL ȘTIINȚELOR BIOLOGICE

1. Premiul „Nicolae Simionescu”

Grup de 16 lucrări 2016–2019 pe tema *Identificarea de noi molecule cu potențial terapeutic, anticanceros și antiproliferativ*

Autor: Valentin Zaharia

2. Premiul „Emanoil Teodorescu”

Suită de nouă lucrări 2011–2019 în domeniul *Mecanismele de generare și menținere a durerii neuropatice (activarea microfagelor și microgliilor, rolul chemokinelor activitatea canalelor ionice din neuronii ganglionilor dorsali spinali)*

Autor: Violeta Ristoiu

3. Premiul „Emil Racoviță” nu s-a acordat.

4. Premiul „Grigore Antipa” nu s-a acordat.

VII. DOMENIUL ȘTIINȚELOR GEONOMICE

1. Premiul „Grigore Cobălcescu”

Lucrarea: *Late Pleistocene to Holocene paleoenvironmental changes in the NW Black Sea*

Autori: Andrei Briceag, Anastasia Yanchilina (SUA), William B.F. Ryan (SUA), Marius Stoica* și Mihaela Melinte*

2. Premiul „Ludovic Mrazec”

Lucrarea: *When a mudstone was actually a „sand”: Results of a sedimentological investigation of the bituminous marl formation (Oligocene), Eastern Carpathians of Romania*

Autori: Juergen Schieber (SUA), Crina Miclăuș*, Anca Seserman, Bei Liu (SUA) și Juan Teng (SUA)

3. Premiul „Gheorghe Munteanu-Murgoci”

Lucrarea: *Degradation processes of iron-sulfides and calcite containing aggregates from asphaltic mixtures*

Autori: Nicolae Har, Alexandru Lăzărean, Mihai Iliescu, Nicolae Ciont și Ioan Florin Abrudan

4. Premiul „Ștefan Hepites”

a) Lucrarea: *Using Vertical Electrical Soundings to characterize seawater intrusions in the southern area of Romanian Black Sea coastline*

Autori: Bogdan Mihai Niculesu, Gina Andrei

b) Lucrarea: *Structural and Geodynamic Ideas on the Galati-Izvoarele Seismic-Prone Area (Eastern Romania)*

Autori: Lucian Beșuțiu*, Mihail Diaconescu, Luminița Zlăgneaș și Andreea Craiu

5. Premiul „Simion Mehedinți”

a) Lucrarea: *Future land use/cover changes in Romania: regional simulations based on CLUE-S model and CORINE land cover database*

Autori: Gheorghe Kucsicsa, Elena-Ana Popovici*, acad. Dan Bălțeanu, Ines Grigorescu*, Monica Dumitrașcu* și Bianca Mitrică (Dumitrescu*)

b) Lucrarea: *Ținutul Ciceului – Analiză regională*

Autor: Alexandra-Camelia Marian-Potra

VIII. DOMENIUL ȘTIINȚELOR TEHNICE

1. Premiul „Aurel Vlaicu”

a) Grupul de lucrări: *Mecanica materialelor compozite*

Autori: Dan Mihai Constantinescu și Ștefan Sorohan

b) Cartea: *Convertoare de curent continuu hibride*

Autori: Octavian Cornea, Dan Hulea și Nicolae Muntean

2. Premiul „Traian Vuia”

a) Cartea: *Metode numerice în tehnică*

Autor: Nicolae Ursu-Fischer (în colectiv)

Auror: Mihai Ursu (în colectiv)

b) Grupul de lucrări: *Sistem radar bistatic cu receptor fix de sol și transmițător de oportunitate satelitar (Bistatic radar system with a fixed ground-based receiver and spaceborne transmitter of opportunity)*

Autori: Andrei Anghel și Remus Cacoveanu

3. Premiul „Henri Coandă”

Cartea: *Introduction in optimisation of industrial robots: theory and applications*

Autori: Cornel Brișan, Cătălin Boantă și Veturia Chiroiu*

4. Premiul „Constantin Budeanu”

a) Cartea: *Percepția prin particule*

Autor: Radu Dănescu

b) Grupul de lucrări: *Research at the confluence of machine learning, computer vision, and robotics (Cercetări multidisciplinare la confluența învățării automate a viziunii computerizate și a roboticii)*

Autori: Radu Timofte, Eirikur Agustsson (Elveția), Fabian Mentzer (Elveția), Michael Tschannen (Elveția), Luc Van Gool (Elveția)

5. Premiul „Anghel Saligny”

Cartea: *Tratat de inginerie termică în clădiri*

Autori: Mihai Iliina și Cătălin Lungu

6. Premiul „Petre Sergescu” (istoria științelor și tehnicii)

Cartea: *Radarul românesc. O istorie vie*

Coordonator: Anton Muraru

IX. DOMENIUL ȘTIINȚELOR AGRICOLE ȘI SILVICE

1. Premiul „Ion Ionescu de la Brad” – agricultură, economie, botanică

Lucrarea: *Cercetări privind floarea soarelui în Republica Moldova*

Autor: Maria Duca

2. Premiul „Gheorghe Ionescu-Șișești” – agricultură, știința solului, îmbunătățiri funciare, horticultura, zootehnie

a) Lucrarea: *Tratat de legumicultură specială*

Autori: Costel Vânătoru, Bianca Mușat și Camelia Bratu

b) Lucrarea: *Alternative Swine Management Systems*

Autori: Ioan Huțu, Gary Onan

3. Premiul „Marin Drăcea” – silvicultură, ecologie, cercetare forestieră, protecția mediului

Lucrarea: *Forest Science for a Sustainable Forestry and Human Wellbeing*

Autori: Ecaterina Nicoleta Apostol, Mihai Andrei Tănase, Constantin Nechita, Ionuț-Silviu Pascu și Marius Budeanu

X. DOMENIUL ȘTIINȚELOR MEDICALE

1. Premiul „Daniel Danielopolu”

Lucrarea: *Advancements of Mass Spectrometry in Biomedical Research*

Autor: Alisa G. Woods, SUA (în colectiv)

2. Premiul „Gheorghe Marinescu”

Lucrarea: *Adicția digitală – boală a societății postmoderne*

Autor: Adina-Brîndușa Baci

3. Premiul „Victor Babeș”

Lucrarea: *Autopsii medico-istorice*

Autor: Octavian Buda

4. Premiul „Iulian Hațieganu”

Lucrarea: *Tratat de patologie și chirurgie esofagiană*

Coordonatori: Silviu Constantinoiu, Ioan Cordoș, Constantin Ciuce și Viorel Scripcaru

5. Premiul „Ștefan S. Nicolau” nu s-a acordat.

6. Premiul „Constantin I. Parhon” nu s-a acordat.

XI. DOMENIUL ȘTIINȚELOR ECONOMICE, JURIDICE ȘI SOCIOLOGIEI

Domeniul științelor economice

1. Premiul „Petre S. Aurelian”

Grupul de lucrări: *Integrarea monetară și incertitudinea economică – The micro-foundations of an open economy money demand: An application to central and eastern European countries*, Journal of Macroeconomics, 60, 2019; *The money demand and the loss of interest for the euro in Romania*, Applied Economics Letters, Vol.26, No.3, 2019; *Does the U.S. economic policy uncertainty connect financial markets? Evidence from oil and commodity currencies*, Energy Economics, 83, 2019

Autor: Claudiu Tiberiu Albulescu

2. Premiul „Virgil Madgearu”

Lucrarea: *Productivitatea muncii și performanța în agricultură*

Autor: Costel C. Negrei

3. Premiul „Victor Slăvescu”

Lucrarea: *Afaceri internaționale performante în secolul 21. Noi abordări și soluții*

Autori: Victor Danciu, Mihaela Gabriela Belu și Dorel Paraschiv

4. Premiul „Nicholas Georgescu-Roegen”

Lucrarea: *The Romanian Economy. A Century of Transformation (1918–2018)*

Autori: Luminița Chivu*, Valeriu Ioan-Franc, membru corespondent al Academiei Române, George Georgescu* și Jean-Vasile Andrei

Domeniul sociologiei

5. Premiul „Dimitrie Gusti”

Lucrarea: *Sociologia proastei guvernări în România interbelică*

Autor: Bogdan Bucur

6. Premiul „Henri H. Stahl”

Lucrarea: *Boieri și aristocrați români în secolul al XIX-lea – studiu de mentalitate și moravuri în spațiul privat*

Autor: Elena Olariu

Domeniul științelor juridice

7. Premiul „Simion Bărnuțiu”

Lucrarea: *Răspunderea contractuală. O analiză juridică și economică*

Autor: Cristian Paziuc

8. Premiul „Nicolae Titulescu” nu s-a acordat.

9. Premiul „Andrei Rădulescu” nu s-a acordat.

XII. DOMENIUL FILOSOFIEI, TEOLOGIEI, PSIHOLOGIEI ȘI PEDAGOGIEI

1. Premiul „Constantin Rădulescu-Motru”

Lucrarea: *Pedagogia învățământului primar și preșcolar*, vol. I–II

Autori (coordonatori): Ion-Ovidiu Pânișoară și Marin Manolescu

2. Premiul „Dumitru Stăniloae”

Lucrarea: *Omul lăuntric. Andrei Scrima și fizionomia experienței spirituale*

Autor: Ioan Alexandru Tofan

3. Premiul „Mircea Florian” nu s-a acordat.

4. Premiul „Ion Petrovici” nu s-a acordat.

5. Premiul „Vasile Conta” nu s-a acordat.

XIII. DOMENIUL ARTELOR, ARHITECTURII ȘI AUDIOVIZUALULUI

Domeniul muzicologiei

1. Premiul „Ciprian Porumbescu”

Lucrarea: *Cărțile psalmilor. Reflexii în sonor*

Autor: Carmen Stoianov

Domeniul istoriei artei

2. Premiul „George Oprescu”

Lucrarea: *Picturi murale extrase: istorie, restaurare, monitorizare*

Autor: Maria-Magdalena Droboță

Domeniul artei plastice

3. Premiul „Ion Andreescu”

Expoziția: *Gestul în desen* (Muzeul de Artă Constanța, Muzeul de Artă Vizuală Galați)

Autor (grafician): Florin Stoiciu

Domeniul arhitecturii

4. Premiul „Duliu Marcu”

Lucrarea: *Ambasada statului Kuwait* din București (finalizată și recepționată în 2019)

Autori: dr. arh. Vladimir Arsene

Domeniul artelor spectacolului, ex aequo

5. Premiul „Aristizza Romanescu”

a) Lucrarea: *Călătoria fantastică a Maronei* (coproducție România, Franța, Belgia)

Autor (regizor): Anca Damian

b) Lucrările: *Mazurka* (regia Alexandru Hausvater) și *Scripcarul pe acoperiș* (regia Andrei Munteanu)

Autor (scenograf): Viorica Petrovici

Domeniul creației muzicale

6. Premiul „George Enescu” nu s-a acordat.

Domeniul etnograției și folclorului

7. Premiul „Simion Florea Marian” nu s-a acordat.

XIV. DOMENIUL ȘTIINȚEI ȘI TEHNOLOGIEI INFORMAȚIEI

1. Premiul „Tudor Tănăsescu”

Două lucrări: *Deep Learning Neural Architecture in Emotion Recognition for Romanian Language* și *Noisy Speech Emotion Recognition in Romanian Language*

Autori: Marius Dan Zbancioc și Monica Feraru

2. Premiul „Grigore Moisil”

Grup de șapte lucrări: *Învățare nesupervizată, reguli de asociere relațională și aplicații*

Autor: Gabriela Czibula

3. Premiul „Mihai Drăgănescu” nu s-a acordat.

4. Premiul „Gheorghe Cartianu” nu s-a acordat.

Notă

* A primit Premiul Academiei Române

Diplome și distincții acordate de Academia Română în anul 2021

Academia Română a acordat zece diplome „Meritul Academic” și nouă diplome „Distincția Culturală”.

Diploma „Meritul Academic”

1. Lucia Hossu-Longin, jurnalist și realizator de televiziune
2. Prof. univ. dr. Gábor Xantus, director de imagine, scenarist
3. Dr. Aron Xantus, regizor
4. Centrul de Studii Transilvane
5. Constantin-Emil Ursu, director general al Muzeului Național al Bucovinei
6. Prof. dr. Gheorghe Marinică, coordonator al volumului *Monografia Ploieștiului*
7. Prof. dr. Constantin Trestioreanu, președintele Societății Culturale „Ploiești – Mileniul III”, coordonator al volumului *Monografia Ploieștiului*

8. Filiala din Timișoara a Academiei Române
9. Dr. Cristian Păunescu, economist – în semn de recunoaștere și prețuire pentru cercetările privind istoria leului și a Băncii Naționale a României
10. Prof. Nicolae Florea, membru de onoare al Academiei Române (7 iunie 2021)

Diploma „Distincția Culturală”

1. Revista „Orașul”, revistă de cultură urbană
2. Octavian Hoandră, scriitor, realizator de televiziune – pentru opera jurnalistică și obiectivitatea reflectării Academiei Române
3. George Mihăiță, actor, director al Teatrului de Comedie
4. Horațiu Mălăele, actor, regizor, caricaturist
5. Conf. univ. dr. Mireille-Carmen Rădoi, director general al Bibliotecii Centrale Universitare „Carol I”
6. Maia Morgenstern, actriță, director al Teatrului Evreiesc de Stat
7. Dorel Vișan, actor
8. Radu Boroianu, regizor, om de cultură
9. Prof. dr. Dumitru Preda – pentru lucrarea *Sub semnul Marii Uniri – campaniile Armatei române pentru întregirea țării 1916–1920*

Cuvinte de gratitudine transmise la acordarea Premiilor Academiei Române

Premiul „Dimitrie Pompeiu”

acordat de Secția de științe matematice

Acest premiu ne onorează în mod deosebit și totodată constituie un puternic stimulent pentru activitatea viitoare a unuia dintre autori (AN) și o rasplată la sfârșitul carierei pentru celălalt (SC). De asemenea deosebite mulțumiri domnului profesor Radu Miculescu (laureat al Premiului Academiei pentru anul 2004), coautor al cărții și inițiatorul acestui proiect, pentru excelența colaborare.

Prof. Ștefan Cobzaș
Conf. Adriana Nicolae

Premiul „I.G. Murgulescu”

acordat de Secția de științe chimice

Doresc să adresez sincere mulțumiri Academiei Române pentru onoarea acestei distincții. Acordarea Premiului „I.G. Murgulescu” de către Secția de științe chimice reprezintă recunoașterea rezultatelor obținute într-un domeniu de cercetare actual, și anume cel al interacțiilor necovalente în sisteme supramoleculare investigate prin tehnici spectroscopice moderne. Grupul de lucrări *Utilizarea complementară a metodelor spectroscopice pentru investigarea sistemelor supramoleculare* a fost elaborat împreună cu cercetătorii din colectivul coordonat de dr. Gabriela Ioniță, în cadrul Institutului de Chimie Fizică „Ilie Murgulescu” al Academiei Române. Astfel, Colectivul de chimie cuantică și structură moleculară ce activează în Institut, alături de Catedra de chimie fizică a Facultății de Chimie a Universității din București, continuă tradiția formării de specialiști în dome-

niul spectroscopiei moleculare inițiată de acad. Ilie G. Murgulescu în cadrul școlii românești de chimie fizică.

Gândurile mele de mulțumire se îndreaptă către mentorii care m-au format și îndrumat în activitatea științifică, precum și către colegii care m-au sprijinit și m-au încurajat cu răbdare și încredere. Acordarea acestei distincții marchează un moment de referință în cariera mea de cercetător.

Iulia Matei
Institutul de Chimie Fizică „Ilie Murgulescu”

Premiul „Gheorghe Spacu”

acordat de Secția de științe chimice

M-am simțit extrem de onorat atunci când am fost anunțat că am fost desemnat câștigător al Premiului „Gheorghe Spacu” pentru rezultatele obținute în anul 2019. Faptul că am avut oportunitatea de a primi fizic această distincție la sediul Academiei Române, m-a inspirat și m-a făcut să îmi doresc să mai ajung acolo, cândva, în calitate de membru. Văzând atâția cercetători din toate domeniile, de toate vârstele, pot spune că sunt mândru de acest premiu primit încă la începuturile carierei mele. Sper ca activitatea de cercetare pe care o desfășor să aducă în continuare ceva nou domeniului și să atragă cât mai multe surse de finanțare. Țin pe această cale să îi mulțumesc mentorului meu, academicianului prof. dr. Cristian Silvestru, care m-a inspirat și mi-a deschis această cale spre lumea științelor chimice.

Cu deosebită considerație,

Adrian-Alexandru Someșan

Premiul „Aurel Vlaicu”

acordat de Secția de științe tehnice

Considerăm o mare onoare faptul că ni s-a acordat Premiul Academiei Române! Ne onorează, în egală măsură, predecesorii noștri recompensați, în timp, cu această înaltă distincție: Adrian Bejan, Ștefan Staicu, Vasile Marinca, Dorel Banabic – pentru a menționa doar câteva nume.

Premiul „Aurel Vlaicu” (pentru grupul de lucrări *Mecanica materialelor compozite*) 57

reprezintă, pentru noi, recunoașterea activității de cercetare desfășurate în ultimii 15 ani. În toată această perioadă, am participat la contracte de cercetare naționale și internaționale care s-au concretizat în crearea unei infrastructuri competitive și au generat noi idei în dezvoltarea cercetării materialelor compozite. Aceste materiale reprezintă viitorul unor industrii diverse: de la avioane, autovehicule și ambarcațiuni, la recipiente și conducte, articole sportive, echipamente și dispozitive medicale. În ultimii ani, tehnologiile de fabricare aditivă au devenit din ce în ce mai sofisticate, făcând posibilă producerea unor componente structurale cu destinații speciale.

Cantitatea de informații științifice care se publică la ora actuală este uriașă, de aceea este nevoie de cooperare între grupurile de cercetare la nivel național: dacă fiecare cercetător va veni cu expertiza sa, atunci contribuțiile românești în domeniu vor avea o mai mare relevanță pe plan internațional. În acest sens ne-am propus să promovăm inițiative care să facă rezultatele cercetării românești în sfera materialelor compozite mult mai vizibile.

Considerăm, așadar, acordarea prestigiosului Premiu „Aurel Vlaicu” nu doar o provocare pentru activitatea științifică viitoare, ci și o obligație asumată pentru a crea un mediu propice în care tinerii să dezvolte cercetările într-un domeniu atât de promițător.

Prof. dr. ing. Dan Mihai Constantinescu
Prof. dr. ing. Ștefan Sorohan

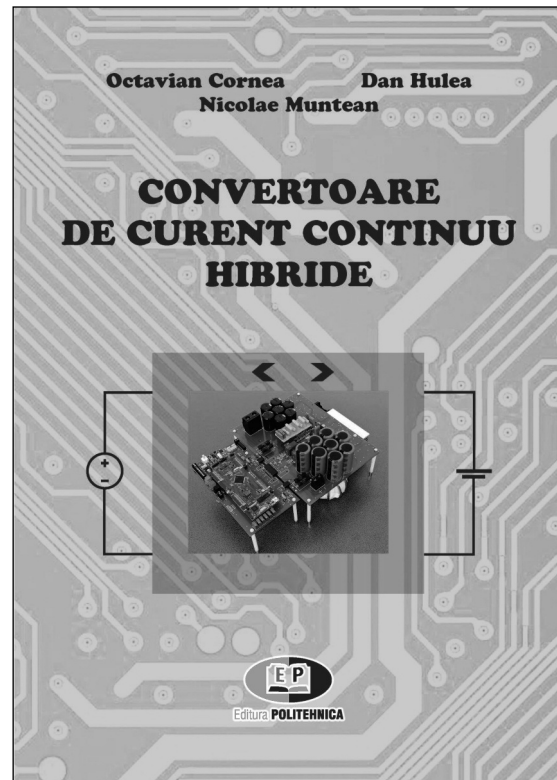
Premiul „Aurel Vlaicu”

acordat de Secția de științe tehnice

Când Academia Română oferă, în prag de sărbători, un premiu atât de onorant, ca o recunoaștere a contribuțiilor profesionale aduse printr-o lucrare, nu poate fi pentru premiați decât un moment de deosebită satisfacție și împlinire.

Mulțumim Secției de științe tehnice pentru faptul că a apreciat cartea noastră *Convertoare de curent continuu hibride*, acordându-i Premiul „Aurel Vlaicu”!

Mulțumim Filialei din Timișoara a Academiei Române și Universității Politehnica pentru faptul că au promovat cartea, iar Edituri Politehnica

pentru sprijinul acordat în tehnoredactare și producție!

Cartea, având autori din trei generații, cuprinde o sinteză a activității de cercetare întinsă pe mai mult de zece ani, într-un domeniu de actualitate: conversia statică a energiei electrice în curent continuu, cu aplicații în domeniile energiilor regenerabile, rețelelor electrice inteligente și sistemelor electrice și electronice pentru automobile.

Contribuțiile aduse de către autori în lucrare sunt atât în privința unor noi configurații de sisteme cu electronică de putere, cât și în analiza și proiectarea acestora, în aplicații dedicate. Astfel, lucrarea are o adresabilitate relativ largă: ingineri din cercetare și industrie, studenți la ciclurile de master și doctorat și cadre didactice din domeniile inginerie electrică, electroenergetică și electronică de putere.

Ne bucurăm de faptul că, de-a lungul acestor peste zece ani de cercetare în domeniul electronicii de putere, contribuțiile sintetizate în carte au fost recunoscute prin numeroase citări ale unor lucrări publicate la conferințe internaționale și reviste științifice cu impact.

Premiul acesta obligă. Dar luând în considerare faptul că între vârsta celui mai experimentat autor și a celui mai tânăr sunt mai mult de 30 de

ani, continuitatea cercetărilor din acest domeniu este asigurată, iar rezultatele ce vor veni vor avea, ca referință, onorantele aprecieri pe care ni le-a adus acest premiu.

Conf. dr. ing. Octavian Cornea
Asist. dr. ing. Dan Hulea
Prof. dr. ing. Nicolae Muntean

Premiul „Traian Vuia”

acordat de Secția de științe tehnice

Ne exprimăm gratitudinea față de Academia Română care ne-a acordat Premiul „Traian Vuia” pentru grupul de lucrări intitulat *Sistem radar bistatic cu receptor fix de sol și transmițător de oportunitate satelitar*. Mulțumim Agenției Spațiale Române (ROSA) și Agenției Spațiale Europene (ESA) care au finanțat activitățile de cercetare pe care se bazează grupul de lucrări premiat, Universității Politehnica din București și Centrului de Cercetare pentru Informație Spațială (CEOSpaceTech), care ne-au pus la dispoziție infrastructura de cercetare și au facilitat campaniile de testare. Mulțumim în mod deosebit profesorului dr. ing. Mihai Datcu (co-autor al articolelor premiate) pentru implicarea în definirea direcției de cercetare și pentru facilitarea colaborărilor internaționale. De asemenea, mulțumim dr. Dirk Geudtner (manager al sistemului Sentinel-1 în cadrul ESA) și profesorului dr. ing. Mihnea Udrea (decan al Facultății de Electronică, Telecomunicații și Tehnologia Informației), care ne-au susținut candidatura. Grupul de lucrări premiat este format din două articole publicate în anul 2019 în reviste cotate ISI-Q1. Primul articol „COBIS: Opportunistic C-Band Bistatic SAR Differential Interferometry” prezintă sistemul radar bistatic proiectat și testat care măsoară deplasări milimetrice utilizând interferometrie cu mai multe treceri. COBIS reprezintă prima platformă de tip bistatic cu astfel de capabilități interferometrice prezentată în literatura de specialitate internațională. Cel de-al doilea articol intitulat „Compact Ground-Based Interferometric Synthetic Aperture Radar: Short-range structural monitoring” este rezultatul unei colaborări între șase centre de cercetare și prezintă cele mai noi sis-

teme radar interferometrice având cel puțin o componentă la nivelul solului.

Conf. dr. ing. Andrei Anghel
Conf. dr. ing. Remus Cacoveanu

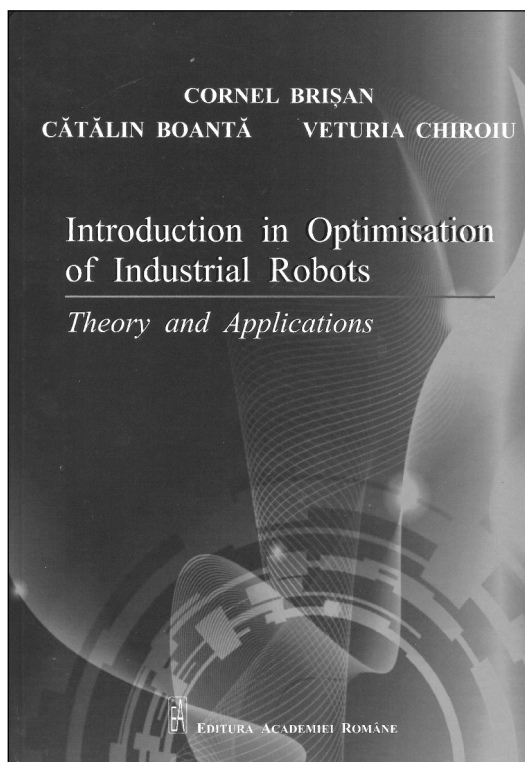
Premiul „Henri Coandă”

acordat de Secția de științe tehnice

Academia Română este una dintre instituțiile perene și reprezentative ale statului. Apreciem că obținerea unui premiu al Academiei Române este un eveniment deosebit și unic pentru un cercetător și, într-o anumită măsură, o picătură de nemurire.

Suntem, deci, recunoscători pentru onoarea ce ni s-a făcut prin acordarea Premiului „Henri Coandă” pe anul 2019, mulțumind Academiei Române și mai ales Secției de științe tehnice pentru sprijinul acordat în apariția monografiei și respectiv, în acordarea premiului.

Monografia *Introduction in Optimisation of Industrial Robots – Theory and Applications* este structurată pe șapte capitole și se adresează atât specialiștilor în domeniul roboticii, cât și studenților de la facultățile de profil. Atât problema modelării roboților (cu aplicații în dezvoltarea de modele virtuale pentru roboți), cât și cea a optimizării acestora sunt probleme de

actualitate în domeniul amintit. Monografia vizează, cu precădere, aceste două probleme și, deci, prezintă atât metode de modelare a roboților (seriali și paraleli), cât și elemente de optimizare a roboților cu ajutorul algoritmilor specializați, cum ar fi algoritmi genetici. Sunt prezentate modele matematice pentru topologii seriale și paralele de roboți reprezentativi. De asemenea sunt prezentați algoritmi de optimizare aplicați pentru aceste topologii. În final se prezintă o analiză comparativă a unor algoritmi reprezentativi de optimizare, cu recomandări de utilizare a acestora în funcție de scopul optimizării.

Monografia prezintă, în principal, rezultate proprii ale cercetărilor efectuate de autori pe parcursul mai multor ani și în cadrul unor proiecte de cercetare naționale și internaționale.

Prof. dr. ing. Cornel Brișan
Dr. ing. Cătălin Boantă
Dr. mat. Veturia Chiroiu

Premiul „Constantin Budeanu”

acordat de Secția de științe tehnice

Mulțumesc Academiei Române pentru acordarea Premiului „Constantin Budeanu”, un premiu care mă onorează dar mă și obligă. Prezența în Aula Academiei, în compania unor distinse personalități ale națiunii, este pentru mine o experiență pe care nu o voi uita niciodată.

Percepția prin particule este o lucrare bazată pe ideea că starea unui sistem nu trebuie neapărat estimată „de jos în sus”, pornind de la date senzoriale, precum imaginile sau hărțile de distanțe, aplicând algoritmi de extragere de trăsături și apoi combinând aceste trăsături pentru extragerea parametrilor stării de estimat, ci se poate estima și „de sus în jos”, generând ipoteze ale stării (particulele) și verificând aceste ipoteze față de datele senzoriale disponibile. Deși spațiul stărilor poate avea multe dimensiuni și domeniul de valori pe fiecare dimensiune poate fi practic infinit, potrivirea iterativă a ipotezelor, eliminând pe cele nepotrivite și amplificând pe cele care corespund datelor senzoriale, duce la o convergență rapidă. În volumul publicat am descris mai multe soluții bazate pe principiul filtrării particulelor: esti-

marea unei suprafețe 3D (banda de circulație), estimarea stării multiplelor obiecte din traficul auto, estimarea stării celulelor unei hărți de ocupare, precum și a vitezelor obiectelor aflate în aceste celule sau estimarea înălțimilor și a vitezelor dintr-o hartă de înălțimi.

Rezultatele mele nu ar fi putut fi obținute fără colectivul de cercetare în domeniul procesării imaginilor și a recunoașterii formelor, din cadrul Departamentului calculatoare al Universității Tehnice din Cluj-Napoca, colectiv fondat și condus de profesorul Sergiu Nedevschi, grup în care activez de 20 de ani. Mulțumesc domnului profesor pentru încrederea și susținerea pe care mi le-a acordat și mulțumesc colegilor pentru ajutorul lor. Mulțumesc în special colegilor mei Florin Oniga și Tiberiu Marița, care au realizat sistemele preliminare, care au făcut posibilă activitatea mea de cercetare.

Prof. dr. ing. Radu Dănescu

Premiul „Constantin Budeanu”

acordat de Secția de științe tehnice

Premiile Academiei Române sunt cele mai înalte distincții din România, marcând rezultate deosebite în cercetare și lucrări de înaltă ținută științifică.

Suntem onorați de Academia Română prin acordarea Premiului „Constantin Budeanu” pentru două articole ce vizează compresia învățată de imagini, publicate în anul 2019 în cele mai importante conferințe internaționale din domeniul Computer Vision. Prin acest premiu ne alăturăm înaintașilor iluștri care au avansat cunoașterea.

Mulțumim Secției de științe tehnice a Academiei Române și comisiei care au apreciat contribuțiile noastre științifice.

Primul articol „Practical Full Resolution Learned Lossless Image Compression” a fost publicat de IEEE/CVF Conference on Computer Vision and Pattern Recognition 2019 și introduce L3C, primul sistem de compresie de imagini fără pierdere de informație care învață din imaginile de antrenare și este inovator în sensul menținerii unei complexități scăzute atât pentru compresie cât și, mai ales, pentru decompresia de imagini. L3C are o performanță superioară codecurilor standard actuale, precum PNG, WebP sau JPEG 2000.

Al doilea articol „Generative Adversarial Networks for Extreme Learned Image Compression” a fost publicat de IEEE/CVF International Conference on Computer Vision 2019 și introduce primul sistem de compresie de imagini care învață din imaginile de antrenare și folosește modele generative (GAN-uri). La decompresie modelul sintetizează detalii pe care nu își permite să le stocheze în compresie, obținând rezultate plăcute vizual la rate de biți la care metodele anterioare eșuează și prezintă artefacte puternice.

Aceste articole sunt parte dintr-un grup de lucrări de cercetare în domeniul compresiei de imagini din perioada în care autorii au fost afiliați Grupului de percepție augmentată, din cadrul Laboratorului de vedere artificială de la ETH Zürich, Elveția. Direcția de cercetare este în continuare dezvoltată de toți premiații distincției „Constantin Budeanu”.

Prof. dr. ing. Radu Timofte
Dr. Eirikur Agustsson
Dr. Fabian Mentzer
Dr. Michael Tschannen
Prof. dr. ing. Luc Van Gool

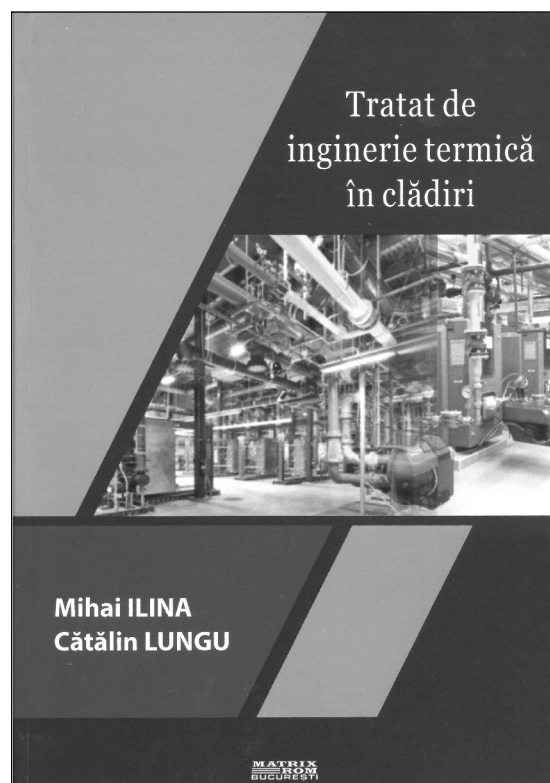
Premiul „Anghel Saligny”

acordat de Secția de științe tehnice

Mulțumim tuturor membrilor Academiei Române care au analizat și au apreciat lucrarea *Tratat de inginerie termică în clădiri*, Prezidiului care a acceptat propunerea Secției de științe tehnice și, nu în ultimul rând, domnului Iancu Ilie, directorul editurii MATRIX ROM, care ne-a încurajat și consiliat cum să concurăm pentru obținerea prestigiosului Premiu „Anghel Saligny”.

Domeniul instalațiilor pentru clădiri în general, cel al instalațiilor de încălzire în particular, s-au dezvoltat fulminant în ultimii 20–30 de ani pe baza studiilor și cercetărilor concentrate pe analiza parametrilor de confort și de calitate a aerului din clădirile civile, contribuind substanțial la creșterea nivelului de confort al oamenilor în toate domeniile de activitate.

De aceea autorii, cu o vastă experiență atât didactică, dar și de proiectare și consultanță tehnică, au considerat că o lucrare cumulativă, care să acopere atât probleme teoretice, cât și

practice care stau la baza cercetării, proiectării, executării și exploatării instalațiilor de încălzire, ar putea fi foarte utilă pentru toți specialiștii din domeniul instalațiilor.

Lucrarea, organizată în 20 de capitole și desfășurată pe mai mult de 1700 de pagini, conține toate informațiile necesare pentru înțelegerea fenomenelor fizice care guvernează funcționarea instalațiilor termice (transferul de căldură și termodinamica tehnică, repaosul și mișcarea fluidelor, măsurările și automatizarea instalațiilor). Sunt, de asemenea, detaliate și exemplificate calculele de dimensionare a componentelor sistemelor de încălzire, punând accent pe caracteristicile tehnice ale echipamentelor atât la nivel individual, cât și integrate în sistem.

Autorii au acordat atenție și tendinței globale de înlocuire a surselor clasice de încălzire a clădirilor (cazane, sobe etc.) cu surse regenerabile de generare a căldurii, alocând capitole speciale pentru sisteme termice utilizând panouri solare termice, pompe de căldură sau biomasa.

Prin faptul că lucrarea include toate informațiile teoretice și practice pe care un bun inginer termician, un cadru didactic de specialitate sau un cercetător în domeniul confortului mediului interior trebuie să le dețină, autorii

cărții *Tratatul de inginerie termică în clădiri* au generat o referință tehnică națională de nelipsit din bibliotecile specialiștilor din domeniul ingineriei termice.

Prof. dr. ing. Mihai Ilina
Conf. dr. ing. Cătălin Lungu

Premiul „Petre Sergescu” (istoria științelor și tehnicii)

Decernarea Premiului „Petre Sergescu” (istoria științelor și tehnicii) pentru cartea *Radarul românesc. O istorie vie*, Editura AGIR, 2019, reprezintă o mare onoare pentru cei 31 de autori și 20 de colaboratori. Aceștia sunt recunoscători Academiei Române, în special Secției de științe tehnice, pentru selectarea pe baze competitive și promovarea rodului străduinței lor. Premiarea a avut loc în Aula celui mai înalt for al științei și culturii românești, în prezența unor distinse personalități academice.

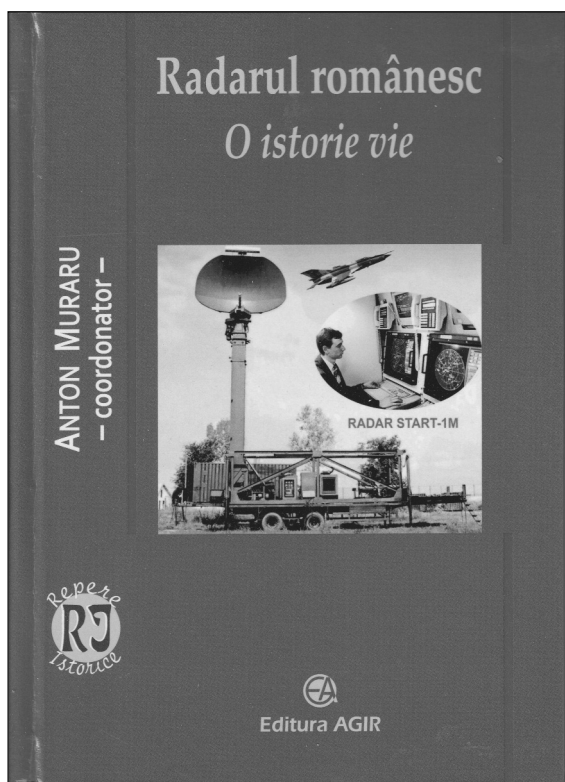
Lucrarea se adresează deopotrivă specialiștilor și publicului larg și aduce la lumină realizări românești de profil remarcabile: subansambluri radar noi și modernizate, stații de

radiolocație, sisteme de comandă-control bazate pe informația radar, componente specifice (îndeosebi de microunde și de înaltă tensiune), echipamente de antrenament cu simularea țintelor și a mediului radar contaminat prin contraacțiune radioelectronică, aplicații informatice pentru fuziunea și diseminarea informațiilor radar, precum și pentru dirijarea instrumentală a aviației de vânătoare/bombardament.

Cititorul va fi surprins să afle că în România s-au produs echipamente radar, în condiții de embargo de ambele părți ale „Cortinei de Fier” și va constata că în țară au existat o școală și o industrie de radar românesc, cu o solidă bază de cunoștințe, entități dedicate de învățământ, cercetare, producție, încercări complexe în Poligonul radar, dar și numeroase instituții și întreprinderi colaboratoare din economia națională. Pentru asigurarea unui nivel tehnic și tehnologic ridicat al echipamentelor radar, specialiștii români au fost implicați în proiecte de cooperare internațională, în țară și în străinătate.

Lucrarea premiată a fost elaborată de către participanți direcți la procesul de edificare a radarului românesc, militari și civili – universitari, cercetători, proiectanți și executanți – și întinde un arc peste timp de 50 de ani (1968–2019).

Coordonator
Col. (r) dr. ing. CS I Anton Muraru

Premiul „Gheorghe Ionescu-Șișești” acordat de Secția de științe agricole și silvice

Tratatul de legumicultură specială a avut onoarea să primească din partea Academiei Române Premiul „Gheorghe Ionescu-Șișești” pe anul 2019.

Volumul, apreciat până acum cu încă două premii importante, primește recunoașterea instituției etalon a cercetării științifice, confirmând în acest fel, pe lângă truda autorilor, valoarea incontestabilă a plantelor existente pe teritoriul țării noastre.

Informațiile prezentate în tratat reprezintă un cumul de peste 35 de ani de cercetare într-un domeniu condiționat nu numai de factorii climatici sau tehnici, ci și socioistorici și politici. Ne dorim ca studiul nostru să fie inclus în lista de

lecturi științifice referențiale pentru toți cei care aleg să continue tradițiile ocupaționale ale poporului român, motiv pentru care am distribuit cartea tuturor bibliotecilor universităților din țară, instituțiilor de cercetare de profil, asociațiilor profesionale, grădinilor botanice.

Felicit colegele coautoare, dr.d. ing. Bianca Mușat și dr.d. ing. Camelia Bratu și aduc mulțumire comisiei care a propus și a selectat tratatul din noianul de titluri valoroase.

Premiul ne invită la continuarea cercetărilor, iar gândul meu prefigurează o ediție revizuită într-un format grafic superior.

Cu deosebit respect și recunoștință,
dr. ing. Costel Vînătoru

Premiul „Dumitru Stăniloae”

acordat de Secția de filosofie, teologie, psihologie și pedagogie

Decernarea Premiului Academiei Române „Dumitru Stăniloae” pentru lucrarea *Omul lăuntric. André Scrima și fizionomia experienței spirituale* (Humanitas, București, 2019) nu privește cu precădere contribuția autorului cărții.

Ea este, mai întâi de toate, un semn al unei reîntâlniri simbolice între două mari personaje ale teologiei românești: pe de o parte, Părintele Profesor Dumitru Stăniloae și pe de cealaltă parte, studentul său din anii '50, Părintele Andrei Scrima. Ultimul începe proiectul „antropologiei apofatice” sub coordonarea profesorului său și va sta, în toți anii care vor urma, în lumina caldă a lecturilor acestor ani ai începutului formării teologice.

Există o tensiune tainică între cei doi. Părintele Scrima își amintește o rugăciune a copilăriei, probabil scrisă în suflet de vreo uitată lectură patristică: „Păstrează-mă, Doamne, străin și singur”. Părintele Stăniloae îi va scrie, în 1957, de la mare depărtare: „Ești mereu cu noi. Nu ești singur”. Comunicarea dintre cele două formule trece dincolo de aparenta lor contradicție și nu poate fi înțeleasă în afara relației personale care a legat, în aceeași poveste, pe cei doi. Experiența spirituală a Părintelui Scrima a fost una aparte, irepetabilă și poate, pe alocuri, neînțeleasă de către profesorul său de teologie. Deschiderea sa

maximă față de celălalt, pasiunea cu rădăcini nomade pentru aventura întâlnirii și pentru posibilul lumii, ecumenismul văzut ca ospitalitate și ca provocare a istoriei stau, oarecum, față în față cu o patriarhală înrădăcinare în tăcerea bibliotecii și cu o infinită căutare a temeiurilor propriei tradiții. Dar aceste alternative nu sunt absolute. Mai mult, cum spuneam, ele nu pot fi judecate din afara relației tainice care leagă două personaje: întâlnirea în liturghie.

Cartea *Omul lăuntric. André Scrima și fizionomia experienței spirituale* povestește aventura spirituală a Părintelui Scrima. Ea recuperează, din fragmente și scrieri mai mult sau mai puțin accesibile, chipul unui răspuns dat chemării evanghelice. Scopul ei ar fi fost acela de a-l transforma pe Părintele Scrima într-un partener de dialog al culturii contemporane, deopotrivă teologice și laice. Cele două au învățat, de prea mult timp, să fie mai degrabă separate, însă gândurile Părintelui Scrima sugerează posibilitatea unei bune întâlniri. Una care are loc, precum cea dintre el și profesorul său, în Duhul care împrospătează mereu lumea.

Mulțumirile pe care le adresez Academiei Române pentru acest premiu se înscriu în orizontul bucuriei la gândul că această întâlnire este posibilă.

Prof. univ. dr. Ioan Alexandru Tofan
Facultatea de Filosofie și Științe Social-Politice
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Premiul „Aristizza Romanescu”

acordat de Secția de arte, arhitectură și audiovizual

Sunt deosebit de onorată de această distincție decernată de Academia Romană și îmi exprim profunda recunoștință pentru ea.

Regret ca nu pot fi cu dumneavoastră la festivitatea de decernare în prezență fizică, dar sunt prezentă cu gândul și sufletul îndreptate spre acest moment. Este extraordinar că în această perioadă ne mai putem păstra valorile care dau sens existenței noastre.

Vă mulțumesc încă o dată.

Cu deosebită recunoștință,

Premiul „Duiliu Marcu”

acordat de Secția de arte, arhitectură și audiovizual

Onorați protectori ai gândirii și simțirii românești,

Cu profundă recunoștință le transmit mulțumirile mele membrilor Academiei Române. Acordându-mi Premiul „Duiliu Marcu” pentru Ambasada statului Kuwait în București, mi-au făcut o extraordinară onoare.

Această distincție este cu atât mai neașteptată, cu cât îmi este acordată pentru proiectarea ambasadăi unei țări străine ce a solicitat încadrarea clădirii într-un context specific tradiției arhitecturii musulmane.

Consider că, în final, succesul acestui proiect a constat în încadrarea construcției într-un context mai profund, la intersecția tradiției orientale cu modernismul interbelic bucureștean. Proiectul adâncește astfel semnificația complexității noțiunii de context și amplasează o clădire reprezentativă pentru o altă lume într-un cadru cât se poate de european.

Țin să menționez că un astfel de proiect este rezultatul efortului unei echipe multidisciplinare și să mulțumesc și pe această cale principalului meu colaborator, domnul arhitect Silviu Chițu.

Doresc să vă asigur pe această cale de respectuoasa mea grațitudine.

Vladimir Arsene

Diploma „Distincția Culturală”

acordată de Academia Română

Stimate domnule academician Ioan-Aurel Pop, președinte al Academiei Române,

Stimați domni academicieni, membri ai Prezidiului Academiei Române,

Stimate doamne și stimați domni, membri ai Academiei Române,

Onorat auditoriu,

Cred că fiecare dintre noi, după o anumită vârstă, mai mult sau mai puțin susținut de propria experiență de viață profesională și personală, ar trebui să se simtă dator să-și facă publică o formă de bilanț al reușitelor și nereușitelor, să se mărturisească, altminteri decât duhovnicului, iar această mărturisire bilanțieră

să fie de folos celor care ne vor urma. Deosebirea față de spovedanie nu implică modificarea sincerității, ci doar ocolirea trăirilor prea personale, care nu cred că ar fi necesare decât în fața Judecării Particulare.

Apropiindu-mă de frumosul prag al celor 80 de ani, iată-mă-s astăzi în fața Domniilor Voastre, pregătit nu doar pentru a vă mulțumi pentru onoarea ce mi-ați făcut, ci pentru a mă mărturisi vouă, cei mai în măsură să decideți dacă cele pe care le veți auzi au sau nu o valoare publică, mai ales că au constituit și resortul intim care m-a îndemnat să scriu și să public acum doi ani – datorită efortului Editurii Tracus Arte și domnului profesor universitar Ioan Cristescu – romanul autobiografic *Despovărarea*, despre care câțiva dintre cei prezenți aici mi-au făcut onoarea unor analize.

Mi-am dedicat o bună parte din anii care au urmat mării schimbări de paradigmă istorică din decembrie 1989 încercării, documentate atunci livresc, de a folosi pârghiile consemnate democratic ale politicului – în cazul meu doar pârghii autentic liberale –, pentru a încerca să elimin, măcar într-un domeniu de interes public, cumplita menghină a sărăcirii noțiunilor fundamentale, care ne bântuie alături de alte molime, din ce în ce mai abitir, epoca. Obsesia mea o reprezenta noțiunea de CULTURĂ, aprig sărăcită și redusă la, eventual, suma artelor, și nu doar la noi, ci, în proporții poate diferite, pretutindeni în superficial denumita „lume civilizată”. Interesul meu se rezuma însă la patria mea, România, unde noțiunea a ajuns la limita de jos a batjocoririi!

Pentru mine, noțiunea de CULTURĂ – printre cele mai substanțiale, mai bogate noțiuni în conținut și sensuri în graiurile vechi sau noi ale umanității – este reprezentată de suma multiplelor domenii ale creativității individuale sau de grup, fie ele științifice, tehnice sau artistice. În demersul pe care îl începeam, mă simțeam îndrituit de constatarea istorică simplă că valoarea cea mai importantă a viețuitorilor pe plaiuri românești este tocmai acest dar al creativității, fără de care degeaba am fi fost noi blagosloviți de Dumnezeu cu nenumărate resurse ale solului și subsolului, fiindcă nu am fi fost în stare să

---

realizăm mare lucru. Urmează trist și constatarea paradoxului: tocmai această logică de la cauză la efect nu ne-a caracterizat mai niciodată și, cu rare excepții, ne-am gonit spiritele scormonitoare, prea creative. Iar astăzi tindem să depășim dezinteresul pentru noi înșine și țara noastră gonindu-ne tinerii!

Dar, dincolo de aceste constatări negative, remarcam și o excepție demnă de a fi mereu pusă în valoare. Este vorba despre istoria unei instituții care la întemeiere s-a numit, acum 155 de ani, Societatea Literară Română, apoi, un an mai târziu, Societatea Academică Română, iar din 1879 s-a completat fericit sub titulatura de Academia Română! Academia Română este tocmai exemplul unic de dăinuire în timp și peste vrerea vremilor al noțiunii complete de CULTURĂ NAȚIONALĂ, desigur în spațiul public al cercetării fundamentale, constituindu-se ca exemplu ce ar fi trebuit să fie urmat de întregul nostru ansamblu societal, deoarece corespundea calităților native ale națiunii și într-un îndemn la acțiuni cu același benefic sens pentru statul român.

Proiectul meu urma să dezvolte un organism al sus-zisului stat și, în acord cu nevoile sale STRINGENTE DE DEZVOLTARE, un adevărat minister al CULTURII, neasemănător altora, dar corespunzător nouă. Astăzi, Ministerul Culturii, câteodată bine condus, alteori brambura, este limitat la minima administrare a unor instituții ale artelor și se află la coada

ordinii de precădere instituționale, cu bugete mereu diminuate. În viziunea mea – pe care insist a nu o caracteriza drept utopică, ci tocmai cu sens practic imediat – adevăratul Minister al Culturii ar trebui să stârnească și să propage o strategie de stimulare a creativității în toate domeniile, neamestecându-se în treburile de administrare ce depind de instituții importante de învățământ, de institute, nedesfășurate încă, de cercetare fundamentală sau aplicată. Or, de această strategie de dezvoltare durabilă are nevoie România de astăzi, de un asemenea Proiect de Țară, de o asemenea instituție de FORȚĂ, pe lângă cele răspunzătoare de apărarea și ordinea publică.

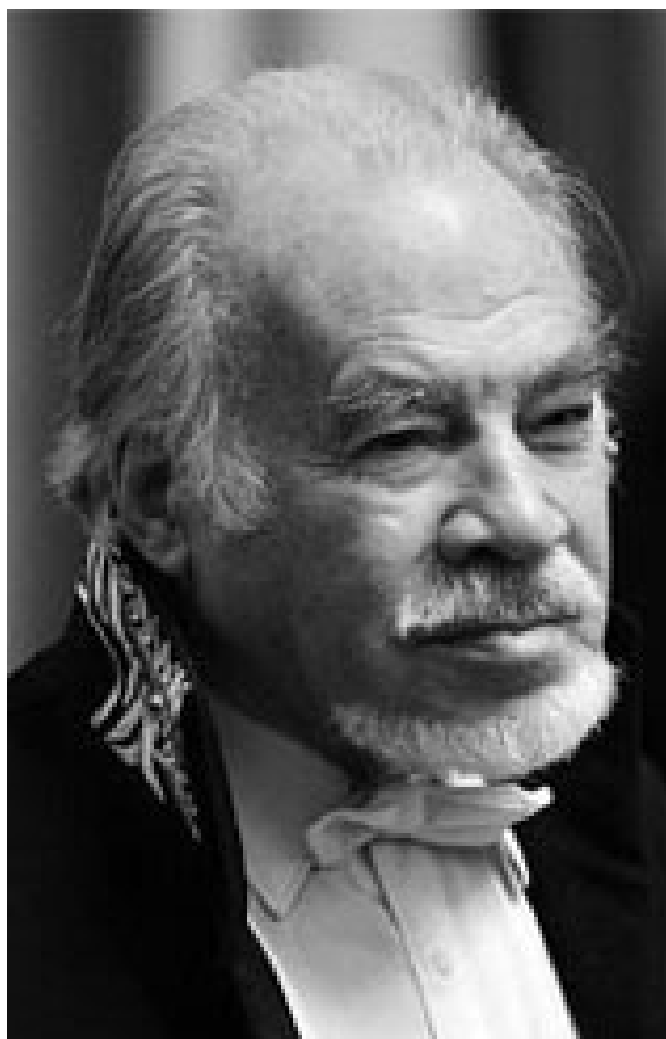
Fac astăzi această mărturisire și în semn de prețuire pentru Academia Română care m-a onorat, dar și ca un semnal pozitiv de alarmare a opiniei publice mărunțite de un cotidian aglomerat de faptul divers vulgar și nimicitor. Nu-mi doresc nici gloria clopotarului în ceas de primejdie și nici ca dangătul clopotului meu, cât o fi avut el forța de a fi auzit, să sune trist a prohod, ci, tocmai, ca acest semnal să fie ca soneria ce anunță că pauza dintre cursuri a luat sfârșit, iar noi avem a ne întoarce la datorie, grupați sub deviza pe care ne-o amintește mereu președintele Academiei Române: *Gaudeamus igitur!* Așadar, de veți considera întemeiat demersul, să-l reluăm dimpreună, până nu devine caduc!

Radu Boroianu, regizor

Academician Dan Berindei

1923–2021

Vicepreședinte al Academiei Române (2006–2014)
Președinte al Secției de științe istorice și arheologie (1993–2005 și 2016–2019)
Președinte de onoare al Secției de științe istorice și arheologie (din 2005)

Academician Dan Berindei (3 noiembrie 1923–23 decembrie 2021)

Academia Română anunță cu profundă tristețe stingerea din viață joi, 23 decembrie 2021, la vârsta de 98 de ani, a academicianului Dan Berindei, personalitate marcantă a elitei intelectuale românești și reprezentant de seamă al istoriografiei noastre.

Descendent al familiei Brâncoveanu, cu rol capital în istoria și cultura românească, Dan Berindei a păstrat noblețea și distincția acestei vechi familii aristocrate și a cultivat de-a lungul întregii sale vieți valori fundamentale, asumându-și, în vremuri neprielnice, un destin pe care l-a trăit în adevăr, onestitate și exigență de sine.

Spirit patriotic prin excelență, cu un profund atașament față de elita politică ce a pus bazele statului român modern, Dan Berindei și-a dedicat întreaga viață studiului istoriei și a dezvoltat o excepțională carieră de-a lungul a peste șapte decenii.

Născut pe 3 noiembrie 1923, la București, și-a făcut primele studii în particular, apoi la Școala „Clemența” și la Liceul „Spiru Haret”. Este licențiat al Facultății de Istorie și Filosofie, Secția istorie, Universitatea din București, cu titlul *magna cum laude* și doctor în istorie, cu o teză despre *Orașul București, reședință și capitală a Țării Românești (1459–1862)*. După absolvirea facultății a devenit cercetător și secretar științific la Institutul de Studii și Cercetări Balcanice (1946–1948), apoi asistent la Institutul de Istorie și Filosofie al Academiei Române (1948–1952).

În perioada 1952–1955 a fost îndepărtat abuziv din cercetarea științifică de către regimul comunist aflat la putere. A fost rechemat în 1955 și a lucrat ca cercetător principal la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” al Academiei Române

vreme de 45 de ani. A deținut funcțiile de secretar științific și vicepreședinte al consiliului științific.

După 1990 a putut dezvolta o carieră didactică, fiind profesor asociat la Facultatea de Istorie a Universității din București, la Universitatea „Politehnica” din București și Universitatea „Hyperion” din București.

Specialist în istoria modernă a României și autorul, singur sau în colaborare, a peste 90 de volume și a peste 700 de articole și studii apărute în prestigioase reviste științifice din țară și din străinătate, Dan Berindei a abordat aspecte referitoare la istoria politică și socială a secolului al XIX-lea (revoluțiile din 1821 și 1848, Unirea Principatelor, Războiul de Independență), la istoria economică, istoria culturii, a jurnalismului, a orașului București, istoria diplomației și relațiile internaționale.

A fost secretar al Comitetului Național al Istoricilor Români (1977–1993) și președintele acestuia (1993–2015); membru în Societatea de Științe Istorice din România, Asociația de Drept Internațional și Relații Internaționale, Comisia de heraldică, genealogie și sigilografie a Academiei Române (vicepreședinte 1971–1981, președinte din 1981).

Pentru excepționala sa carieră de istoric și profesor a fost ales *doctor honoris causa* al universităților din Craiova (2001), „Ovidius” din Constanța (2007), „Valahia” din Târgoviște (2009) și Universității de Vest din Timișoara (2009).

Președinția României i-a conferit două înalte ordine de stat: Ordinul Național „Steaua României” în grad de Cavaler (2002) și Ordinul Național „Steaua României” în grad de Ofițer (2016).

Istoricul Dan Berindei a fost întreaga sa viață devotat Academiei Române căreia i-a atribuit întotdeauna statut de instituție fundamentală a statului român modern și în cadrul căreia a activat cu pricepere și eficiență. A deținut două mandate consecutive de vicepreședinte al Academiei Române (2006–2014) și a condus în calitate de președinte Secția de științe istorice și arheologie (1993–2005 și 2016–2019), al cărei președinte de onoare a fost începând cu anul 2005. În anul 2006 a scris o amplă istorie a Academiei Române, reeditată în 2016, cu prilejul împlinirii unui secol și jumătate de la înființarea instituției.

Se numără, de asemenea, printre principalii donatori ai Academiei Române. Pentru Dan Berindei Academia Română a fost a doua și uneori chiar prima familie.

Acum, la ceasul despărțirii, Academia Română este în doliu. Membrii Academiei Române, conducerea sa își exprimă regretul și îndurerarea.

Memoria academicianului Dan Berindei va rămâne pururea cu noi.

Biroul Prezidiului Academiei Române

Academicianul Dan Berindei (1923–2021) – un ilustru savant al istoriografiei românești*

Preafericitul Daniel

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Membru de onoare al Academiei Române

Am primit cu adâncă tristețe vestea trecerii la cele veșnice a academicianului Dan Berindei în ziua de 23 decembrie 2021. Academicianul Dan Berindei a fost și va rămâne o personalitate marcantă a istoriografiei românești prin întreaga și îndelungata sa muncă pe tărâmul cercetării trecutului neamului românesc.

Provenit dintr-o familie cu o ilustră descendență, dar marcată de suferințe, nobila familie a Brâncovenilor, academicianul Dan Berindei a avut, pe parcursul celor 98 de ani ai vieții sale, multe și grele încercări. A rezistat acestor încercări prin speranță multă, prin dragoste față de popor și de țară.

Opera sa vastă, care însumează peste 90 de volume, 700 de studii și articole publicate de-a lungul multor decenii, stă mărturie a erudiției și atașamentului istoricului față de țara sa. Cu fiecare pagină scrisă, academicianul Dan Berindei a contribuit la ridicarea edificiului cunoașterii istoriei naționale, a principiilor și valorilor care au reprezentat fundamentul României moderne.

Pentru academicianul Dan Berindei istoria a reprezentat o vocație, o dragoste și, în egală măsură, o parte a sufletului său, iar toate acestea a ținut să le împărtășească poporului său. Credincios misiunii sale de „învățător al neamului”, academicianul Dan Berindei, prin munca și jertfa personală, a dus învățătura istoriei pe întreg cuprinsul țării, iar generații după generații au învățat din scrierile ori prelegerile sale, mai ales istoria edificării României moderne.

Academia Română a fost instituția de care istoricul Dan Berindei s-a simțit profund atașat,

făcând din misiunea acesteia crezul său personal. Academicianul Dan Berindei nu a fost doar unul dintre donatorii cei mai importanți ai Academiei, a fost și autorul unei istorii a acesteia (publicată în 2006 și 2016) și mai ales un model pentru toți cei cu care s-a întâlnit de-a lungul vieții sale.

Tuturor celor din jur le-a insuflat dragostea față de semeni și țară, transmițând generoasele idei ale fondatorilor Academiei Române, dar și valorile și principiile care au edificat și au consolidat această națiune.

Cu aceeași căldură și dragoste, academicianul Dan Berindei a sprijinit Patriarhia Română în cadrul proiectului comun cu Academia Română privind „Istoria Monahismului Românesc”.

De asemenea, ne-a bucurat și onorat prin căldura și erudiția Domniei Sale manifestate prin prezența de-a lungul timpului la numeroase evenimente publice ale Patriarhiei Române, organizate pentru a celebra date memorabile ale istoriei naționale, îndeosebi Unirea Principatelor Române din 24 ianuarie 1859.

Ca semn de recunoștință i-am conferit academicianului Dan Berindei mai multe ordine: *Crucea Patriarhală* (2013), *Ordinul Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul* (2017) și *Ordinul Sfântul Ioan Gură de Aur* (2018).

Ne rugăm Domnului nostru Iisus Hristos să așeze sufletul său în ceata dreptilor, în lumina, pacea și iubirea Preasfintei Treimi.

Veșnica lui pomenire!

Cu părintești condoleanțe pentru toți cei îndoliați.

*Mesajul de condoleanțe al Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, transmis de Preasfințitul Părinte Varlaam Ploieșteanul la funeraliile acad. Dan Berindei (28 decembrie 2021, Cimitirul Bellu, București)

Dan Berindei – cărturar patriot*

Acad. Răzvan Theodorescu

Vicepreședinte al Academiei Române

Preasfinția Voastră,

Întristată adunare,

Academia Română se desparte astăzi de unul dintre cei mai de văză membri ai săi, istoricul Dan Berindei. Am tristul privilegiu de a vorbi la căpătâiul său aducându-i omagiul suprem al Prezidiului Academiei, pe care l-a înnobilat cândva, și al colegului președinte Ioan-Aurel Pop. Vorbesc, mai ales, în numele unei prietenii de șase decenii care m-a legat de acest cărturar patriot, de acest european care și-a înțeles țara și poporul în momentele esențiale ale istoriei lor.

Într-o existență aproape centenară, plină de succese intelectuale notabile, dar și de încercări dureroase – uneori greu de imaginat, dar pe care le-a biruit cu demnitate, curaj și încredere în destin – Dan Berindei și-a închinat talentul și știința luminării episoadelor fondatoare și personalităților de frunte ale modernității românești, de la revoluția pașoptistă la dobândirea independenței, de la Cuza și Carol I la Bălcescu și Kogălniceanu. De fapt acest descendent al unei familii boierești, care a contribuit nu puțin la clădirea și apărarea României, a fost istoricul generației pașoptiste – așa s-a intitulat discursul său de recepție în ceea ce a fost a doua sa casă, Academia Română, pe care a slujit-o cu devotament, cu eleganță, așa spune chiar cu abnegație.

Dan Berindei, membru al Academiei Române din 1991, vicepreședinte al acesteia în două mandate, președinte și președinte de onoare al Secției de științe istorice și arheologie timp de aproape 30 de ani, după ce 35 de ani a ilustrat remarcabil echipa de cercetători ai Institutului de Istorie „Nicolae Iorga” și a prezidat Comitetul Național al Istoricilor, este savantul care ne-a dăruit zeci de cărți și sute de studii, dar și cea mai amplă istorie a Academiei, care a contribuit esențial și clarvăzător la apariția celor zece volume academice de *Istoria românilor*, care a reprezentat strălucit peste hotare știința națională.

Nu vom uita niciodată cum, în 1980, Congresul mondial al științelor istorice de la București a putut fi o reușită, în pofida vitregiilor timpului, grație diplomației și inteligenței prietenului nostru.

Iubitor de țară și de oameni, generos și cultivat, apropiat de tineri, înțelept și iertător atunci când nu a fost înțeles de unii, academicianul Berindei – ultimul mare donator al Academiei – lasă amintirea unui senior, al unui venerabil patriarh, ilustrând o întreagă epocă cu luminile și umbrele ei, unul de care contemporanii și urmașii își vor aminti mereu cu respect și pietate.

Adio, Dane, prietenii, colegii și elevii te salută pe ultimul tău drum și nădăjduiesc că Bunul Dumnezeu îți va ocroti somnul de veci!

*Cuvânt rostit la funeraliile acad. Dan Berindei
(28 decembrie 2021, Cimitirul Bellu, București)

Ianuarie

13–23 ianuarie: Sala „Theodor Pallady” a Bibliotecii Academiei Române a găzduit expoziția „Traduceri în limbi străine din opera poetului Mihai Eminescu”, dedicată celebrării Zilei Culturii Naționale. La vernisajul expoziției au luat cuvântul acad. Răzvan Theodorescu, vicepreședinte al Academiei Române, prof. ing. Nicolae Noica, membru de onoare al Academiei Române și directorul general al Bibliotecii Academiei Române, Gabriela Dumitrescu, curatoarea expoziției. Expoziția oferă publicului volume aflate în patrimoniul Cabinetului de manuscrise și carte rară și reunește zeci de traduceri în limbile franceză, italiană, engleză, germană, maghiară, spaniolă, poloneză, armeană, sârbă etc., realizate atât de către traducători români sau conaționali bilingvi, cât și de către străini.

14 ianuarie: În Aula Academiei Române a fost sărbătorită Ziua Culturii Naționale (în format hibrid) care reprezintă data nașterii poetului național al românilor, Mihai Eminescu (15 ianuarie 1850). În cadrul manifestării au fost prezentate *Dicționarul General al Literaturii Române*, realizat de institutele de istorie și teorie literară din cadrul Academiei Române, sub coordonarea acad. Eugen Simion, *Dicționarul Ortografic, Ortoepic și Morfologic al Limbii Române – DOOM*, ediția a III-a, elaborat de cercetătorii Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan-Alexandru Rosetti” al Academiei Române, sub coordonarea Ioanei Vintilă-Rădulescu, colecția bilingvă „Civilizație românească”, inițiată și coordonată de acad. Victor Spinei, vicepreședinte al Academiei Române, ce cuprinde volumele *Istoria românilor*, *Istoria chimiei românești*, *Știința și tehnologia informației în România*, *File din istoria medicinei*, *Științele biologice din România*, *Pagini din istoria matematicii românești*, *Etnologia*, *Lingvistica românească*.

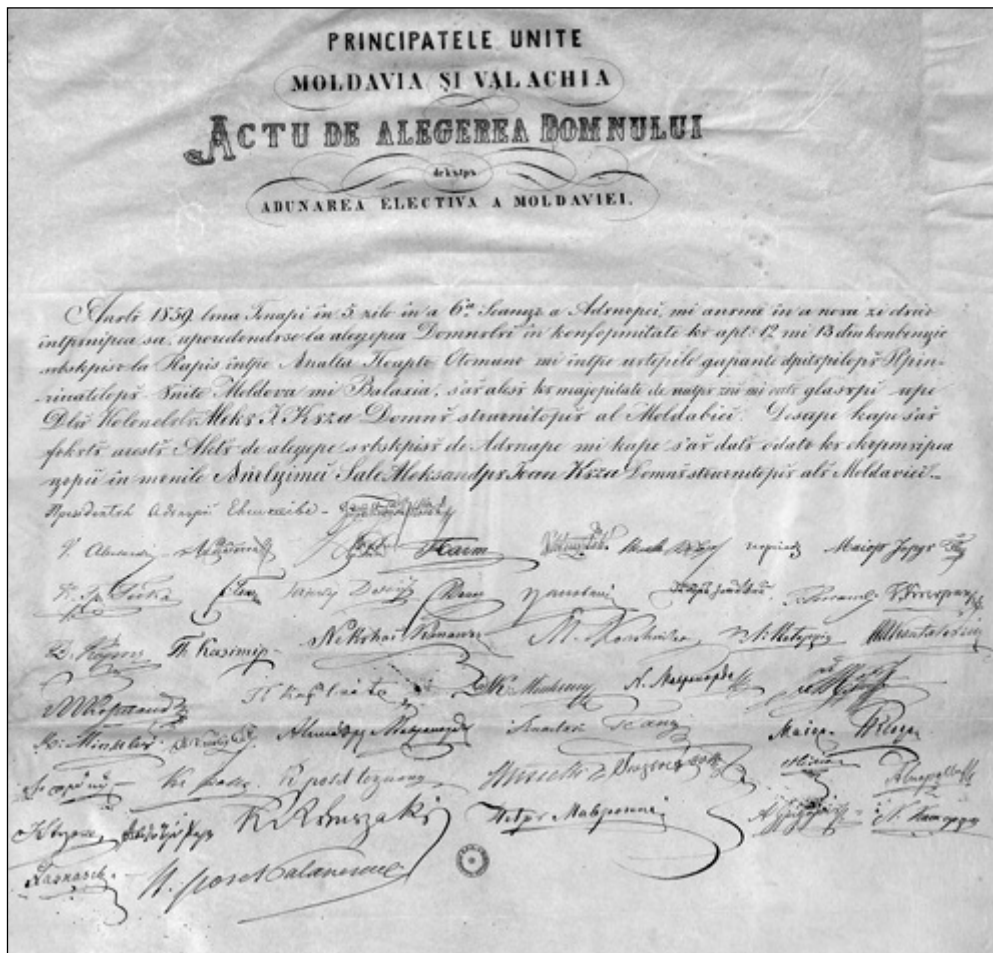
La eveniment au luat cuvântul:

- acad. Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, *Locul european al culturii românești*;
- acad. Eugen Simion, președintele Secției de literatură și filologie a Academiei Române, *Ziua lui Eminescu – Ziua Culturii Naționale*;
- acad. Răzvan Theodorescu, vicepreședinte al Academiei Române, *Coexistențe stilistice europene în vechea cultură românească*;
- acad. Gheorghe Păun, *Urmuz – un scriitor româno-european*.

17 ianuarie: Filiala Timișoara a Academiei Române a sărbătorit Ziua Culturii Naționale (în format hibrid). Cuvântul de deschidere a fost rostit de acad. Dan Dubina, președintele Filialei. Scriitorul Nicu Ciobanu a susținut conferința *Ziua Culturii Naționale – reper și necesitate. Modalități de exprimare și promovare a valorilor naționale*. Cu acest prilej a fost vizionat filmul documentar *Porni Luceafărul – turneul bănățean al lui Eminescu cu trupa Pascaly, cu popasuri în Lugoj, Timișoara, Arad și Oravița* (realizator Vasile Bogdan). La manifestare a avut loc și lansarea cărților: *Istoriografia* (prezentare prof. univ. dr. Ioan Bolovan,

membru corespondent al Academiei Române), *Lexiconul lingviștilor români din Banat și Lingvistica română din Banat. Cronologie și statistici* (prezentare prof. univ. dr. Ilie Rad, Universitatea „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca) și *Discursurile parlamentare ale deputatului Pamfil Șeicaru (1928–1937)* (prezentare acad. Păun Ion Otiman, președinte de onoare al Filialei Timișoara a Academiei Române).

24 ianuarie: De ziua Unirii Principatelor Române, zi de sărbătoare națională, acad. Ioan Aurel Pop, președintele Academiei Române, acad. Victor Spinei, vicepreședinte al Academiei Române, prof. univ. dr. Gheorghe Cliveti, directorul Institutului de Istorie „A.D. Xenopol”, Iași, au transmis mesaje înregistrate.

Actul emis de Adunarea Electivă, consfințind alegerea lui Alexandru Ioan Cuza ca domnitor al celor două Principate Române
 Cabinetul de manuscrise și carte rară al Bibliotecii Academiei Române

**ATLASUL LINGVISTIC ROMÂN.
GRAIURILE DINTRE MORAVA,
DUNĂRE ȘI TIMOC**

**Volumul IV. Agricultură și legumicultură.
Pomicultura, viticultura, apicultura, cânepa (prelucrarea ei)**

Una dintre cele mai importante lucrări de geolingvistică dedicate până acum graiurilor dacoromâne din afara granițelor actuale ale României a fost inițiată în urmă cu peste două decenii de Societatea Română de Dialectologie (SRD; președinte, Petru Neiescu) și de Forumul pentru Cultura Rumânilor (FCR) din Serbia (cu sediul la Bor, președinte: Milivoje Stangačilovič).

Atlasul permite să se stabilească științific că graiurile românești vorbite în Serbia Orientală fac parte, din punct de vedere lingvistic, dintr-o arie mai largă a graiurilor dacoromâne vorbite la sudul și la nordul Dunării, în Serbia, Bulgaria și România.

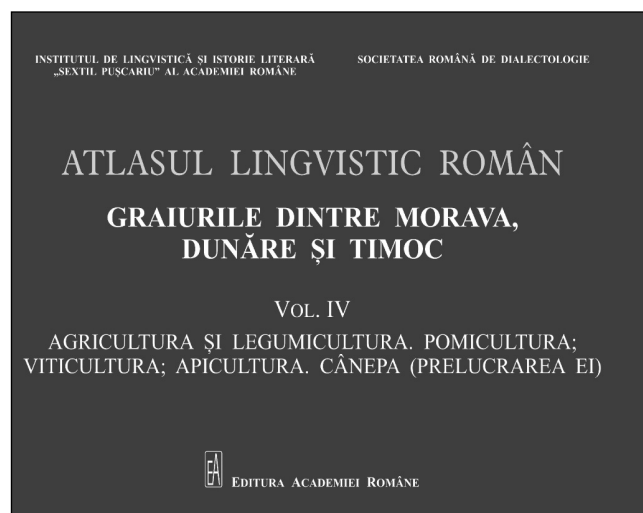
Volumul include hărți lingvistice și material lingvistic necartografiat din anchetele efectuate de către Eugen Beltechi și Nicolae Mocanu.

ISTORIA FIZICII DIN ROMÂNIA

Coordonator: Cristian PRESURĂ

Lucrarea este o istorie a cercetărilor și a educației în domeniul fizicii din țara noastră. Se evidențiază că cercetarea în fizică este un efort global, care nu cunoaște granițe și nici specific național. Este prezentată evoluția fizicii pe etape istorice, începând încă dinainte de Revoluția lui Tudor Vladimirescu și continuând până după cel de al Doilea Război Mondial. Urmează capitolele dedicate rezultatelor mai recente din cercetare, orientate pe domenii mari, fiecare domeniu cu propria sa „istorie”. Varietatea preocupărilor și a contribuțiilor cercetătorilor este reflectată în neogenitatea de stiluri și abordări din volum.

Volumul „radiografiază” atât efortul individual, cât și pe cel colectiv, cu exemple de personalități care, în limitele constrângerilor date de locul și timpul în care au trăit, au reușit să contribuie la dezvoltarea fizicii.

GHID PENTRU AUTORI

Propunerile de articole se predau la redacție în format electronic (CD, stick) sau se trimit prin e-mail, ca fișiere atașate.

Sunt returnate autorilor propunerile de articole care nu corespund indicațiilor din prezentul ghid, care nu sunt culese cu toate semnele diacritice pentru limba română sau franceză și care nu sunt corect scrise în limba română sau străină.

Sunt respinse propunerile de articole care au fost publicate (parțial sau integral), care nu au conținut științific pertinent, elemente originale, resurse bibliografice relevante și de actualitate.

Consiliul editorial decide acceptarea sau respingerea manuscrisului. Autorii sunt singurii responsabili asupra opiniilor și ideilor exprimate.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază!

Din cauza volumului mare de lucru, nu se primesc materiale dactilografiate sau scrise de mână care necesită culegere.

Pentru a scurta timpul de pregătire editorială, lucrările trebuie redactate, după cum urmează:

- Redactarea manuscriselor va respecta standardele precizate în Dicționarul Explicativ al Limbii Române – DEX (ediția 2007, Editura Univers Enciclopedic sau <http://dexonline.ro/>), Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române – DOOM (ediția 2005, Editura Univers Enciclopedic), Hotărârea Adunării generale a Academiei

Române din 17.02.1993 privind revenirea la grafia cu „â” și „ș”, în grafia limbii române (www.acad.ro/alteInfo/pag_norme_orto.htm).

- Cuvintele străine inserate în textul în limba română se vor culege italic.

- Se menționează referințele despre autori: titlul științific, prenumele și numele de familie ale autorilor, funcția, locul de muncă, localitatea, țara și datele de contact (telefon, e-mail etc.).

- Referințele bibliografice se scriu la sfârșitul articolului, în ordinea citării în text, numerotându-se cu cifre arabe, urmate de punct.

- Citările se scriu cu caractere italice. Fiecare citare trebuie să fie însoțită de sursa bibliografică, obligatoriu, menționată în lista de referințe bibliografice.

- Materialul ilustrativ se va prezenta separat de textul articolului, scanat cu rezoluția de 300 dpi, alb-negru cu extensia TIFF sau JPG, ori se vor prezenta originalele ilustrațiilor, care vor fi scanate și prelucrate la redacție, după care se vor înapoia, sub semnătură, autorului.

- În cuprinsul articolului se va menționa locul unde se va plasa figura sau tabelul, precum și legenda figurilor sau titlul tabelului.

- Tabelele trebuie să fie alb-negru fără coloane evidențiate cu alte culori. De asemenea, dacă există scheme nu trebuie să aibă evidențieri în alte culori.

Dimensiunile unui articol trebuie să fie 5–6 pagini calculator, corp 12 și poate fi însoțit de 3–4 ilustrații.

Redacția revistei „Academica“
Casa Academiei – Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5, București,
tel: 021.318.81.06/2712, 2713

**Abonamentele la revista „Academica“ se pot face prin mandat poștal pe adresa
revistei „Academica“, serviciul difuzare (Ioana Tălpeanu)
sau cu ordin de plată în contul RO64TREZ7055005XXX006462,
Trezoreria sector 5, București.**
Prețul unui abonament pentru 12 luni este 36 lei.

ISSN 1220-5737 76 PAGINI

PREȚUL 3 lei